

EVALUATIE SUBSIDIE BETREKKEN BIJ GROEN

Beoordeling van de doeltreffendheid van de subsidie
voor het programma Betrekken bij Groen

*Sector Onderzoek
& Informatie*

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

23-9-2019

Esther de Winter

winterm@noord.holland.nl

Directie Beleid, sector Onderzoek & Informatie

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
1 Inleiding.....	10
1.1 Aanleiding.....	10
1.2 Doel	10
1.3 Onderzoeksmethodiek en -verantwoording.....	11
1.4 Leeswijzer.....	12
2 Beleidsreconstructie, interventielogica en indicatoren.....	13
2.1 Beleidskader en rol van groene vrijwilligers.....	13
2.1.1 Beleidskader	13
2.1.2 De rol van groene vrijwilligers in het natuurbeleid	16
2.2 Doel subsidie Programma Betrekken bij Groen	17
2.2.1 Historie ontstaan programma Betrekken bij Groen	17
2.2.2 Provinciale doelen voor het programma	17
2.2.3 Doelen Meerjarenbeleidsplan Betrekken bij Groen 2014.....	19
2.3 Interventielogica.....	20
2.3.1 Aannames in het beleid	20
2.3.2 Rol van de Provincie	27
2.4 Indicatoren.....	29
2.4.1 Inleiding.....	29
2.4.2 Keuze indicatoren.....	29
2.5 Conclusies en aanbevelingen beleidskader	32
3 Omvang en besteding van de subsidie	35
3.1 Omvang subsidie.....	35
3.2 Uitgevoerde activiteiten	35
3.3 Verdeling middelen over activiteiten.....	38
3.4 Conclusies omvang en besteding van de subsidie	40
4 Output en effecten.....	41
4.1 Outputindicatoren.....	41
O1. Tevredenheid vrijwilligers over de ondersteuning	41

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

O2. Realisatie en waardering Groene Academie.....	41
O3. Realisatie gemeenschappelijk gereedschappendepot.....	43
O4. Beoordeling meerwaarde samenwerking door deelnemers programma.....	44
O5. Kwalitatieve beschrijving resultaten werven en opleiden nieuwe vrijwilligers met diverse leeftijden en achtergronden	46
O6. Resultaten Betrekken bij Groenfonds.....	48
O7. Kwalitatieve beschrijving van betrekken van bedrijven en maatschappelijke organisaties bij activiteiten TBO's	49
4.2 Effectindicatoren.....	50
E1. Aantal actieve vrijwilligers.....	50
E2. Bereik van educatieve activiteiten.....	52
4.3 Conclusies en aanbevelingen.....	53
5 Doelbereik en doeltreffendheid	58
5.1 Doelbereik	58
5.2 Doeltreffendheid	59
6 Conclusies en aanbevelingen	61
Bijlage 1 Reactie Stuurgroep Betrekken bij Groen	65
Bijlage 2 Onderzoeksvragen en thema's interviews.....	67
Bijlage 3 Overzicht bronnen	69
Bijlage 4 Mogelijke indicatoren voor de evaluatie van het programma.....	71
Bijlage 5 Samenvatting Vrijwilligersonderzoek	79
Bijlage 6 Illustratie variatie projecten Betrekken bij Groenfonds (projecten 2014)	81

Samenvatting

De provincie Noord-Holland verstrekt jaarlijks een subsidie voor de uitvoering van het programma Betrekken bij Groen. Dit programma richt zich op de ondersteuning van groene vrijwilligers in de provincie Noord-Holland. Uit deze evaluatie blijkt dat de doeltreffendheid van deze jaarlijkse subsidie aan dit programma ruim voldoende is. Dat betekent dat het programma bijdraagt aan het realiseren van de beleidsdoelstellingen van de provincie. Het programma Betrekken bij Groen functioneert goed, maar er is ook nog ruimte voor verbetering.

Aanleiding voor de evaluatie

De evaluatie is uitgevoerd in het kader van het Evaluatiekader Subsidies van de provincie Noord-Holland. Volgens dit Evaluatiekader moet de provincie jaarlijks (conform art. 4:24 van de Algemene wet bestuursrecht) de doeltreffendheid van een aantal provinciale subsidies evalueren. Dit rapport geeft de resultaten weer van de evaluatie op doeltreffendheid van de jaarlijkse subsidie voor het programma Betrekken bij Groen over de periode 2014 tot en met 2017. Centraal staat de vraag of de activiteiten die in het kader van het programma zijn uitgevoerd met behulp van de verstrekte subsidie bijdragen aan de beleidsdoelen die de provincie stelt.

Over het programma Betrekken bij Groen

Het programma Betrekken bij Groen wordt uitgevoerd door de samenwerkende terreinbeherende organisaties (TBO's) in Noord-Holland. Het programma richt zich op de ondersteuning van groene vrijwilligers. Groene vrijwilligers spelen op verschillende manieren een rol bij het beheren en beschermen van de natuur. Zij onderhouden landschap en natuur (herstellers), informeren het grote publiek over natuur en laten hen daarvan genieten (vertellers), spannen zich in om planten en dieren te beschermen en leveren basisgegevens voor wetenschappelijk onderzoek en inzicht in de ontwikkelingen van de biodiversiteit (tellers).

Het programma wordt voor een groot deel gefinancierd door de provincie door middel van een jaarlijkse subsidie. De provincie doet dit omdat zij verwacht dat als meer inwoners van Noord-Holland de kans hebben om actief bij te dragen aan natuur, dit positief is voor het draagvlak voor natuur en het provinciale natuurbeleid. Daarnaast verwacht de provincie dat de activiteiten van de groene vrijwilligers ook bijdragen aan het behouden en verbeteren van biodiversiteit, het beschermen van kenmerkende landschappen en het toegankelijk maken en houden van de groene leefomgeving.

Uitvoering van het onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd volgens een vast stappenplan voor subsidie-evaluaties, waarbij rekening is gehouden met de aard van het beleidsveld.

De bevindingen van het onderzoek zijn gebaseerd op documentenonderzoek, literatuuronderzoek, interviews met betrokkenen bij de provincie, de TBO's en de landelijke organisatie SoortenNL en een bespreking met de vrijwilligerscoördinatoren van de TBO's. Daarnaast is gebruik gemaakt van tussenresultaten van het casusonderzoek van het Planbureau voor de Leefomgeving naar het programma

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Betrekken bij Groen in het kader van de lerende evaluatie van het Natuurpact. Alhoewel de onderzoeksperiode tot en met 2017 loopt, zijn waar nuttig en mogelijk ook resultaten uit 2018 in het onderzoek betrokken.

Bevindingen van het onderzoek

De doeltreffendheid van de subsidie is ruim voldoende

De doeltreffendheid van de subsidie voor het programma Betrekken bij Groen wordt over de periode 2014 tot en met 2017 beoordeeld als ruim voldoende. Dat betekent dat het programma er goed in slaagt zoveel mogelijk mensen de mogelijkheid te bieden om actief betrokken te zijn bij de natuur. Het aantal actieve vrijwilligers is stabiel gebleven en is mogelijk zelfs gestegen. Het aantal door het programma ondersteunde actieve vrijwilligers bedraagt gemiddeld over de onderzoeksperiode circa 9.000, en met de vrijwilligers erbij die jaarlijks maar éénmaal actief zijn circa 12.000. Door het programma worden jaarlijks naar schatting circa 36.000 tot 44.000 mensen bereikt met educatieve activiteiten, zoals excursies in de natuur.

Het is aannemelijk dat door het programma het draagvlak voor natuur is vergroot door het mogelijk maken van actieve betrokkenheid bij de natuur van meer mensen via groen vrijwilligerswerk of deelname aan educatieve activiteiten. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat het actief betrokken zijn bij groen leidt tot meer betrokkenheid bij en waardering voor natuur, waaruit draagvlak voor het beschermen en ontwikkelen van die natuur ontstaat. Meer draagvlak voor natuur betekent overigens niet automatisch een draagvlak voor specifiek natuurbeleid of maatregelen van de provincie of de TBO's.

Het is ook aannemelijk dat het programma heeft bijgedragen aan de provinciale doelen voor biodiversiteit, kenmerkende landschappen en toegankelijkheid van de groene leefomgeving. Op basis van wetenschappelijke literatuur en praktijkervaring van de TBO's is het aannemelijk dat de werkzaamheden van de groene vrijwilligers bijdragen aan het behouden en vergroten van de biodiversiteit en het beschermen van kenmerkende landschappen. De vrijwilligers voeren, vaak met grote kennis van gebieden, werkzaamheden uit die bevorderlijk zijn voor de biodiversiteit of voor de kwaliteit van het landschap die anders niet of minder intensief worden uitgevoerd. Werkzaamheden voor het toegankelijk maken en houden van de groene leefomgeving in letterlijke zin (het onderhouden van routestructuren) vormen slechts een zeer klein deel van het groene vrijwilligerswerk. De bijdrage van het programma hieraan is dan ook verwaarloosbaar. De figuurlijke toegankelijkheid van natuurgebieden betreft het vergroten van de kennis van planten, dieren en ecologie in groene gebieden. Hieraan levert het programma een bijdrage door middel van het organiseren van excursies en educatie.

De subsidie vormt de belangrijkste voorwaarde voor de betrokken organisaties om de ondersteunende activiteiten voor vrijwilligers op dit niveau te kunnen uitvoeren. Dit geldt in ieder geval voor IVN en LNH, als de twee grootste uitvoerders. Een goede ondersteuning is een belangrijke voorwaarde voor vrijwilligers om hun werk te blijven doen. Bij het ontbreken van voldoende ondersteuning haakt een (mogelijk aanzienlijk) deel van de vrijwilligers af. De subsidie draagt dus bij aan het behouden van een pool van groene vrijwilligers.

De acties uit het programma dragen bij aan wat mensen nodig hebben om als vrijwilliger betrokken te zijn bij hun groene leefomgeving.

De evaluatie laat zien dat dankzij het programma de al bestaande ondersteuning van de groene vrijwilligers in de onderzoeksperiode is gecontinueerd en op punten verbeterd. De tevredenheid van de vrijwilligers over deze ondersteuning is goed: gemiddeld geven zij hun vrijwilligerswerk een 7,6. Een goede tevredenheid van de vrijwilligers is belangrijk voor het behouden van de huidige vrijwilligersgroep.

De acties die in het kader van het programma Betrekken bij Groen zijn uitgevoerd dragen bij aan het behouden, vergroten en verbreden van de groep mensen die zich vrijwillig inzet voor natuur en landschap, maar er moet ook nog veel ontwikkeld worden.

Een belangrijk doel van het programma is het huidige aantal vrijwilligers te behouden en zo mogelijk te vergroten. Dit lijkt goed te lukken. Er is op dit moment geen gebrek aan vrijwilligers, met uitzondering van monitoringvrijwilligers (de 'tellers'). De inspanningen voor het werven van nieuwe tellers komen tot nu toe maar langzaam op gang en het hieraan bestede budget is nog zeer beperkt ten opzichte van het budget voor de andere typen vrijwilligers. In het meerjarenprogramma en werkplan krijgt dit onderwerp nu wel aandacht.

Het programma streeft ook naar een meer diverse samenstelling van het vrijwilligersbestand, bijvoorbeeld in leeftijdsopbouw en achtergrond. Om dit te bereiken richt het programma zich vooral op het werven en opleiden van jongere vrijwilligers. In de onderzoeksperiode is een eerste begin gemaakt met het werven van jongere vrijwilligers, maar het is nog te vroeg om te bepalen of dit ook lukt. Om het vrijwilligerswerk voor jongeren aantrekkelijker te maken wordt nagedacht over het aanbieden van vormen van vrijwilligerswerk die beter bij deze doelgroep aansluiten, bijvoorbeeld meer eenmalige activiteiten en meer flexibele deelname aan vrijwillige werkzaamheden. Ook voor de potentiële doelgroep volwassenen (35-54 jaar) zijn dit belangrijke punten. Dit is allemaal nog wel in ontwikkeling en vraagt de komende tijd nog de nodige aandacht.

De werving van meer vrijwilligers met een migratieachtergrond is beperkt gebleven tot een korte verkenning en pilot in 2016 gericht op het betrekken van vluchtelingen/ statushouders. Deze werden uitgevoerd als eenmalige actie op verzoek van de provincie. Dit heeft wel tot resultaten geleid in de vorm van deelname aan educatieve activiteiten, maar niet in de vorm van nieuwe actieve vrijwilligers.

Het betrekken van andere organisaties bij het programma is ook een doelstelling en gebeurt vooral via het Betrekken bij Groenfonds. Dit fonds wordt jaarlijks overtekend. Zowel aan de voorkant (de omvang van het beschikbare budget) als aan de achterkant (het uitdragen en leren van de resultaten van projecten) zijn er nog verbetermogelijkheden. Het opbouwen van een structurele relatie met bedrijven blijkt moeilijk, maar voor eenmalige activiteiten is wel belangstelling. Bij het organiseren daarvan lopen de TBO's nog wel tegen praktische problemen aan.

De samenwerking in het programma draagt bij aan een meer samenhangende, efficiëntere aanpak van de ondersteuning van vrijwilligers.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

De grootste winst van het programma zit in de coördinatie van het cursusaanbod via de Groene Academie en de inmiddels gehanteerde meer vraaggestuurde aanpak. Daarnaast worden voor alle TBO's belangrijke thema's zoals het betrekken van jongeren en het werven van nieuwe tellers nu gezamenlijk aangepakt. Dit voorkomt dubbel werk. Het realiseren van een gemeenschappelijk gereedschappendepot bleek weliswaar niet zinvol en haalbaar, maar de interne efficiency van het depot is wel verhoogd.

Het is aannemelijk dat de samenwerking in het programma leidt tot een betere kwaliteit van acties.

Ten behoeve van de uitvoering van het programma is een overlegstructuur ingericht, die ervoor zorgt dat de TBO's elkaar op verschillende niveaus regelmatig treffen rond het thema vrijwilligers. Hierdoor vindt veel kennisuitwisseling plaats. In het TBO-V leert men van elkaars expertise en 'best practices'. Een voorbeeld is de uitwisseling van kennis over zelfstandige beheergroepen en vrijwillige coördinatoren. Deze werkwijzen zijn niet bij alle TBO's gebruikelijk. Men probeert hierin actief van elkaar te leren, o.a. door werkbezoeken. Het is aannemelijk dat door deze uitwisseling van kennis en ervaringen de kwaliteit van de ondersteuning op termijn verbetert.

Voor de deelnemende partijen wegen de proceskosten van de samenwerking op tegen de opbrengst daarvan.

De betrokken organisaties zijn in het algemeen positief over de meerwaarde van de samenwerking in het kader van het programma. Er zijn in het onderzoek geen aanwijzingen gevonden dat de samenwerking teveel inspanning vergt. Ook het budget voor het penvoerderschap is bescheiden (2% van het totaal).

De acties uit het programma sluiten inhoudelijk en geografisch goed aan bij de provinciale doelen voor natuur en landschap.

Het is ook aannemelijk dat de door 'herstellers' uitgevoerde beheerwerkzaamheden bijdragen aan het behouden of vergroten van de biodiversiteit en het behoud van kenmerkende landschappen. Wat betreft het toegankelijk maken en houden van de groene leefomgeving is het programma vooral in figuurlijke zin relevant, doordat de activiteiten van de 'vertellers' inwoners in staat stellen de groene leefomgeving beter te begrijpen en beleven.

Geografisch sluiten de acties uit het programma goed aan bij de provinciale doelen, doordat de beheerwerkzaamheden plaatsvinden in het buitengebied en natuurgebieden van TBO's. Werkzaamheden binnen bebouwd gebied zijn inmiddels buiten het programma geplaatst of afgestoten. De spreiding van de samenwerkende organisaties over de provincie is goed. Er zijn geen grote tekorten aan vrijwilligers in bepaalde gebieden.

Aanbevelingen

In dit rapport zijn aanbevelingen geformuleerd waarmee de provincie en de uitvoerders, de uitvoering van het programma Betrekken bij Groen kunnen verbeteren. De belangrijkste aanbevelingen om de doeltreffendheid van de subsidie te verbeteren zijn:

Voor de provincie:

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

- Zorg voor een meer expliciete onderbouwing van de doelen en aannames in het beleid voor Betrekken bij Groen. Ga daarbij met de betrokken partijen de discussie aan hoe belangrijk de verschillende doelen zijn en waarop je het programma nu echt wilt beoordelen. Leg daarbij de link met de rollen van de betrokken partijen en de wijze van sturing door de provincie.
- Verzoek de uitvoerders van het meerjarenplan om een werkbaar en goed onderbouwd plan voor monitoring en evaluatie van het programma op te stellen. Vraag hen daarin om, aansluitend bij het type doelstellingen van het programma, goed aandacht te besteden aan gezamenlijk leren.

Voor de TBO's, als uitvoerders van het programma:

- Werk een goede systematiek uit voor het bepalen van het aantal vrijwilligers die voor alle partijen werkbaar is. Maak concrete werkafspraken hoe deze indicator jaarlijks te bepalen.
- Schenk bij het werven van nieuwe groepen vrijwilligers naast jongeren ook aandacht aan de doelgroep volwassenen.
- Geef een sterkere impuls aan de activiteiten gericht op het werven en opleiden van de tellers.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Deze evaluatie is uitgevoerd door de provincie in het kader van het Evaluatiekader Subsidies. Het Evaluatiekader geeft aan op welke manier de provincie Noord-Holland uitvoering geeft aan haar wettelijke verplichting op grond van de Algemene wet bestuursrecht (art. 4:24) om subsidies periodiek op doeltreffendheid te evalueren. Het Evaluatiekader is door Provinciale Staten vastgesteld¹ en heeft tot doel de provincie meer inzicht te geven in de mate van doeltreffendheid van de door haar verstrekte subsidies. Het Evaluatiekader bevat criteria, randvoorwaarden en uitgangspunten op basis waarvan bepaald wordt welke subsidies en subsidieregelingen op welk moment op doeltreffendheid geëvalueerd moeten worden.

Deze evaluatie heeft betrekking op de jaarlijkse subsidie voor het programma Betrekken bij Groen. Dit programma heeft als hoofddoel de betrokkenheid van de inwoners van Noord-Holland bij het groen in hun provincie te vergroten. De subsidie voor het programma Betrekken bij Groen wordt geëvalueerd omdat er sprake is van een subsidie met een looptijd langer dan vier jaar, een grote financiële omvang (circa €600.000,- per jaar) en omdat de provinciale doelen waar de subsidie aan moet bijdragen naar verwachting ook in de toekomst blijvend nagestreefd worden².

1.2 Doel

Dit onderzoek heeft tot doel inzicht te krijgen in de doeltreffendheid van de subsidie die de provincie jaarlijks verstrekt aan Landschap Noord-Holland in de rol van penvoerder voor het programma Betrekken bij Groen. Bij het onderzoek naar de doeltreffendheid staat de volgende vraag centraal: *hebben de activiteiten die in het kader van het programma zijn uitgevoerd met behulp van de verstrekte subsidie bijgedragen aan de beleidsdoelen die de provincie heeft gesteld?*

Het programma Betrekken bij Groen wordt uitgevoerd door de samenwerkende Terreinbeherende Organisaties (TBO's)³. De TBO's die in dit programma samenwerken zijn: Amsterdamse Bos, Goois Natuurreservaat, Instituut voor Natuureducatie en duurzaamheid Noord-Holland (IVN), Landschap Noord-Holland, Natuur- en Milieufederatie Noord-Holland, Natuurmonumenten, PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN), Recreatie Noord-Holland, Recreatieschap West-Friesland, Staatsbosbeheer en Waternet.

¹ Het Evaluatiekader is voor het eerst in 2013 vastgesteld. Op 14 januari 2019 is een geactualiseerde versie van het evaluatiekader subsidies vastgesteld, met aangepaste criteria.

² Uiteraard is dit nog afhankelijk van de coalitieonderhandelingen, die tijdens het opstellen van dit rapport nog niet afgerond waren. Gezien ook de landelijke aandacht voor het thema groene vrijwilligers en de voorbeeldfunctie van het programma Betrekken bij Groen daarin, kan voorzichtig worden aangenomen dat het huidige beleid – al dan niet in aangepaste mate – zal worden gecontinueerd.

³ De term TBO's wordt in het kader van dit programma ruim geïnterpreteerd en omvat ook groene organisaties die geen terreinbeherende activiteiten uitvoeren.

1.3 Onderzoeksmethodiek en –verantwoording

Onderzoeksmethodiek

De uitvoering van subsidie-evaluaties vindt doorgaans plaats volgens de 'Handreiking Evaluatie Doeltreffendheid Provinciale Subsidies' van de Randstedelijke Rekenkamer. De daarbij te doorlopen stappen zijn:

- Stap 1: Beleidskader reconstrueren en beoordelen
- Stap 2: Beschikte middelen onderzoeken
- Stap 3: Uitgevoerde activiteiten onderzoeken
- Stap 4: Behaalde prestaties onderzoeken
- Stap 5: Mate van doelbereiking onderzoeken
- Stap 6: Mate van doeltreffendheid beoordelen

Bijlage 2 bevat de bij deze stappen behorende onderzoeksvragen. Deze onderzoeksvragen zijn gebaseerd op beleidsdoelen die SMART geformuleerd kunnen worden. Dit suggereert een mate van controle over de doelen die er in de praktijk in het werkveld van het vrijwilligerswerk niet is. Vrijwilligers zijn immers 'van zichzelf', ze bepalen zelf wat zij wel en niet willen doen en welke initiatieven zij wel of niet willen (over)nemen. Concreet betekent dit dat het bij de beoordeling van activiteiten soms meer gaat om de vraag of de resultaten ervan bijdragen aan de gewenste *richting*. Vanwege deze achtergrond worden in dit onderzoek ook meer kwalitatieve criteria meegenomen bij de beoordeling en ligt het accent bij sommige doelen meer op aannemelijkheid dan op een kwantitatief onderbouwde causale relatie.

Centrale onderzoeksvragen

In het onderzoek staan de volgende onderzoeksvragen centraal :

- 1) Dragen de acties die in het kader van het programma Betrekken bij Groen worden uitgevoerd bij aan wat mensen nodig hebben om (als vrijwilliger) betrokken te zijn bij hun groene leefomgeving?
- 2) Dragen de acties die in het kader van het programma Betrekken bij Groen worden uitgevoerd bij aan het behouden, vergroten en verbreden van de groep mensen die zich vrijwillig inzet voor natuur en landschap?
- 3) Draagt de samenwerking in het programma bij aan een meer samenhangende, efficiëntere aanpak van de ondersteuning van vrijwilligers (bv. door het voorkomen van dubbel werk, betere coördinatie van activiteiten, etc.)?
- 4) Leidt de samenwerking in het programma tot een betere kwaliteit van acties (bv. door de bundeling van expertise van de verschillende betrokken partijen)?
- 5) Wegen gegeven het antwoord op vraag 3 en 4 de proceskosten van de samenwerking op tegen de opbrengst daarvan? Het gaat hier vooral om de perceptie van de verschillende betrokkenen.
- 6) Sluiten de acties uit het programma inhoudelijk en geografisch aan bij de provinciale doelen voor natuur en landschap?

Deze centrale onderzoeksvragen zijn leidend geweest bij het uitvoeren van het onderzoek, o.a. bij de inrichting van de interviewvragen.

Uitvoering onderzoek

Deze evaluatie is gestart met een documentenanalyse van relevante beleidsnota's, subsidieaanvragen, subsidiebeschikkingen, jaarverslagen en onderzoeksrapporten (zie voor de documentenlijst het bronnenoverzicht in bijlage 3). Op basis hiervan is een beleidsreconstructie gemaakt die verder richting gaf aan het onderzoek en de gevoerde interviews. Er zijn interviews gehouden met binnen de provincie bij het programma betrokken medewerkers en met extern betrokkenen zoals de penvoerder van het programma, uitvoerders van diverse onderdelen van het programma, vertegenwoordigers uit de stuurgroep Betrekken bij Groen en uit het TBO-V (het overleg van vrijwilligerscoördinatoren van de TBO's) en een vertegenwoordiger van de organisaties voor monitoringvrijwilliger (ook wel aangeduid als 'tellers'). Zie bijlage 2 voor de bij de interviews gehanteerde gesprekstema's en bijlage 3 voor het overzicht van geïnterviewden in de bronnenlijst. Verslagen van de interviews zijn ter verificatie teruggelegd bij de geïnterviewden. De onderzoeker heeft een tussentijdse analyse van de interviews besproken in het TBO-V. De bevindingen uit de documentenanalyse en de interviews zijn in onderlinge samenhang geanalyseerd en hebben hun weerslag gekregen in dit rapport. De stuurgroep Betrekken bij Groen heeft een reactie geschreven op dit rapport die in bijlage 1 integraal is bijgevoegd. Naar aanleiding van deze reactie is bij de beschrijving van de activiteiten gericht op vrijwilligers met een migratieachtergrond toegevoegd dat het hier een eenmalige actie betrof gericht op vluchtelingen en statushouders, die op verzoek van de provincie werd uitgevoerd.

Het programma is gestart in 2014. Deze evaluatie heeft betrekking op de eerste vier jaar van het programma, de periode 2014 tot en met 2017. De jaarrapportage over 2018 was bij aanvang van het onderzoek (november 2018) nog niet beschikbaar. Het werkplan 2018 en het nieuwe meerjarenplan 2018-2020 zijn wel bestudeerd. Het jaarverslag 2018 was uiteindelijk in april beschikbaar. Waar dit een duidelijke toegevoegde waarde heeft (bijvoorbeeld als een trend wordt weergegeven) zijn cijfers hieruit ter informatie meegenomen. In de interviews is door de geïnterviewden ook regelmatig gerefereerd aan ervaringen in 2018. Deze resultaten zijn ook in het onderzoek meegenomen.

Het programma Betrekken bij Groen is overigens ook een casus in de lerende evaluatie van het Natuurpact die in 2018 en 2019 wordt uitgevoerd door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). De concept-bevindingen uit het casus-onderzoek van PBL zijn meegenomen in dit evaluatieonderzoek. Ook heeft de onderzoeker deelgenomen aan een groepsreview van PBL, waarin deze conceptbevindingen met vertegenwoordigers van diverse organisaties (o.a. provincies, TBO's) zijn besproken. De indrukken die hierbij zijn opgedaan zijn meegenomen in dit rapport, dat tevens input vormt voor de eindrapportage van de lerende evaluatie door het PBL, die begin 2020 verschijnt.

1.4 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk wordt de basis gelegd voor de evaluatie in de vorm van een beleidsreconstructie en een beschrijving van de interventielogica en indicatoren. Hoofdstuk 3 gaat in op de omvang en besteding van de subsidie. In hoofdstuk 4 worden de output en effecten van het programma Betrekken bij Groen beschreven. Hoofdstuk 5 gaat vervolgens in op de mate van doelbereik (zijn de gestelde doelen behaald?) en doeltreffendheid van de subsidie (zijn de doelen behaald *dankzij* de

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

subsidie?). Hoofdstuk 6 tenslotte geeft een antwoord op de centrale onderzoeksvragen en bevat een overzicht van alle conclusies en aanbevelingen van het onderzoek uit de voorgaande hoofdstukken.

2 Beleidsreconstructie, interventielogica en indicatoren

Dit hoofdstuk geeft invulling aan de eerste stap uit de handreiking voor het uitvoeren van subsidie-evaluaties: het beleidskader reconstrueren en beoordelen. De hoofdvraag in deze stap is in welke mate het beleidskader waarbinnen de subsidie wordt verstrekt voldoende scherp en consistent geformuleerd is. Om deze vraag te kunnen beantwoorden geeft deze paragraaf o.a. inzicht in het beleidskader waarbinnen de subsidie wordt ingezet (paragraaf 2.1.1), de rol van groene vrijwilligers in het beleidsveld (paragraaf 2.1.2), de provinciale doelen voor het beleidsthema en de doelen die in het programma Betrekken bij Groen zelf zijn geformuleerd (paragraaf 2.2). Daarnaast wordt een analyse gemaakt van de beleidslogica (paragraaf 2.3). Op basis van een nadere analyse van de geformuleerde doelen is tenslotte een selectie uitgevoerd van geschikte indicatoren voor het beoordelen van het beleid (paragraaf 2.4).

2.1 Beleidskader en rol van groene vrijwilligers

2.1.1 Beleidskader

Europees en nationaal beleid voor natuur en landschap

De basis voor het natuurbeleid wordt gevormd door Europese verdragen en richtlijnen. Het Rijk rapporteert over de uitvoering van deze richtlijnen aan de EU. Het Rijk formuleert wettelijke kaders en ambities van het nationale natuurbeleid. Maar de invulling en uitvoering daarvan heeft het Rijk gedecentraliseerd naar de provincies (Onderhandelings-akkoord decentralisatie natuur (2011) en Natuurpact (2013)). De wettelijke kaders voor het natuurbeleid zijn opgenomen in o.a. de Wet ruimtelijke ordening en de Wet natuurbescherming. De ambities voor het nationale natuurbeleid en haar eigen rol daarbij beschrijft het Rijk in de “Rijksnatuurvisie 2014, Natuurlijk verder”. Deze visie benadrukt dat natuur een plaats heeft midden in de samenleving en zich niet enkel beperkt tot natuurgebieden. Een uitwerking hiervan zijn de inspanningen van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit om landbouw en natuurbescherming te verbinden, via kringlooplandbouw en weidevogelbescherming.

Provinciaal beleidskader

Het voor de subsidie Betrekken bij Groen relevante beleidskader in de onderzoeksperiode is de Agenda Groen ‘Licht op Groen’, vastgesteld door Provinciale Staten op 11 maart 2013. Hierin stelt de provincie de provinciale groenstructuur (waarin de eerder gescheiden velden van natuur-, recreatie- en landschapsbeleid samengebracht zijn) centraal. De provincie ziet het als haar taak om deze provinciale groenstructuur te beschermen, te beheren en daarbij anderen te betrekken. Zij zet daarvoor een uitgebreide mix van instrumenten in, ondergebracht in de pijlers Beschermen, Beheren en Betrekken.

Ten tijde van het opstellen van de Agenda Groen was het draagvlak voor natuurbeheer afgenomen. Het groene beleid werd steeds meer als ‘remmend’ of ‘afstandelijk en technocratisch’ gezien en te zeer gericht op het realiseren van kwantitatief beschreven opgaven voor EHS, recreatie of flora- en faunabeheer (Raad voor de leefomgeving en infrastructuur, 2013). Er waren wel vele burgerinitiatieven om (lokaal) groen te beschermen. De provincie beschouwde deze initiatieven niet alleen als een uiting van grote betrokkenheid

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

van bewoners bij natuur en landschap, maar ook als reactie of kritiek op de visies van overheden en natuurbeherende organisaties. De provincie wilde in de Agenda Groen via de pijler 'Betrekken' de betrokkenheid en beleving van bewoners weer een belangrijke plek geven binnen het natuurbeleid. Dit is in lijn met de in 2014 verschenen natuurvisie van het rijk. Het Programma Betrekken bij Groen wordt als instrument voor het vergroten van draagvlak voor natuur en het natuurbeleid geïntroduceerd.

Groene vrijwilligers en beroepskrachten noemt de provincie in de Agenda Groen *“de beste ambassadeurs van de groene leefomgeving”*. Zij *“vertegenwoordigen een maatschappelijk kapitaal dat wij koesteren en waarin wij willen investeren”*. Over het programma Betrekken bij Groen vermeldt de Agenda Groen het volgende: *“Bij de ondersteuning van vrijwilligers en het aanbieden van natuur- en milieueducatie, zijn het IVN en de natuurbeherende organisaties onze primaire partners. Wij vragen hen om in 2013 gezamenlijk een programma ‘Betrekken bij Groen’ op te stellen. Dit programma richt zich op verbreding van de vrijwilligersinzet (via bijvoorbeeld samenwerking met private partijen, onderwijsinstellingen, culturele verenigingen, sportverenigingen of door het aanbieden van maatschappelijke stages) en een goede aansluiting op de behoeften van afnemers. In het Programma ‘Betrekken bij Groen’ zouden de volgende onderdelen een plaats moeten krijgen: ondersteuning van beheervrijwilligers; ondersteuning van vrijwilligers en lokale organisaties die zich inzetten voor natuur- en milieueducatie; een jaarlijkse Dialoogdag tussen de provincie, IVN, natuurbeherende organisatie en vrijwilligers; de herinvoering van een prijs die erop is gericht vrijwilligersinitiatieven in het zonnetje te zetten en de inzet van instrumenten zoals de website www.natuurwegwijzer.nl en monitoring en evaluatie van de resultaten. Met ingang van 2014 zullen wij alleen projecten voor vrijwilligersondersteuning en natuur- en milieueducatie ondersteunen als ze passen binnen dit programma en als dit programma door het IVN en alle natuurbeherende organisaties is onderschreven. De financiering van dit programma stellen wij beschikbaar vanuit de middelen die nu beschikbaar zijn via de boekjaarsubsidies van het IVN en Landschap Noord-Holland en een additionele provinciale bijdrage.”*

Als afbakening van het programma wordt tenslotte het volgende aangegeven:

“Stadsnatuur en stadslandbouw zijn manieren om mensen in contact te brengen met natuur of de herkomst van hun voedsel. Wij staan positief tegenover deze initiatieven, maar beschouwen ze primair als een taak van gemeenten. De ondersteuning van beroepskrachten in natuur- en milieueducatie beschouwen wij niet als onze verantwoordelijkheid.”

Actueel provinciaal beleidskader

Op dit moment is het provinciaal beleidskader voor de bescherming van natuur en landschap opgenomen in de provinciale omgevingsvisie. In de Omgevingsvisie NH2050 wordt een aantal bewegingen naar de toekomst toe geschetst. Eén daarvan betreft de ambitie voor een groeiende biodiversiteit in zowel de natuurgebieden, bebouwde omgeving en in het landelijk gebied, tezamen met een economisch en ecologisch duurzame agrarische sector.

Het beleid voor natuur is verder uitgewerkt in het Programma Natuurontwikkeling 2019-2023 (PNO). In het PNO staan alle groene projecten en subsidieregelingen voor de ontwikkeling en het beheer van natuurgebieden en landschappen opgenomen. Ook het programma Betrekken bij Groen wordt hierin genoemd:

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

“Bij de ontwikkeling en de uitvoering van ons beleid en onze projecten werken wij samen met bewoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere overheden. In Noord-Holland zijn duizenden vrijwilligers actief in het beheer van natuur en landschap, milieu- en natuureducatie of in lokale of regionale initiatieven. Al deze ‘partners in het veld’ zijn wij dankbaar voor hun betrokkenheid, ideeën en kennis. Hun werk heeft een grote betekenis voor de bescherming en ontwikkeling van de biodiversiteit en landschappen in Noord-Holland. Daarom blijven wij dit ondersteunen met het programma Betrekken bij Groen en de Aanpak Groen Kapitaal.”

Het programma Betrekken bij Groen valt in de praktijk inmiddels onder de paraplu van de aanpak Groen Kapitaal (zie figuur 1). Het programma Groen Kapitaal richt zich op twee gebieden: de stad en het platteland. Het opnemen van de stad als aandachtsgebied is een wijziging ten opzichte van eerder beleid. Door te inspireren, te stimuleren en te faciliteren wil de provincie de biodiversiteit in beide gebieden vergroten. Het platform Groen Kapitaal⁴ is ontwikkeld als verbindende factor voor ideeën, investeerders, vrijwilligers en als bron van kennis en inspiratie. De aanpak Groen Kapitaal heeft vooral een aanjaagfunctie.

In de aanpak Groen Kapitaal krijgt het vrijwilligerswerk steeds meer een plek. Zo zijn vrijwilligers bij diverse activiteiten vanuit Groen Kapitaal uitgenodigd, zoals de congressen (incl. bijv. crowdfunding voor projecten waar ook vrijwilligers aan deelnamen), maar ook bij diverse Kenniscafé's (waaronder een speciaal Kenniscafé over de vrijwilliger van de toekomst) en bij het project GroenSpoor en de GroenSafari's in de regio Alkmaar. Aan het Groen Kapitaal netwerk 'Groene gezonde leefomgeving' nemen zowel professionals als vrijwilligers deel. Via de Groen Kapitaalmedia wordt het bredere belang van vrijwilligerswerk uitgedragen.

⁴ <https://platform.groenkapitaal.nl/>

Figuur 1: Uitgangspunten aanpak Groen Kapitaal

2.1.2 De rol van groene vrijwilligers in het natuurbesluit

Een belangrijk onderdeel van de Rijksnatuurvisie is het uitgangspunt van de 'energieke samenleving' en de relatie die burgers zelf met de natuur en natuurbesluit hebben. In Nederland zijn ongeveer 100.000 mensen betrokken als groene vrijwilliger bij de zorg voor natuur en landschap (Creemers et al., 2018). Diverse natuur- en landschapsorganisaties ondersteunen en faciliteren de inzet van deze vrijwilligers. Die inzet wordt als waardevol en onmisbaar gezien. Groene vrijwilligers onderhouden landschap en natuur (herstellers), informeren het grote publiek over natuur en laten hen daarvan genieten (vertellers), spannen zich in om planten en dieren te beschermen en leveren basisgegevens voor wetenschappelijk onderzoek en inzicht in de ontwikkelingen van de biodiversiteit (tellers). De groene vrijwilligers leveren hiermee een bijdrage aan de opgave van de overheid op het gebied van behoud en bescherming van de natuur. Daarnaast levert vrijwilligerswerk nog een extra stuk dynamische kwaliteit van natuur, door bijvoorbeeld groene burgerinitiatieven voor biodiversiteit (bv. de vlinderidylles) of door specifieke werkzaamheden die de biodiversiteit ondersteunen (Instituut voor Publieke Waarden, september 2018).

Het groene vrijwilligerswerk moet niet alleen vanuit het perspectief van de bijdrage aan het natuurbesluit worden bekeken. Het vrijwilligerswerk creëert in de eerste plaats waarde voor de vrijwilliger zelf. Het biedt de mogelijkheid om -alleen of samen met anderen- recreatief bezig te zijn. Maar ook om een zinvolle

bijdrage te leveren aan de natuur. Voor een deel van de vrijwilligers telt dit laatste zwaar. Zij werken om een verschil te maken. Zij hebben vaak ook veel kennis van de locatie waar zij actief zijn.

Een deel van de groene vrijwilligers is actief in steden. Dit type groen vrijwilligerswerk valt buiten het programma Betrekken bij Groen, omdat het programma zich richt op groen in het buitengebied.

Landelijk manifest en actieplan Kracht van de Groene Vrijwilliger

De continuïteit van de ondersteuning van groene vrijwilligers door overheden is in 2015 en 2016 onderwerp van gesprek geweest in de Tweede Kamer. Naar aanleiding daarvan heeft een aantal groene organisaties in samenwerking met het rijk en de provincies het initiatief genomen om een programma te ontwikkelen waarmee het groene vrijwilligerswerk een nieuwe impuls wordt gegeven. In maart 2017 ondertekenden de landelijke groene vrijwilligersorganisaties SoortenNL, IVN, LandschappenNL, BoerenNatuur.nl, de twaalf provincies en de Staatssecretaris van Economische Zaken het Manifest 'De kracht van de groene vrijwilliger'. Doel van dit manifest is te komen tot een actieplan om de ondersteuning van de inzet van groene vrijwilligers toekomstbestendig te maken. De bestaande infrastructuur voor groene vrijwilligers moet hiermee verstevigd, uitgebreid en gemoderniseerd worden. De doelen van het Actieplan Groene Vrijwilligers 2019-2021 zijn:

- het vasthouden en versterken van de groei van het aantal groene vrijwilligers,
- een betere facilitering van groene vrijwilligers,
- en een betere samenwerking tussen vrijwilligersorganisaties.

In het kader van het landelijke actieplan zijn o.a. vier onderzoeken uitgevoerd waardoor meer inzicht is verkregen in het profiel en de behoeften van groene vrijwilligers en de mogelijkheden voor het activeren van nieuwe vrijwilligers. Het actieplan probeert o.a. succesvolle projecten op regionale of provinciale schaal een meer landelijk bereik te geven. Een voorbeeld hiervan is het uitbreiden van de Groene Academie die in het kader van het programma Betrekken bij Groen in Noord-Holland is opgericht. Daarnaast worden landelijke campagnes voorzien, o.a. voor het stimuleren van de belangstelling voor natuur bij jongeren en voor de waardering van groene vrijwilligers. Een aandachtspunt is ook het gebrek aan monitoringvrijwilligers (de zogenaamde tellers).

2.2 Doel subsidie Programma Betrekken bij Groen

2.2.1 Historie ontstaan programma Betrekken bij Groen

Uit diverse interviews met betrokkenen in het kader van deze evaluatie blijkt dat het opzetten van het programma de nodige voeten in aarde had. De in dit kader gevoerde gesprekken met de betrokken organisaties speelden zich af tegen de achtergrond van een kritische beschouwing van de provinciale boekjaarsubsidies, zoals die voor IVN en Landschap Noord-Holland. Daarbij constateerden zowel de provincie als ook de organisaties zelf dat er inhoudelijk weinig afstemming en benutting van synergiemogelijkheden tussen TBO's plaatsvond op het terrein van vrijwilligersondersteuning en natuur- en milieueducatie. De TBO's benoemden dit zelf ook al als één van de speerpunten om tot meer samenwerking te komen, maar hadden dit nog niet nader vorm gegeven. De introductie van het programma Betrekken bij Groen zou voor zowel het punt van de boekjaarsubsidies als het gebrek aan

samenwerking een oplossing moeten bieden. Daarnaast moest het programma ook eraan bijdragen dat de organisaties IVN en LNH breder gingen kijken dan alleen naar hun eigen vrijwilligers en meer een intermediairfunctie zouden gaan vervullen tussen provincie en burgers op het gebied van vrijwilligers. Het budget voor het programma werd bepaald door het optellen van de jaarlijkse bijdragen voor het IVN en voor de vrijwilligersactiviteiten van Landschap Noord-Holland, aangevuld met een extra budget van €100.000,- voor samenwerkingsactiviteiten. De verwachting was dat het gezamenlijke programma tot meer efficiency en een betere kwaliteit van de ondersteuning van vrijwilligers leidden.

In eerste instantie was de financiering voor het programma verzekerd tot en met 2016. In 2015 hebben GS in het nieuwe coalitieakkoord aangegeven dat de groene vrijwilligers structureel deel uitmaken van het groene budget. Inmiddels is door de uitvoerende organisaties in overleg met de provincie een meerjarenplan Betrekken bij Groen voor de periode 2018 tot en met 2021 opgesteld.

2.2.2. Provinciale doelen voor het programma

Uit de Agenda Groen kan worden afgeleid dat de hoofddoelstelling van de provincie voor het programma Betrekken bij Groen⁵ het vergroten van het draagvlak voor natuur in Noord-Holland is. De provincie wil deze vergroting van het draagvlak bereiken via het vergroten van de mogelijkheden voor actieve betrokkenheid bij de natuur.

Een nadere invulling van de provinciale doelen kan worden afgeleid uit de programma's van wensen die de provincie een aantal jaren heeft opgesteld. Hierin geeft zij voorafgaand aan een kalenderjaar de kaders aan voor het werkplan van het programma Betrekken bij Groen in dat jaar. Dit werkplan vormt de basis van de subsidieverlening. In 2015 heeft de provincie voor het eerst een programma van wensen opgesteld⁶, waarmee zij voor de TBO's aangeeft welke wensen zij heeft voor het werkplan voor Betrekken bij Groen in dat jaar. In dit programma van wensen 2015 wordt de hoofddoelstelling van het programma als volgt geformuleerd: *het voor zoveel mogelijk mensen mogelijk te maken om betrokken te kunnen zijn bij hun groene leefomgeving*. De doelstelling wordt vervolgens nog wat nader gespecificeerd. Van het programma wordt verwacht dat de activiteiten zich richten op:

1. het ondersteunen van mensen die vrijwillig aan de slag willen in hun groene leefomgeving;
2. het behouden, vergroten en verbreden van de groep mensen die zich vrijwillig inzet voor natuur en landschap.

De provincie geeft in het programma van wensen aan dat zij verwacht dat het programma ook zal bijdragen aan de provinciale hoofddoelstellingen op het gebied van natuur en landschap in de beleidsagenda 'Licht op Groen', namelijk:

- het behouden en verbeteren van de biodiversiteit in Noord-Holland;
- het beschermen van kenmerkende landschappen;
- het toegankelijk maken en houden van de groene leefomgeving.

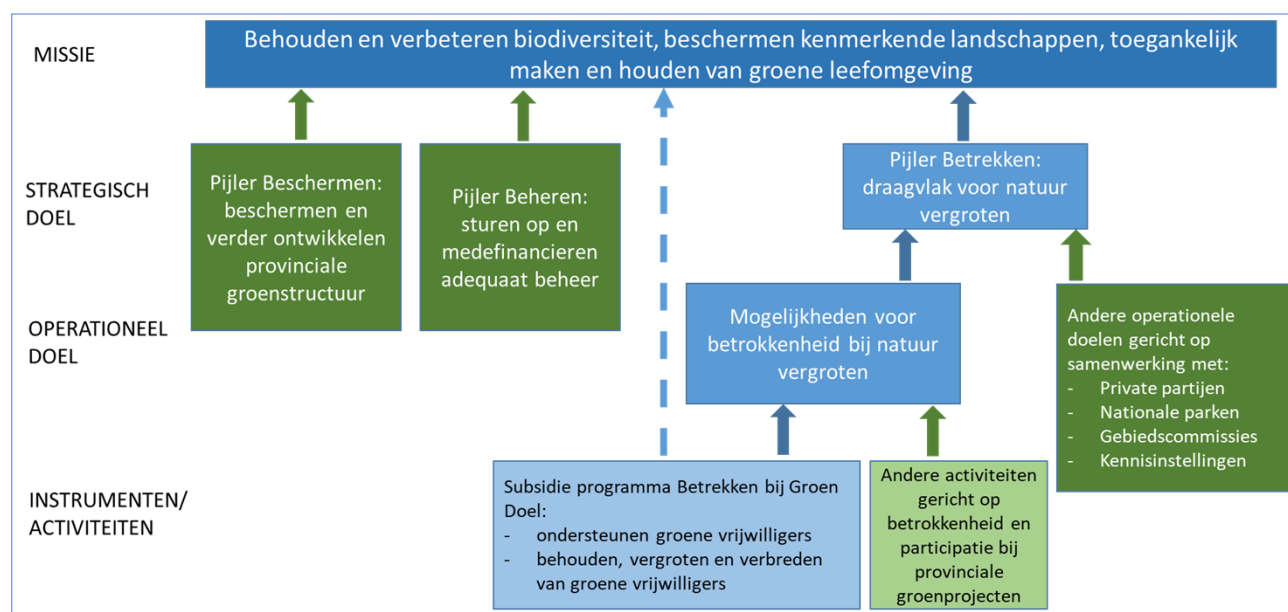
⁵ Agenda Groen

⁶ Een dergelijk programma van wensen is verder opgesteld in 2016 en 2018. Voor 2017 is geen programma van wensen opgesteld.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Deze doelen zijn ook in het huidige beleidskader, het Programma Natuurontwikkeling 2019-2023 opgenomen⁷.

De doelenboom voor het provinciale natuurbeleid in het kader van de subsidie Betrekken bij Groen gebaseerd op het voorgaande is weergegeven in figuur 2. In blauw zijn de doelen aangegeven die relevant zijn voor het programma. De groene blokken schetsen grof de context van het programma in de Agenda Groen.

Figuur 2: Doelenboom subsidie programma Betrekken bij Groen

De subsidie voor het programma Betrekken bij Groen moet direct bijdragen aan het vergroten van het draagvlak voor natuur. Aangenomen wordt dat hieronder ook het draagvlak voor het provinciale beleid voor natuurbehoud en ontwikkeling wordt verstaan. Dit staat nergens expliciet aangegeven. Daarnaast gaat de provincie ervan uit dat het programma via de activiteiten van de vrijwilligers ook rechtstreeks bijdraagt aan realisatie van de drie hoofddoelen van het provinciaal groenbeleid (missie).

2.2.3 Doelen Meerjarenbeleidsplan Betrekken bij Groen 2014

Het eerste meerjarenbeleidsplan Betrekken bij Groen, dat betrekking heeft op de periode 2014 tot 2018, is opgesteld door de TBO's in overleg met de provincie. Het programma gaat uit van de hoofddoelstelling 'Betrokkenheid van mensen bij groen vergroten'.

Het meerjarenplan Betrekken bij Groen 2014 werkt dit uit in vijf subdoelen, die op verzoek van de provincie zo SMART⁸ mogelijk zijn geformuleerd:

Doel 1: Aanmerkelijke toename aantal vrijwilligers (ambitie 50% groei ten opzichte van de uitgangssituatie in 2014).

⁷ Hoofdstuk 2 van het PNO 2019-2023

⁸ SMART staat voor Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Doel 2: De mobiele Groene Academie functioneert als gezamenlijke opleidings- en trainingsfaciliteit.

Doel 3: Alle aangesloten partijen gebruiken het gemeenschappelijk gereedschappendepot.

Doel 4: Jeugd en jongeren zijn sterk vertegenwoordigd, net als volwassenen van 25 tot 60 jaar.

Doel 5: Veel activiteiten voeren we uit in nauwe samenwerking met andere maatschappelijke partners uit de publieke en private sector, structureel of in de vorm van projecten.

De uitwerking van deze doelen wordt jaarlijks geconcretiseerd in een werkplan. De activiteiten in het werkplan zijn echter niet georganiseerd volgens deze vijf subdoelen, maar volgens meer operationele doelen. In het werkplan voor 2014 zijn deze als volgt verwoord:

- a. het uitvoeren van activiteiten die de efficiency bevorderen, zodat meer mensen kunnen worden betrokken voor hetzelfde budget,
- b. het uitvoeren van activiteiten gericht op het betrekken van meer mensen en organisaties bij projecten,
- c. het werven van nieuwe vrijwilligers,
- d. het behouden van bestaande vrijwilligers.

De resultaten van het programma worden jaarlijks gepresenteerd in een jaarverslag. Uit het bronnenonderzoek blijkt dat de presentatie van de resultaten van het programma in dit jaarverslag is gebaseerd op de operationele doelen in het werkplan en niet op de vijf subdoelen uit het meerjarenplan. In de loop van de tijd is ook gebleken dat subdoel 1 niet realistisch is. Een ambitie van 50% groei van het aantal vrijwilligers is niet mogelijk vanwege beperkingen in de opnamecapaciteit voor vrijwilligers van de organisaties. Nieuwe vrijwilligers moeten immers worden opgeleid en begeleid door professionals. Verder zijn de doelen 4 en 5 niet geheel SMART uitgewerkt (wat wordt verstaan onder 'sterk' of 'veel'?). Het hanteren van SMART-doelen past ook niet goed bij de rol van de provincie voor dit beleidsveld (zie toelichting in paragraaf 2.3.2). Gegeven deze argumenten hanteren we als uitgangspunt voor de evaluatie de vier operationele doelen uit het werkplan. In paragraaf 2.4 wordt de beoordeling en de daarbij te gebruiken indicatoren verder uitgewerkt.

2.3 Interventiologica

2.3.1 Aannames in het beleid

Impliciet wordt er in het beleid zoals samengevat in de doelenboom (figuur 2) van de volgende veronderstellingen uitgegaan:

- a. Actieve betrokkenheid van bewoners bij natuur, in de vorm van groen vrijwilligerswerk of deelname aan natuur- en milieueducatie, draagt bij aan het draagvlak voor natuur en natuurbeleid. Dit draagvlak voor natuur en natuurbeleid draagt vervolgens bij aan de realisatie van de provinciale hoofddoelstellingen voor groen op het gebied van biodiversiteit, kenmerkende landschappen en toegankelijkheid van groen;

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

- b. De activiteiten van groene vrijwilligers in het veld dragen rechtstreeks bij aan de realisatie van de provinciale hoofddoelstellingen voor groen.
- c. Om vrijwilligers te behouden is het nodig hen te ondersteunen.
- d. Voor de continuïteit en representativiteit van het vrijwilligersbestand is het nodig om het huidige vrijwilligersbestand te behouden en het bestand verder te vergroten en verbreden.

Deze aannames worden niet expliciet onderbouwd in de Agenda Groen. In het onderstaande worden de aannames onderzocht op basis van wetenschappelijke literatuur, de werkplannen voor Betrekken bij Groen en de in het kader van deze evaluatie uitgevoerde interviews.

Ad a: Actieve betrokkenheid leidt tot draagvlak voor natuur en natuurbeleid en dat leidt tot realisatie van de provinciale doelstellingen voor groen.

Uit diverse onderzoeken blijkt dat blootstelling aan natuur en actief betrokken zijn in de natuur leidt tot een toenemende verbondenheid met die natuur en gelinkt kan worden met een milieuvriendelijke houding en gedrag (diverse bronnen in W. Ganzevoort en R. van den Born, 2019). Vanuit de verbondenheid en waardering voor natuur ontstaat zo draagvlak voor het beschermen en ontwikkelen van die natuur. Ook natuur- en Milieueducatie op de basisschool blijkt op latere leeftijd tot een positievere houding ten aanzien van natuur en milieu te leiden. Daarbij geldt dat hoe actiever en beleavingsgerichter de educatieve activiteit, hoe hoger het positieve effect hiervan is (Stichting Veldwerk Nederland en Universiteit Utrecht, 2006). Het is dus aannemelijk dat de activiteiten van groene vrijwilligers bijdragen aan draagvlak voor natuur en natuurbeleid in het algemeen. Een goed draagvlak voor natuurbeleid betekent in theorie voor de provincie o.a. een soepeler uitvoering van maatregelen waarbij inspraak van burgers een rol speelt. Ook zou het kunnen leiden tot meer groene burgerinitiatieven die bijdragen aan de realisatie van de doelen van het provinciale natuurbeleid.

Bij de relatie tussen draagvlak voor natuur en draagvlak voor natuurbeleid moet wel een kanttekening worden gemaakt. Zowel in de Agenda Groen als in het Meerjarenbeleidsplan Betrekken bij Groen 2014 wordt gerefereerd aan het verminderen van het draagvlak voor het natuurbeleid door het in die periode als technocratisch ervaren natuurbeleid. Draagvlak voor natuur betekent dus niet automatisch draagvlak voor het natuurbeleid. Burgers hebben ook een beeld van wat zij goed natuurbeleid vinden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de actuele discussies over de noodzaak van het kappen van bomen voor het vergroten van de biodiversiteit. Naarmate de overheid steeds meer verantwoordelijkheid bij burgers legt vanuit de gedachte van de energieke samenleving, mag verwacht worden dat mensen zich ook meer een mening gaan vormen over het overheidsbeleid en zich daarmee ook meer actief gaan 'bemoeien'. Met betrekken van vrijwilligers alleen is de provincie er dus niet, de inhoud en wijze van uitvoeren van het natuurbeleid zijn ook belangrijk.

Contact met de natuur en educatie zijn slechts enkele factoren die van invloed zijn op draagvlak voor de natuur en natuurbeleid. Toen het programma van start ging was draagvlak voor natuur een probleem. Inmiddels staat de kwaliteit van de leefomgeving op nummer 1 als prioriteit bij de inwoners van Noord-Holland (Anker Solutions/BKB, 2017). In de interviews is gevraagd welke veranderingen er in de afgelopen periode zijn waargenomen op het gebied van draagvlak. Geconstateerd wordt dat het

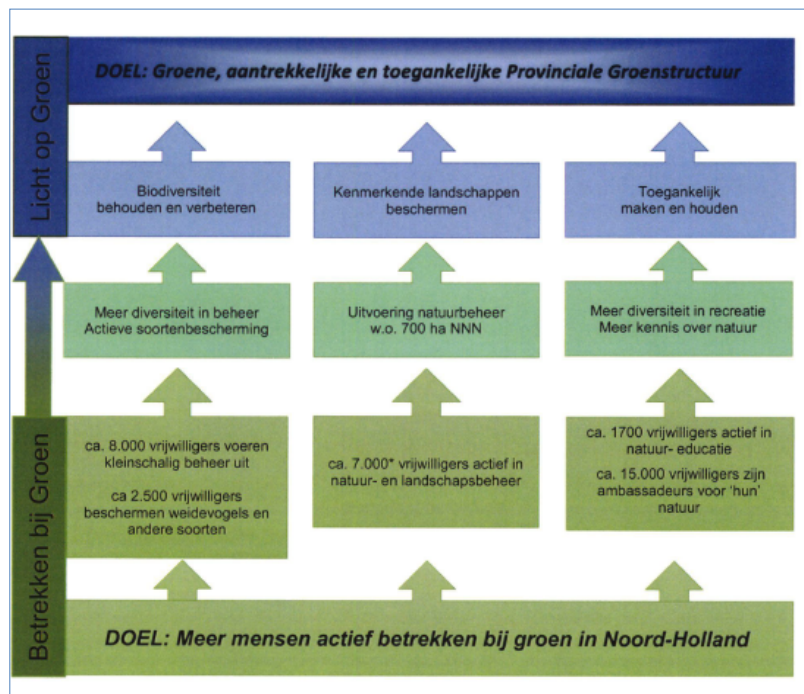
Evaluatie subsidie betrekken bij groen

draagvlak voor en de mondigheid van de bevolking ten aanzien van natuur en natuurbeleid in de afgelopen periode groter zijn geworden. Mogelijke redenen die hiervoor worden genoemd zijn:

- De mondigheid van de bevolking ten opzichte van beleid en maatregelen is in zijn algemeenheid toegenomen in de afgelopen periode;
- De TBO's zijn ook buiten het programma Betrekken bij Groen meer gaan samenwerking en laten meer zien wat ze doen. Ze communiceren meer en ook op bredere vlakken (bv. het kustpact) met de bevolking;
- Door de economische groei van de afgelopen periode is de bedreiging van de directe leefomgeving weer groter geworden dan in de crisisjaren;
- De achteruitgang van de natuur is in de afgelopen periode steeds meer zichtbaar geworden, ook in de stad. Er is uitgebreide berichtgeving over de aantasting van de biodiversiteit (o.a. achteruitgang van insecten zoals de bijenstand). Er spelen veel dingen tegelijk, waardoor de burgers de ontwikkelingen mogelijk als meer bedreigend ervaren.

Ad b: Activiteiten van groene vrijwilligers in het veld dragen rechtstreeks bij aan de realisatie van de provinciale doelstellingen voor groen

De relatie tussen de provinciale hoofddoelstellingen en het groene vrijwilligerswerk wordt uitgewerkt in het werkplan voor Betrekken bij Groen 2015 en 2016 door middel van figuur 3. Op grond van deze figuur is het aannemelijk dat de werkzaamheden van groene vrijwilligers bijdragen aan de provinciale doelstellingen voor biodiversiteit, landschap en toegankelijkheid van de natuur.

Figuur 3: Onderbouwing voor de bijdrage van het programma betrekken bij Groen aan de provinciale doelstellingen voor natuur

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

De aannames in deze figuur kunnen o.a. worden onderbouwd met de in het kader van dit onderzoek uitgevoerde interviews, de bespreking van de concept-resultaten van dit onderzoek in het TBO-V en de groepsreview van het casusonderzoek van PBL in het kader van de lerende evaluatie van het natuurbeleid (zie verder ook bijlage 4, bespreking indicatoren 17 en 20). Uit deze bronnen ontstaat het volgende beeld:

Onderbouwing voor bijdrage aan biodiversiteit: Beheervrijwilligers voeren in het algemeen beheerwerkzaamheden uit die de terreinbeherende organisaties anders niet of minder intensief uitvoeren. De beheervrijwilligers zijn vaak heel goed bekend met de gebieden en wat daar nodig is en kunnen meer microbeheer uitvoeren. Sommige werkzaamheden zijn ook te duur om te laten uitvoeren door betaalde krachten, omdat de mogelijkheden van inzet van machines beperkt zijn. Daarnaast houdt een deel van de vrijwilligers zich bezig met actieve soortenbescherming, o.a. voor weidevogels. Of de biodiversiteit daadwerkelijk verbetert hangt meestal af van een samenspel van factoren, waarvan de bijdrage van de vrijwilligers er één is.

Onderbouwing voor bijdrage aan kenmerkende landschappen: Volgens de terreinbeherende organisaties⁹ staan bij de werkzaamheden die vrijwilligers uitvoeren de kenmerken van het landschap dikwijls centraal, bijvoorbeeld het openhouden van duinen of vennen of het behouden van typerende kleine landschapselementen. Zij dragen daardoor rechtstreeks bij aan het behoud van kenmerkende landschappen. Deze werkzaamheden bevorderen de variatie in het landschap en daarmee ook de biodiversiteit.

Ook uit een in 2011 uitgevoerde quickscan 'De winst van vrijwilligerswerk in landschapsbeheer' kunnen voorzichtig (het betreft een beperkt onderzoek) conclusies getrokken worden over de bijdragen van vrijwilligerswerk aan de provinciale natuurdoelen voor biodiversiteit en landschap (Muilwijk et al., 2011). De conclusie in de quickscan luidt dat *'natuur- en landschapsbeheer door vrijwilligers werkt. Het levert aansprekende landschappelijke, cultuurhistorische en ecologische resultaten op. In veel gevallen hebben het enthousiasme en de zorg van vrijwilligers ertoe geleid dat groene gebieden behouden zijn gebleven of weer onderhouden worden. Door het intensieve en kleinschalige beheer zijn de natuurresultaten vaak groter dan zonder de inzet van vrijwilligers.'* Naast directe ecologische resultaten levert groen vrijwilligerswerk volgens de studie ook resultaten op het gebied van agendering, kennisontwikkeling en actief beheer (zie kader).

Uit rapport 'De winst van vrijwilligerswerk in het landschapsbeheer'

1. Vrijwilligerswerk zet natuurgebieden op de agenda

Door hun werk en toewijding brengen vrijwilligers de ecologische en landschappelijke waarden van 'hun' terreinen onder de aandacht bij terreineigenaren en beleidsmakers. Door de acties van vrijwilligers zijn sommige terreinen (zoals de Fruittuinen) gespaard gebleven voor woningbouw of andere ruimtelijke ontwikkelingen. De landschappelijke en ecologische winst is in die gevallen evident. In andere gevallen (zoals bij de Kalverpolder en het Kennemerstrand) hebben de inspanningen van vrijwilligers een 'vergeten' en verruigd natuurterrein weer onder de aandacht gebracht en is het terrein hersteld en/of ontwikkeld tot een internationaal erkend Natura 2000 gebied. Door de activiteiten van de vrijwilligers neemt de publieke belangstelling en betrokkenheid toe. Dat maakt dat een gebied

⁹ Overleg TBO-V 20 maart 2019

vaak ook in de toekomst kan rekenen op steun, als het onverhoopt bedreigd wordt door ruimtelijke plannen. Vrijwilligers zorgen op die manier vaak voor de juiste uitvoering en naleving van regelgeving.

2. Kennisontwikkeling

Met hun specifieke terrein- en natuurkennis dragen vrijwilligers bij aan het opstellen van goede en passende beheerplannen. Ook kunnen zij bijdragen aan de monitoring van de natuurwaarden in het gebied. Vaak is de (ecologische) kennis over een gebied toegenomen door activiteiten van vrijwilligers.

3. Actief beheer

Vrijwilligers spelen een belangrijke rol in het herstelbeheer en het dagelijkse beheer van een gebied. Vrijwilligers kijken minder sterk naar de kosten en arbeidsinzet dan terreineigenaren. Daardoor kunnen zij 'hun' terreinen veel intensiever beheren. Dit is vooral van belang in natuurgebieden met hoge cultuurhistorische en landschappelijke waarden, die in het verleden juist ontstaan zijn door (extensief) agrarisch beheer. Als dergelijk beheer wegvalt verruigen deze gebieden vaak en groeien ze dicht met struweel en bos; daarbij kunnen volgens de ecologische inventarisatie van de quickscan ook de specifieke natuurwaarden verloren gaan die horen bij het traditionele en ecologisch waardevolle cultuurlandschap. Omgekeerd kunnen de terreinen door kleinschalige beheer een grotere ecologische waarde krijgen en hun landschappelijk karakter behouden.

Ad c: Om vrijwilligers te behouden is het nodig hen te ondersteunen

Vrijwilligers zijn vaak vanuit de inhoud gemotiveerd voor hun werk. Maar zij krijgen in de praktijk ook te maken met allerlei praktische problemen. De hiervoor beschreven quickscan noemt daarbij bijvoorbeeld het vinden (en financieren) van het juiste gereedschap, planning, beheer, financiën en boekhouding, (bureaucratische) afstemming met gemeenten, terreinbeheerders en andere overheden en organisaties. Uit de quickscan blijkt dat het oplossen van deze problemen *'soms als inspirerend en motiverend worden ervaren, maar vaak ook als een last. Als dat laatste het geval is bestaat het risico dat vrijwilligers afhaken.'* De ondersteuning van werkgroepen is maatwerk.

In 2017 is door de Radboud Universiteit een onderzoek uitgevoerd naar de motivaties van de huidige groene vrijwilligers (Ganzevoort et al., 2017)¹⁰. Ook in dit onderzoek blijkt ondersteuning belangrijk om vrijwilligers te behouden. Uit het onderzoek blijkt o.a. dat het merendeel van de respondenten (63%) in het onderzoek verwacht dat zij in de toekomst evenveel groen vrijwilligerswerk zullen doen als nu. De groep die verwacht meer te gaan doen (25%) is groter dan de groep die verwacht minder te gaan doen. In het algemeen is de aanwezigheid van voldoende ondersteuning en waardering belangrijk. Genoemd worden daarnaast o.a. niet overvragen, het betrekken van jongeren en het inspelen op de belangrijkste motivaties voor het vrijwilligerswerk. Die belangrijkste motivaties zijn: een bijdrage leveren aan natuurbescherming en beheer, verbonden zijn met de natuur, buiten tijd doorbrengen en zelf meer leren over de natuur. Een goed aanbod van opleidingen, training en coaching is de meest gevraagde vorm van ondersteuning.

¹⁰ Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken in het kader van het programma De kracht van de groene vrijwilliger. Het betreft een landelijk onderzoek, waarbij met behulp van een enquête is onderzocht wie de groene vrijwilligers zijn, wat ze doen, wat hen motiveert en hoe ze hun vrijwilligerswerk ervaren. De enquête is ingevuld door 3.775 mensen, waarvan ca. 8% (ca. 300 respondenten) uit Noord-Holland. Er is geen aanleiding te veronderstellen dat de uitkomsten voor Noord-Holland heel anders zouden zijn dan het gemiddelde landelijke beeld.

Ook in de interviews is aangegeven dat ondersteuning van vrijwilligers belangrijk is voor zowel de kwaliteit van het vrijwilligerswerk als de motivatie van vrijwilligers. Eén geïnterviewde geeft aan te verwachten dat uiteindelijk veel vrijwilligers ermee stoppen als ze niet gefaciliteerd worden, een enkele heel sterke groep daargelaten.

Ad d: Het huidige vrijwilligersbestand moet niet alleen worden behouden, maar ook vergroot en verbreed

Vergroten

Uit de interviews in het kader van dit onderzoek en de bespreking in het TBO-V komt naar voren dat er op dit moment geen tekort is aan beheervrijwilligers (herstellers) en educatieve vrijwilligers (vertellers). Voor deze typen vrijwilligers is vergroten van het aantal vrijwilligers dus niet nodig. Voor de beheervrijwilligers geldt overigens dat een sterke groei van het aantal vrijwilligers praktisch ook niet mogelijk is. De groeimogelijkheden worden beperkt door de benodigde professionele capaciteit om mensen te begeleiden en op te leiden. Organisaties kunnen hierdoor per jaar een maximaal aantal nieuwe vrijwilligers opleiden en begeleiden. Bij de vertellers is dit minder een probleem, omdat de vrijwilligers daar elkaar opleiden. Er is wel een tekort aan monitoringvrijwilligers (tellers). Op dit punt is het wel nodig dat het aantal vrijwilligers wordt vergroot.

Sinds het werkplan van 2015 wordt binnen het programma Betrekken bij Groen nagedacht over de manier van werven van meer tellers. De tellers zijn georganiseerd via landelijke soortenorganisaties. Daardoor hebben zij een andere relatie met de TBO's dan de herstellende en vertellers. De tellers die al actief zijn in Noord-Holland willen ook graag ondersteund worden vanuit het programma. Daarnaast is er mogelijk nog een onbenut potentieel aan tellers onder de huidige vrijwilligers van de TBO's (met name onder de herstellende). De doelgroep moet dus op meerdere manieren een plaats krijgen binnen het programma. Ook voor de provincie is dit van belang. Onderzoek en monitoring van natuurwaarden zijn belangrijk om de ontwikkeling van biodiversiteit te laten zien. Vrijwilligers kunnen hierbij een belangrijke rol spelen. Daarbij mag overigens geen verdringing optreden van de professionals die op dit moment voor een deel de invulling van de monitoringvraag van de provincie verzorgen.

Uit een interview met de landelijke soortenorganisatie SoortenNL komt naar voren dat het opnemen van de tellers in het programma geen eenvoudige zaak is. De vrijwilligers die monitoringactiviteiten uitvoeren zijn landelijk georganiseerd. De rapportages over tellingen geven landelijke overzichten per soort. Door de decentralisatie van het natuurbeleid is nu een meer regionale benadering nodig. Het regionaal in beeld krijgen van de voor- of achteruitgang van soorten is een volgende stap in de kennisontwikkeling van deze organisaties, die meer meetpunten en vrijwilligers vraagt. De soortenorganisaties moeten hiervoor regionale en/of provinciale coördinatiepunten gaan inrichten. Hoe dit precies vorm moet krijgen is nog in ontwikkeling¹¹.

¹¹ Als achtergrond is belangrijk dat de soortenorganisatie een afwijkende financieringsbasis hebben als de andere natuurorganisaties: het zijn projectorganisaties, die hun activiteiten financieren vanuit betaalde opdrachten. Er moet dus tegelijkertijd gewerkt worden aan het verkrijgen van een samenhangende en betaalde informatievraag op regionaal niveau en het uitbreiden van het netwerk van vrijwilligers. Een complicerende factor daarbij is dat er verschil is tussen de monitoring door terreinbeheerders gericht op gebieden

Verbreden

De motivatie achter de doelstelling om het vrijwilligersbestand te verbreden is tweeledig:

- a. met het oog op het politieke draagvlak voor het programma Betrekken bij Groen wordt het belangrijk geacht dat het vrijwilligersbestand meer een afspiegeling van de maatschappij vormt wat betreft bijvoorbeeld leeftijdsverdeling en achtergrond;
- b. met het oog op de geconstateerde vergrijzing wordt verbreding in de leeftijdsopbouw met meer jonge vrijwilligers belangrijk geacht om het toekomstig aanbod van vrijwilligers op peil te houden.

Deze motivatie kan niet zo direct in de beschikbare beleidsdocumenten gevonden worden, maar is afgeleid uit de interviews en werkplannen. In het programma van wensen van de provincie van 2016 wordt in het kader van de verbreding expliciet de doelgroep allochtonen¹² als aandachtspunt genoemd. Er wordt een verkenning en eventueel een pilot gericht op deze doelgroep voorgesteld. In het werkplan van 2017 wordt de doelgroep jongeren specifiek benoemd als speerpunt.

Verbreding met meer inwoners met migratieachtergrond

De provincie geeft in haar programma van wensen van 2016 niet aan waarom specifiek de focus op de doelgroep inwoners met migratieachtergrond moet worden gelegd. Circa 20% van de Nederlandse bevolking heeft een migratieachtergrond. Een meerderheid hiervan heeft een niet-westerse achtergrond. In het algemeen is bekend uit onderzoek (van o.a. het Sociaal Cultureel Planbureau en het Verwey-Jonker Instituut) dat de participatie van inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond in vrijwilligerswerk lager is die dan van autochtonen. De oorzaken hiervan zijn divers en hebben vooral te maken met hun sociaal-economische situatie en verschillen in cultuur en traditie¹³. Dat inwoners met een migratieachtergrond minder vertegenwoordigd zijn onder de groene vrijwilligers is op basis van dit algemene beeld dus aannemelijk.

Inwoners met een migratieachtergrond hebben in het algemeen een andere relatie met groen dan autochtone burgers (B. Kooijman, 2011; T.A. de Boer, 2007). Zij recreëren meer in stadsparken en recreatiegebieden aan de rand van de stad, dan in natuurgebieden, en stellen er ook andere eisen aan. Zij vinden de Nederlandse landschappen ook minder aantrekkelijk dan autochtone burgers en voelen er minder binding mee. De verwachting is wel dit verschil met autochtonen in de loop van de tijd kleiner zal worden. Deelname aan groen vrijwilligerswerk in het buitengebied lijkt op basis van het voorgaande iets wat verder afstaat van de interesses van deze doelgroep. De doelgroep concentreert zich vooral binnen het stedelijk gebied, wat beter past binnen het bredere kader van de beweging Groen Kapitaal, waarin ook aandacht is voor natuur in de stad. Wat betreft de te bereiken resultaten ligt deze doelgroep meer op het terrein van gemeenten (participatie, integratie, sociale cohesie).

Verbreding met meer jongeren

en de effecten van beheermaatregelen en de landelijke monitoring in het kader van Natura2000. Voor de vrijwillige tellers is het allerbelangrijkste dat hun gegevens gebruikt worden binnen het natuurbeleid. Dat is voor hen een zeer belangrijke motivatie om het vrijwilligerswerk uit te voeren.

¹² Inmiddels wordt hiervoor door het CBS de term 'inwoners met migratieachtergrond' gebruikt. Deze term zal in de rest van dit rapport worden toegepast.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

De gevraagde focus op jongeren sluit aan bij de zorg die ook bij de natuurorganisaties zelf leeft dat hun vrijwilligersbestand vergrijst en in de toekomst mogelijk niet voldoende ‘van onderaf’ wordt aangevuld. Tijdens de interviews bleek dat iedereen het er over eens is dat de gemiddelde leeftijd van het vrijwilligersbestand hoog is. Sommige organisaties (o.a. IVN en GNR) kunnen dit ook onderbouwen met gegevens in hun database. GNR geeft bijvoorbeeld aan dat hun verreweg grootste groep vrijwilligers die tussen 65 en 75 jaar is. Een totaaloverzicht van de leeftijdsverdeling van de vrijwilligers van alle TBO's tezamen is niet beschikbaar. Wel is een schatting van deze leeftijdsverdeling beschikbaar uit een onderzoek dat door de Radboud Universiteit is uitgevoerd naar de motivaties van de huidige groene vrijwilligers (Ganzevoort et al., 2017). Uit het onderzoek van de Radboud Universiteit komt naar voren dat de gemiddelde leeftijd van de groene vrijwilligers 62 jaar is, grofweg meer dan de helft is tussen de 60 en 75 jaar oud. Er is dus zeker sprake van een scheve leeftijdsverdeling. Dit kan als probleem beschouwd worden vanuit het perspectief dat het vrijwilligersbestand een afspiegeling zou moeten vormen van de bevolking en/of vanuit het perspectief van het op peil houden van het toekomstige aantal vrijwilligers.

Sommige geïnterviewden vragen zich af of de scheve verdeling in leeftijden vanuit het perspectief van afspiegeling van de bevolking nu echt als een probleem moet worden beschouwd. Zij geven aan dat zij het vrij natuurlijk vinden dat jongere mensen ondervertegenwoordigd zijn, omdat die minder vrije tijd en andere prioriteiten hebben. Het vrijwilligersbestand zal dus nooit helemaal een afspiegeling kunnen zijn van de maatschappij. Het vrijwilligersbestand wordt op dit moment ook nog ruimschoots aangevuld door nieuwe gepensioneerden uit de babyboomgeneratie. De oudere vrijwilligers (ca. 60 jaar en ouder) hebben in het algemeen meer tijd en binden zich voor langere tijd aan het vrijwilligerswerk (“een looptijd van 10 jaar is niks” zegt één geïnterviewde daarover). Zij vormen zo de stabiele basis van het vrijwilligersbestand.

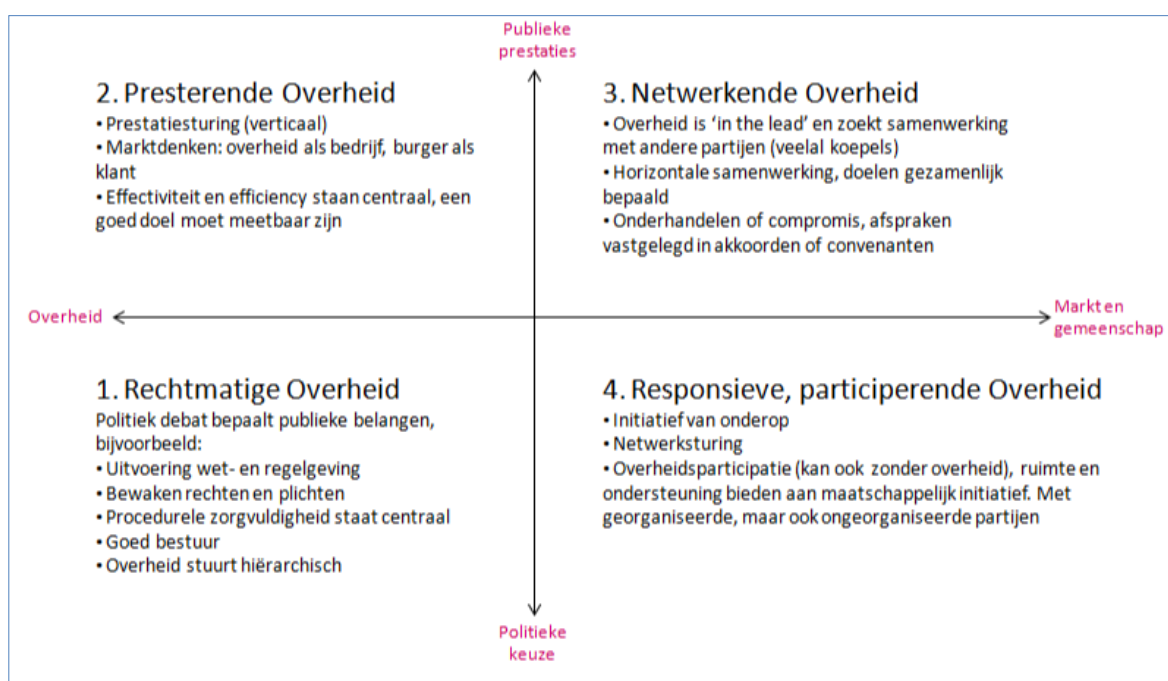
De wens om jongeren als vrijwilligers te werven moet vooral gezien worden in het licht van de vraag wie in de wat verdere toekomst de vrijwilligers zijn. In 2018 is een landelijk onderzoek uitgevoerd naar mogelijke nieuwe groepen groene vrijwilligers in het kader van het landelijke programma Kracht van de Groene Vrijwilliger (Motivaction, 2018). Dit onderzoek geeft een beeld van drie groepen potentiële nieuwe vrijwilligers: moderne jongeren (18 t/m 34 jaar), postmoderne jongeren en (post)moderne volwassenen (35 t/m 54 jaar). De jongeren vormen de grootste potentiële nieuwe doelgroep (tweederde van het potentieel). In het onderzoek is o.a. bepaald hoe deze doelgroepen het beste benaderd kunnen worden (pro-actief), wat hun motivatie is en welke dingen ze belangrijk vinden in vrijwilligerswerk (o.a. niet te vaak, vooral in de eigen buurt/woonplaats of het landelijk gebied daaromheen). De specifieke voorkeuren lopen per groep uiteen.

Uit de interviews blijkt dat bij het werven van jongeren vooral wordt uitgegaan van de veronderstelling dat een eerste kennismaking met groen vrijwilligerswerk helpt om ze later, als ze meer tijd hebben, terug te krijgen. Een geïnterviewde zegt dat het voor deze doelgroep belangrijk is om een meer gevarieerd aanbod aan vrijwilligersactiviteiten te hebben. *“De kern is dat we in iedere levensfase iets te bieden hebben”*. Dit betekent een uitbreiding van het traditionele aanbod van activiteiten, met nieuwe typen activiteiten die o.a. een meer flexibele inzet van vrijwilligers mogelijk maken (geen vaste wekelijkse bijdrage, maar af en toe, wanneer het de vrijwilliger uitkomt). Dit moet bewust worden ontwikkeld en ook de bestaande vrijwilligers moeten hierin worden meegenomen. In de interviews is erop gewezen dat jongere

doelgroepen en andere vrijwilligers die slechts af en toe actief zijn wel veel meer begeleiding vragen. Het is dus zaak een goede balans te vinden tussen de werving en ondersteuning van oudere versus die van jongere(re) en flexibele vrijwilligers. In het nieuwe meerjarenplan en het werkplan 2018 zijn deze ideeën nog niet heel duidelijk terug te vinden.

2.3.2 Rol van de Provincie

In paragraaf 2.1 is beschreven wat de formele taken en doelen van de provincie zijn in het kader van het natuurbeleid. De provincie kan deze taken en doelen op verschillende manieren realiseren, van sterk sturend vanuit de overheid tot samenwerkend met de samenleving. Figuur 4 geeft een overzicht van de vier mogelijke rollen van de overheid op basis van het zogenaamde 'kwadrantenmodel' van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB)¹⁴. In dit model laten de auteurs zien dat er naast de al bekende vormen van werken door de overheid als 'rechtmatige' of 'presterende' overheid, ook steeds meer behoefte is aan een overheid die meer samen met de markt en gemeenschap werkt aan maatschappelijke doelen.

Figuur 4: Rollen van de overheid in het licht van de energieke samenleving

Volgens het rapport is het de kunst te herkennen welk onderwerp op welke manier het beste kan worden aangepakt. Bij die keuze zijn verschillende typen afwegingen relevant:

- normatief, bv. willen we een bepaalde taak liever dicht bij het overheidsbestuur houden of laten we hem liever aan de samenleving over;
- inhoudelijk, hier gaat het om de aard en structuur van het probleem en wat de kansen en risico's zijn van een specifieke aanpak;
- technisch, bv. is een bepaalde aanpak binnen het instrumentarium wel praktisch haalbaar?

¹⁴ Dit model is door de NSOB geïntroduceerd in het rapport 'Sedimentatie in sturing' (Van der Steen et al., 2015).

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

De verschillende aanpakken bestaan naast elkaar. De overheid gaat in relatie tot de energieke samenleving niet voor alles opeens over naar een netwerkende of responsieve aanpak. Ook in de aanpak van de provincie Noord-Holland is een mix van rollen zichtbaar.

Op het eerste gezicht is sprake van een responsieve, participerende overheid. Vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties vormen de kern van het programma, de provincie is slechts geldverstrekker. Dit lijkt een terechte keuze. Vrijwilligers 'zijn van zichzelf' en de overheid heeft er weinig over te zeggen of zij zich wel of niet inzetten en waarvoor dan. De overheid kan alleen ruimte bieden en ondersteunend werken, bv. via geld voor ondersteunende intermediairs, ondersteuning van positieve beeldvorming, bieden van podia voor kennisverspreiding en het zichtbaar maken van de 'groene beweging', etc.

De provincie gaat in het programma Betrekken bij Groen wel een stapje verder dan alleen geld en ruimte bieden. Via de 'programma's van wensen' stuurt de provincie mee op sommige speerpunten in de jaarlijkse werkplannen van de vrijwilligersorganisaties. Ook de Dialoogdag en het Betrekken bij Groenfonds zijn op verzoek van de provincie in overleg met de partners aan het programma toegevoegd. De provincie stelt zich hiermee op als actieve netwerkpartner, die zelf mee nadenkt over een goede invulling van het programma. Ze is dus niet alleen responsief, maar ook participerend.

De eis van het formuleren van SMART-doelen die de provincie aan dit meerjarenplan heeft gesteld, past typisch bij de presterende overheid. De uitvoerders hebben de uitdaging van het formuleren van SMART-doelen dapper opgepakt, maar de vraag is of er hiermee een haalbare eis aan ze is gesteld. Een SMART-doel veronderstelt dat je zelf controle hebt over het realiseren daarvan en daarvan is in dit werkveld maar beperkt sprake. Het opleiden van vrijwilligers lijkt bijvoorbeeld op het oog een doel dat de organisaties redelijk zelf kunnen controleren, maar de uiteindelijke realisatie is afhankelijk van anderen, namelijk de bereidheid van vrijwilligers om de aangeboden cursussen ook daadwerkelijk te volgen. De vrijwilligers beslissen over hun eigen tijd, zij zijn niet in dienst van de vrijwilligersorganisaties. Ook vanuit de politiek wordt nog gemakkelijk vanuit prestatiesturing gedacht, bijvoorbeeld in de vorm van het realiseren van economische winst via het aantal gewerkte uren dat vrijwilligers leveren. Terwijl dit gegeven niet zo relevant is in het licht van het hoofddoel van het vergroten van het draagvlak voor natuur en natuurbeleid. Vanuit haar rol als presterende overheid beschikt de provincie over beleidsinstrumenten als de subsidies voor natuurbeheer aan TBO's en de activiteiten gericht op het afronden van het natuurnetwerk (NNN), die veel belangrijker zijn voor het realiseren van de doelen van het natuurbeleid dan het programma Betrekken bij Groen.

Ten tijde van het opstellen van het eerste meerjarenplan (in 2013) was het denken over de invulling van de netwerkende en responsieve overheid nog niet zo ver uitgekristalliseerd als nu het geval is. Dit is o.a. zichtbaar in het nieuwe meerjarenplan Betrekken bij Groen, dat in 2018 is verschenen, waarin al anders met de doelen wordt omgegaan. De uitvoerende partners spreken in dit document over een 'streefbeeld': een toekomstbeeld waar ze met dit meerjarenplan naar streven. Er wordt dus meer gewerkt met 'richtingen' dan met SMART-doelen. Dit past beter bij de aard van de opgave. De bijbehorende wijze van sturing door de overheid ligt meer aan de rechterkant van het NSOB-model.

Wat nog ontbreekt in het nieuwe Meerjarenplan Betrekken bij Groen 2018-2020 is een hoofdstuk over hoe men monitoring en evaluatie binnen het programma wil vormgeven. Dat er geen harde doelen zijn, wil niet zeggen dat monitoring en evaluatie achterwege kunnen blijven. Deze nemen alleen deels andere vormen aannemen. Zo zal bewust leren van opgedane ervaringen een belangrijkere plaats in moeten nemen. De in de volgende paragraaf uitgewerkte indicatoren blijven (in ieder geval deels) ook voor het nieuwe meerjarenplan relevant.

2.4 Indicatoren

2.4.1 Inleiding

Deze evaluatie moet antwoord geven op de vraag in hoeverre de subsidie voor het programma Betrekken bij Groen bijdraagt aan de provinciale beleidsdoelen. In paragraaf 2.2 zijn deze provinciale doelen weergegeven in een doelenboom.

In haar programma's van wensen¹⁵ vraagt de provincie om bij de monitoring van de uitvoering van het programma aandacht te besteden aan:

- het aantal vrijwilligers, uitgesplitst in beheervrijwilligers, educatievrijwilligers en monitoringvrijwilligers¹⁶;
- bij benadering het aantal FTE aan werk dat wordt verzet per groep;
- indien mogelijk meer kwalitatief aangeven wat het bereik is geweest van de vrijwilligers, in de vorm van anekdotes.
- de geografische spreiding over Noord-Holland van uitgevoerde projecten en de hieruit voortvloeiende activiteiten.

In de provinciale beleidsstukken is niet uitgewerkt voor welke doelen deze gegevens als indicator moeten dienen. In dit evaluatieonderzoek is daarom in het kader van een beleidsreconstructie systematisch uitgewerkt welke indicatoren een beeld zouden kunnen geven van de realisatie van de provinciale doelen op verschillende niveaus in de doelenboom. Er is zowel naar kwantitatieve als kwalitatieve indicatoren gekeken. Daarbij zijn ook de provinciale indicatoren uit de programma's van wensen meegenomen.

2.4.2 Keuze indicatoren

Bijlage 4 geeft een overzicht van de mogelijke indicatoren die gebruikt kunnen worden om inzicht te krijgen in het doelbereik van de subsidie voor het programma Betrekken bij Groen. In de bijlage wordt ook de haalbaarheid van de inzet van deze indicatoren besproken. Op grond van de analyse in bijlage 4 is een keuze gemaakt voor de indicatoren die in deze evaluatie worden gehanteerd om het doelbereik van de subsidie te bepalen. Tabel 1 geeft een overzicht van deze indicatoren. Van de indicatoren die de provincie zelf heeft opgenomen in haar programma's van wensen zijn er twee geselecteerd: het aantal vrijwilligers en het bereik van de vrijwilligers.

¹⁵ De vraag verschilt per jaar. In het programma van wensen voor 2018 zijn geen eisen ten aanzien van monitoring opgenomen, maar wordt volstaan met de eis dat het werkplan ook een voorstel voor monitoring moet bevatten.

¹⁶ Vanaf 2017 zijn hiervoor respectievelijk de termen herstellende, vertellers en tellers geïntroduceerd. De weidevogelvrijwilligers (zie zowel tellen als aan actieve soortenbescherming doen) worden in 2017 bij de tellers ingedeeld. In het jaarverslag over 2018 (geen onderdeel van deze evaluatie) worden zij bij de herstellende ingedeeld.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Voor het draagvlak voor natuur en de biodiversiteitsdoelen zijn in de tabel geen indicatoren opgenomen. Het meten van het draagvlak voor natuur is in theorie mogelijk door middel van een enquête. Er is echter geen nulmeting hiervan beschikbaar, zodat er geen vergelijking met de beginsituatie kan worden gemaakt. In paragraaf 2.3.1 is beargumenteerd dat het aannemelijk is dat actieve betrokkenheid bij natuur leidt tot meer draagvlak voor natuur. De indicator 'Aantal actieve vrijwilligers' geeft via deze relatie ook informatie over het draagvlak voor natuur.

De provincie volgt de ontwikkeling van biodiversiteit via een provinciale variant van de Living Planet Index (LPI) (Provincie Noord-Holland, 2019). Deze provinciale LPI wordt aangevuld met LPI's voor de voornaamste landschapstypen in Noord-Holland en conclusies uit de provinciale meetnetten van het Netwerk Ecologische Monitoring, in dit geval het Landelijk Meetnet Flora (LMF). Het beeld dat de provinciale monitoring levert van de ontwikkeling van de biodiversiteit is niet specifiek genoeg om de bijdrage van vrijwilligerswerk aan biodiversiteit te kunnen beoordelen. Om dit wel in detail te kunnen doen zijn gedetailleerde gegevens nodig over locatie, aard en omvang van werkzaamheden die niet uniform verzameld (kunnen) worden. Daarom wordt in deze evaluatie geen indicator voor biodiversiteit gehanteerd (zie verder ook de toelichting in bijlage 4). Daarbij speelt ook een rol dat uit de beleidsdocumenten niet duidelijk wordt hoe belangrijk de provincie de bijdrage van het programma Betrekken bij Groen aan behoud of verbetering van biodiversiteit vindt. Volstaan wordt daarom met de redenering over aannemelijkheid van de bijdrage van het programma aan de biodiversiteit zoals beschreven in paragraaf 2.3.1.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Tabel 1 Indicatoren voor bepalen doelbereik van de subsidie voor het programma Betrekken bij Groen

Niveau	Doel	Indicator
Output Directe resultaten van de activiteiten in het kader van het werkplan Betrekken bij Groen	Instrumenten/activiteiten: 1. Ondersteunen groene vrijwilligers a. Ondersteuning aanbieden voor bestaande vrijwilligers om hun werk mogelijk of aantrekkelijker te maken en zo bestaande vrijwilligers te behouden b. Efficiency bevorderen, zodat meer mensen kunnen worden betrokken of een betere kwaliteit van ondersteuning kan worden geleverd voor hetzelfde budget 2. Behouden, vergroten en verbreden van groep van groene vrijwilligers a. Werven en opleiden van nieuwe vrijwilligers met diverse leeftijden en achtergronden b. Betrekken van meer mensen en organisaties bij projecten	O1. Tevredenheid vrijwilligers over ondersteuning O2. Realisatie en waardering van Groene Academie O3. Realisatie gemeenschappelijk gereedschappendepot O4. Kwalitatieve beoordeling meerwaarde samenwerking door deelnemers O5. Kwalitatieve beschrijving resultaten werven en opleiden nieuwe vrijwilligers met diverse leeftijden en achtergronden O6. Aantal betrokken mensen en organisaties bij projecten van het Betrekken bij Groenfonds O7. Kwalitatieve beschrijving van betrekken van bedrijven en maatschappelijke organisaties bij activiteiten TBO's
Effect Directe resultaten van de activiteiten in termen van effecten voor de stakeholders of maatschappij	Zoveel mogelijk mensen in de provincie Noord-Holland de mogelijkheid bieden actief betrokken te zijn bij het groen	E1. Aantal actieve vrijwilligers E2. Bereik van educatieve activiteiten
Impact Invloed op de hoofddoelstellingen van het natuurbeleid	Behoud van draagvlak voor natuur en natuurbeleid Bijdrage aan vergroten biodiversiteit Bijdrage aan behoud kenmerkende landschappen Bijdrage aan toegankelijk maken en houden van de groene leefomgeving	Geen indicatoren. Omvang is niet te bepalen zonder aanzienlijke inspanning (afgezien van figuurlijke toegankelijkheid= indicator = E2) Bijdrage is wel aannemelijk.

2.5 Conclusies en aanbevelingen beleidskader

Deze paragraaf geeft antwoord op de onderzoeksvraag die centraal staat in stap van het stappenplan voor subsidie-evaluaties: In welke mate is het beleidskader waarbinnen de subsidie wordt verstrekt voldoende scherp en consistent geformuleerd?

***Conclusie:** Het beleidskader is op dit moment niet voldoende scherp en consistent geformuleerd. Dit betreft de onderbouwing, de doelen van het programma en de wijze waarop de resultaten van het programma worden beoordeeld. Ook een scherpere uitwerking van de rol van de provincie in relatie tot de doelstellingen voor dit werkveld is belangrijk.*

Uit dit evaluatierapport blijkt dat de bijdrage van het programma Betrekken bij Groen aan het vergroten van de mogelijkheden voor actieve betrokkenheid van mensen bij hun groene omgeving goed is te onderbouwen. Deze onderbouwing is echter niet expliciet in beleidsdocumenten of het meerjarenplan aanwezig.

Het programma Betrekken bij Groen vormt een onderdeel van de pijler 'Betrekken' binnen het beleid voor natuur en landschap van de provincie. Het doel van de pijler 'Betrekken' is uiteindelijk dat, naast de provincie, zoveel mogelijk andere partijen uit de samenleving actief werken aan het vergroten van biodiversiteit, kenmerkende landschappen en de toegankelijkheid van het groen. Het is in de beleidsdocumenten niet duidelijk aangegeven of het programma uitsluitend moet bijdragen aan betrokkenheid en draagvlak voor natuur, waarbij de bijdrage aan biodiversiteit, landschap en toegankelijkheid van het groen vooral bijvangst zijn, of dat beide soorten doelen even zwaar wegen.

Kijkend naar de onderzoeksperiode hebben de uitvoerende partijen de opdracht gekregen om hun meerjarenplan zo SMART mogelijk te formuleren. Dit blijkt in de praktijk lastig door de aard van het werkveld. Ook is het de vraag of het sturen met SMART-doelen past bij de rol van de provincie voor dit beleidsveld. Bij het beleidsveld past vooral de rol van participerende overheid. Daarbij horen meer procesmatige doelen, bijvoorbeeld 'het effectief ondersteunen van groen vrijwilligerswerk via intermediaire organisaties¹⁷'. De organisaties zelf bezitten alle inhoudelijke expertise en vertalen dit procesmatige doel vervolgens naar concrete activiteiten in hun werkplan. Dit werkplan moet een goede onderbouwing bevatten waarom juist deze activiteiten nodig zijn om het groen vrijwilligerswerk effectief te ondersteunen. Het hoort wel bij de rol van de provincie om deze onderbouwing waar nodig kritisch te bevragen. Daarnaast hoort het bij de rol van de provincie om waar van toepassing actief een link te leggen met andere beleidsvelden en beleidsaanpakken (zoals bv. Groen Kapitaal en gebiedsgericht werken). Een kritische beoordeling van het jaarverslag hoort ook bij de rol van provincie vanuit het perspectief van de 'rechtmatige overheid'.

***Aanbeveling Provincie:** Zorg voor een meer expliciete onderbouwing van de doelen en aannames in het beleid voor Betrekken bij Groen. Ga daarbij met de betrokken partijen de discussie aan hoe*

¹⁷ Formulering uit de concept-bevindingen van het PBL-onderzoek.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

belangrijk de verschillende doelen zijn en waarop je het programma nu echt wilt beoordelen. Leg daarbij de link met de rollen van de betrokken partijen en de wijze van sturing door de provincie.

Afhankelijk van waarop het accent bij de doelen gelegd wordt, zou opnieuw overwogen kunnen worden wat de reikwijdte van het programma moet zijn wat betreft het type vrijwilligers. Tot nu toe behoren vrijwilligers die actief zijn in buurtinitiatieven niet tot het programma Betrekken bij Groen, omdat zij in het stedelijk gebied actief zijn. De bijdrage aan biodiversiteit van buurtinitiatieven is nog onderwerp van onderzoek. Door de ligging van de projecten hebben zij in ieder geval minder relatie met de provinciale biodiversiteits-doelstellingen. Maar als draagvlak voor natuur centraal staat bij de provinciale doelstellingen voor het programma, zijn deze vrijwilligers wél belangrijk. Uit het onderzoek van Motivaction naar potentiële nieuwe groene vrijwilligers blijkt dat groene buurtinitiatieven de meest populaire vorm van vrijwilligerswerk zijn. Dit is dus een goede ingang voor een eerste kennismaking met groen vrijwilligerswerk. De provincie zou dit direct of indirect (door ondersteuning van gemeenten) kunnen ondersteunen. Dit zou via het programma Betrekken bij Groen kunnen gebeuren, maar ook op een andere manier in het bredere kader van de aanpak Groen Kapitaal.

Aanbeveling Provincie: *Betrek bij de nadere uitwerking van de doelen van het programma ook de reikwijdte van het programma, mede in relatie tot het bredere kader van de aanpak Groen Kapitaal.*

Conclusie: *Er zijn geen goede afspraken gemaakt over monitoring en evaluatie van het programma.*

In haar programma's van wensen over 2016 en 2017 vraagt de provincie specifiek welke informatie het programma in het kader van de monitoring van de resultaten van het programma moeten rapporteren. Waarom specifiek voor deze indicatoren wordt gekozen is daarbij niet expliciet onderbouwd. Vanuit het programma wordt slechts ten dele aan de monitoringwensen invulling gegeven. Deels kán men geen opvolging aan de wens geven omdat de gevraagde gegevens niet beschikbaar zijn (de geografische informatie). Deels wordt de informatie wel geleverd, maar zijn de cijfers niet erg betrouwbaar, zodat het de vraag is welke conclusies eruit getrokken kunnen worden. Het is ook niet duidelijk op welke manier de provincie zelf de monitoringinformatie gebruikt.

In het nieuwe meerjarenplan voor het programma voor de periode 2018-2020 ontbreekt een hoofdstuk over monitoring, terwijl daar in het programma van wensen van 2018 wel om gevraagd is.

Dat er geen harde doelen zijn, wil niet zeggen dat monitoring en evaluatie van het programma niet nodig en mogelijk is. Monitoring en evaluatie nemen alleen deels andere vormen aan, meer gericht op leren en verbeteren van beleid en activiteiten.

Aanbeveling Provincie: *Verzoek de uitvoerders van het meerjarenplan om een werkbaar en goed onderbouwd plan voor monitoring en evaluatie van het programma op te stellen. Vraag hen daarin, aansluitend bij het type doelstellingen van het programma, goed aandacht te besteden aan gezamenlijk leren.*

Het opstellen van dit plan is pas zinvol wanneer de provincie meer duidelijkheid verschaft over haar doelen en de manier waarop ze het programma wil beoordelen (zie eerdere aanbeveling). Bijvoorbeeld in hoeverre zij de bijdrage van het programma aan de biodiversiteit expliciet als doel zou willen hanteren. Overigens is het uiteraard ook

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

mogelijk dat de TBO's zelf meer inzicht in deze bijdrage willen hebben. Een goede afweging tussen de vereiste inspanning en het beoogde gebruik van de informatie is belangrijk. In het plan voor monitoring en evaluatie zal bewust leren van opgedane ervaringen een belangrijke plaats in moeten nemen. Uitgangspunten hierbij zijn gradueel bijstellen van activiteiten die continu worden uitgevoerd en actief leren bij experimenten. Vanuit het oogpunt van leren zou het goed zijn als het jaarlijkse werkplan een meer expliciete analyse bevat van ervaringen in het voorgaande jaar, om zo een onderbouwing te leveren voor welke activiteiten ongewijzigd worden gecontinueerd en waarom bepaalde activiteiten anders of niet meer worden uitgevoerd. Ook verdient het aanbeveling per jaar concrete korte termijn doelstellingen te formuleren die duidelijk gekoppeld zijn en bijdragen aan de in het meerjarenplan aangegeven ambities. Bij het inrichten van de leercyclus moet een oplossing gevonden worden voor het niet synchroon lopen van het opstellen van het werkplan ten behoeve van de subsidieaanvraag en het opstellen van het jaarverslag ten behoeve van de subsidievaststelling. Het zou goed zijn ook de rol van de provincie en van het programma van wensen in deze leercyclus te overdenken.

Conclusie: *Het aantal vrijwilligers blijft een belangrijke graadmeter voor de mate van actieve betrokkenheid van de Noord-Hollandse burgers bij natuur. Daarom is het belangrijk te investeren in een verbetering van de wijze waarop dit getal bepaald wordt.*

Aanbeveling TBO's: *Werk een goede systematiek uit voor het bepalen van het aantal vrijwilligers die voor alle partijen werkbaar is. Maak concrete werkafspraken hoe deze indicator jaarlijks te bepalen.*

Het getal voor het aantal vrijwilligers zal altijd met de nodige onzekerheden omgeven blijven. Het gaat er vooral om duidelijke werkafspraken te maken, waaraan alle betrokken partijen zich committeren. De indicator heeft belangrijke informatieve waarde, maar zou niet als enige indicator gebruikt moeten worden om het programma op af te rekenen.

3 Omvang en besteding van de subsidie

Dit hoofdstuk geeft antwoord op de onderzoeksvragen uit stap 2 en 3 van de subsidie-evaluatie. In stap 2 worden de beschikte middelen onderzocht. Daarbij wordt bekeken waaraan welke beschikbare middelen zijn besteed door het programma Betrekken bij Groen in de periode 2014 tot en met 2017 (paragraaf 3.1). Ook wordt gezien hoe de middelen zijn verdeeld over deelprogramma's en activiteiten (paragraaf 3.3). In Stap 3 worden de uitgevoerde activiteiten onderzocht (paragraaf 3.2). Daarbij wordt beschreven welke activiteiten binnen het programma Betrekken bij Groen zijn uitgevoerd in de periode 2014 tot en met 2017. Daarbij wordt ook gezien in hoeverre deze activiteiten voldeden aan de afspraken, vereisten en voorwaarden uit de uitvoeringsregeling. Als daarin afwijkingen zijn wordt aangegeven welke verklaring daarvoor kan worden (het gaat hierbij niet om rechtmatigheid, maar bv. om onderliggende werkingsmechanismen van de subsidie).

3.1 Omvang subsidie

De omvang van de subsidie voor het programma Betrekken bij Groen is gedurende de gehele onderzoeksperiode hetzelfde gebleven en bedraagt ca. €608.000,- per jaar. Het beschikbare bedrag is bij de start van het programma bepaald door het optellen van de jaarlijkse bijdragen voor het IVN en voor de vrijwilligersactiviteiten van Landschap Noord-Holland, aangevuld met een extra budget van €100.000,- voor samenwerkingsactiviteiten.

Tabel 2 geeft een overzicht van de door de provincie verstrekte subsidies, de werkelijk gemaakte kosten en de door de organisaties (voornamelijk LNH en IVN) bijgedragen cofinanciering.

Tabel 2: Vastgestelde subsidie, werkelijke kosten en cofinanciering

Jaar	Subsidie na vaststelling	Werkelijke kosten	Cofinanciering	Percentage cofinanciering
2014	€ 606.000 ¹⁸	€ 749.754	€ 143.754	19%
2015	€ 605.855	€ 671.836	€ 65.981	10%
2016	€ 608.000	€ 690.417	€ 82.417	12%
2017	€ 608.000	€ 641.703	€ 33.703	5%

Voor de subsidie is jaarlijks €608.000,- beschikbaar. Uit de tabel blijkt dat dit bedrag jaarlijks vrijwel geheel wordt uitgegeven. Daar waar dat niet het geval is, bedraagt het verschil maar twee- tot drieduizend Euro. Dit wordt dan veroorzaakt doordat op een specifiek project door omstandigheden niet het gehele budget kon worden besteed.

Het percentage cofinanciering was in 2014 hoger dan de daaropvolgende jaren. Dit werd veroorzaakt doordat in het eerste jaar het begrote budget sterk werd overschreden door opstartkosten. Daardoor moesten de uitvoerende organisaties relatief veel extra bijdragen. De subsidieaanvraag voor 2018 gaat uit van een cofinanciering van 6,5%.

¹⁸ Dit bedrag is opgebouwd uit €533.000 subsidie voor Betrekken bij Groen en €75.000 boekjaarsubsidie voor het IVN

3.2 Uitgevoerde activiteiten

Het programma Betrekken bij Groen is opgebouwd uit drie clusters, waarin in totaal ca. 13 projecten of activiteiten zijn ondergebracht. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de inhoud van deze clusters over de onderzoeksperiode¹⁹ en geeft een korte (globale) omschrijving van de verschillende activiteiten.

Tabel 3: Activiteiten programma Betrekken bij Groen 2014-2017

Activiteit	Omschrijving
Cluster 1: WERVEN & OPLEIDEN	
a. Werving en opleiding samenwerkende beheervrijwilligers (herstellers)	Cursusaanbod dat vrijwilligers in staat stelt om zelfstandig of in samenwerking met de terreineigenaar natuur te beheren.
b. Opleiding educatievrijwilligers (vertellers)	Opzetten en ondersteunen van de Natuurgidsencursus en andere korte cursussen gericht op natuureducatievrijwilligers (bv. watergidsen, natuurouders). Opleiden van docenten voor natuurgidsencursus. Werving van nieuwe vrijwilligers.
c. Werving en opleiding weidevogelvrijwilligers & beheermonitoring	Opleiden van vrijwilligers voor weidevogelbescherming en beheermonitoring en (zorgen voor) begeleiding in het veld.
d. Werving en opleiding overige monitoring- en onderzoeksvrijwilligers (tellers)	2015 -2017: ondersteuning van tijdschrift Tussen Duin & Dijk, waarin kennisdeling tussen monitoringvrijwilligers in Noord-Holland plaatsvindt. 2016: verkennend onderzoek naar kansen, mogelijkheden en drempels om de samenwerking met monitorings- en onderzoeksvrijwilligers te verbeteren. De resultaten van de verkenning dienen als input voor een of meerdere projecten vanaf 2017 en verder. 2017: uitvoeren pilot monitoring door vrijwilligers (gecanceld).
e. Werving en opleiding nieuwe doelgroepen	Verkenning (inclusief een pilot) naar wijze waarop nieuwe doelgroepen (meer) betrokken kunnen worden bij groene leefomgeving. In 2016 ligt de focus op burgers met migratieachtergrond. In 2017 ligt de focus op jongeren.
f. Groene Academie werving & opleiding	Gezamenlijke website waarop het aanbod aan groene cursussen van verschillende partijen wordt aangeboden. De website bevat ook een matchingmodule om vraag naar en aanbod van vrijwilligerswerk bij elkaar te brengen.
g. Coördinatie landelijke natuurwerkdag in Noord-Holland	Wordt niet uit het budget van de subsidie betaald, maar vormt wel onderdeel van het programma Betrekken bij Groen. Door LNH in samenwerking met andere partijen

¹⁹ De indeling in clusters is ingevoerd in 2015, de projecten van 2014 zijn hierin door de onderzoeker ondergebracht.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Activiteit	Omschrijving
	landelijk georganiseerde vrijwilligersdag. Kans voor eerste kennismaking met groen vrijwilligerswerk.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

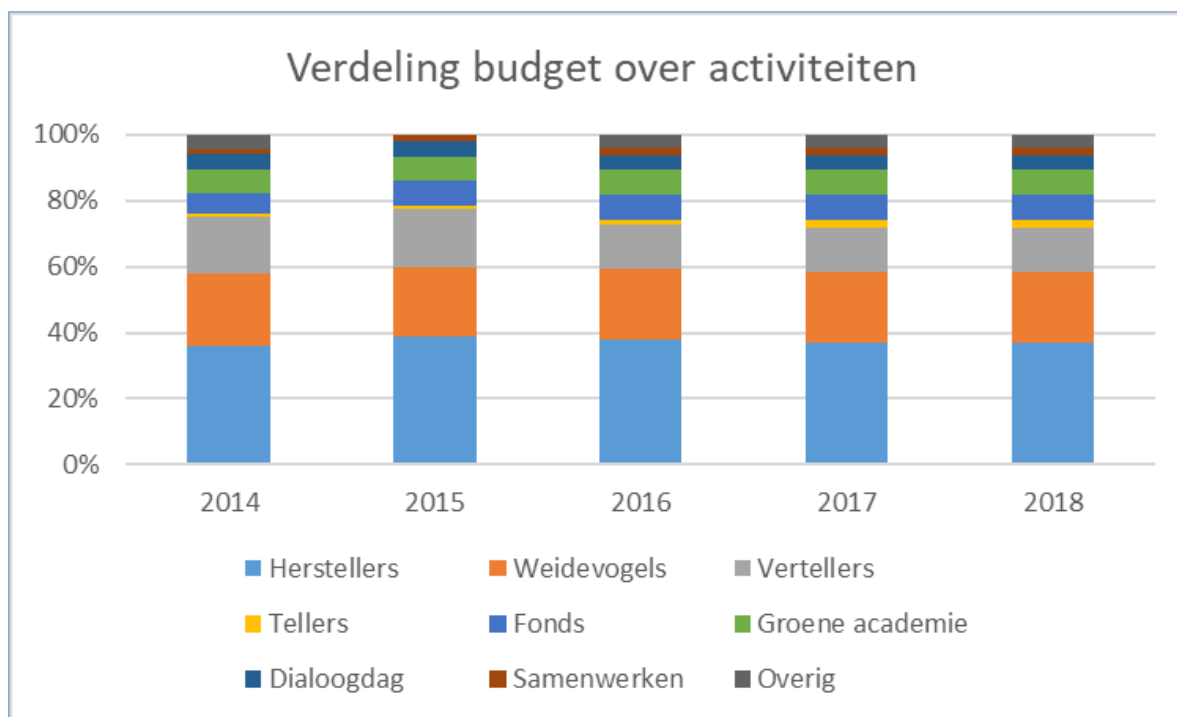
Cluster 2: BINDEN & MONITOREN	
h. Ondersteuning zelfstandige beheervrijwilligers (herstellers)	Advisering aan zelfstandige werkgroepen van vrijwilligers die beheerwerkzaamheden uitvoeren. Distributie van gereedschappen vanuit gereedschappendepot. In 2014: onderzoek naar mogelijkheden gemeenschappelijk gereedschappendepot. In 2017 wordt gestart met de opbouw van regionale netwerken.
i. Ondersteuning educatievrijwilligers (vertellers)	Ondersteunen van de lokale vrijwilligersafdelingen van het IVN op het gebied van o.a. bestuur, ledenwerving en communicatie/PR. O.a. via organisatie van overleg tussen voorzitters (5-6 maal per jaar) en bezoek van alle afdelingen en coördinatoren 1 maal per jaar. Jaarlijkse ledendag en natuurwegwijzer.nl (website voor bezoekers van educatieve activiteiten, niet uit subsidie Betrekken bij Groen).
j. Ondersteuning weidevogelvrijwilligers	Ondersteunende werkzaamheden om weidevogelvrijwilligers te behouden en het kennisniveau up-to-date te houden. Betreft o.a. advies, voorlichting, informatieavonden, samenwerking met agrarische natuurverenigingen en –collectieven, beheer database en verstrekken beschermingsmaterialen.
k. Dialoogdag en Eerste Hulp bij Groen	Tijdens de Dialoogdag gaan vrijwilligers, de provincie, de TBO's en andere organisaties met elkaar in dialoog over actuele vraagstukken. Eerste Hulp bij Groen koppelt burgerinitiatieven aan de juiste experts en een jury reikt een prijs uit aan het beste initiatief van dat jaar.
Cluster 3: COMMUNICATIE, SAMENWERKING & STURING	
l. Fonds Betrekken bij Groen	Het fonds stimuleert samenwerking tussen partijen en organisaties binnen en buiten de groene sector. Vrijwilligersgroepen en organisaties kunnen projecten aandragen voor financiering uit het fonds. De thema's waaraan aandacht wordt besteed bij de selectie kunnen variëren, een bijdrage aan biodiversiteit, innovatie en nieuwe samenwerkingsvormen met organisaties buiten de groen sector en het betrekken van jongvolwassenen (18-35 jaar) zijn in het algemeen belangrijk.
m. Samenwerking	Dit betreft facilitering van de overlegstructuur tussen de TBO's onderling en met andere stakeholders, ondersteuning van gezamenlijke acties en het penvoerderschap voor het programma (werkplan, subsidieaanvraag, jaarverslag, etc.)

Overig		
n.	Andere innovatieve initiatieven (alleen 2014)	In 2014 was extra geld beschikbaar voor innovatieve projecten. Hiervoor is het project Gezond Natuur Wandelen uitgevoerd, in samenwerking met een zorgverzekering.
o.	Opleiden andere doelgroep: gastheren (recreatieondernemers) (alleen 2015)	Werven en opleiden van gastheren (recreatieondernemers) zodat zij bezoekers kunnen informeren over flora, fauna en cultuurhistorie van hun locatie.

De uitgevoerde activiteiten komen in het algemeen overeen met het werkplan zoals dat ingediend wordt bij de subsidieaanvraag. De uitgevoerde activiteiten zijn deels al lang beproefd. Daarnaast wordt al experimenterend gezocht naar nieuwe typen activiteiten en/of nieuwe doelgroepen. Experimenteren kan er ook toe leiden dat een activiteit in een volgend werkplan niet gecontinueerd wordt. In een enkel geval kan door omstandigheden een activiteit niet conform plan uitgevoerd worden, bijvoorbeeld door gebrek aan belangstelling voor een pilot. Ook dat hoort bij experimenteren.

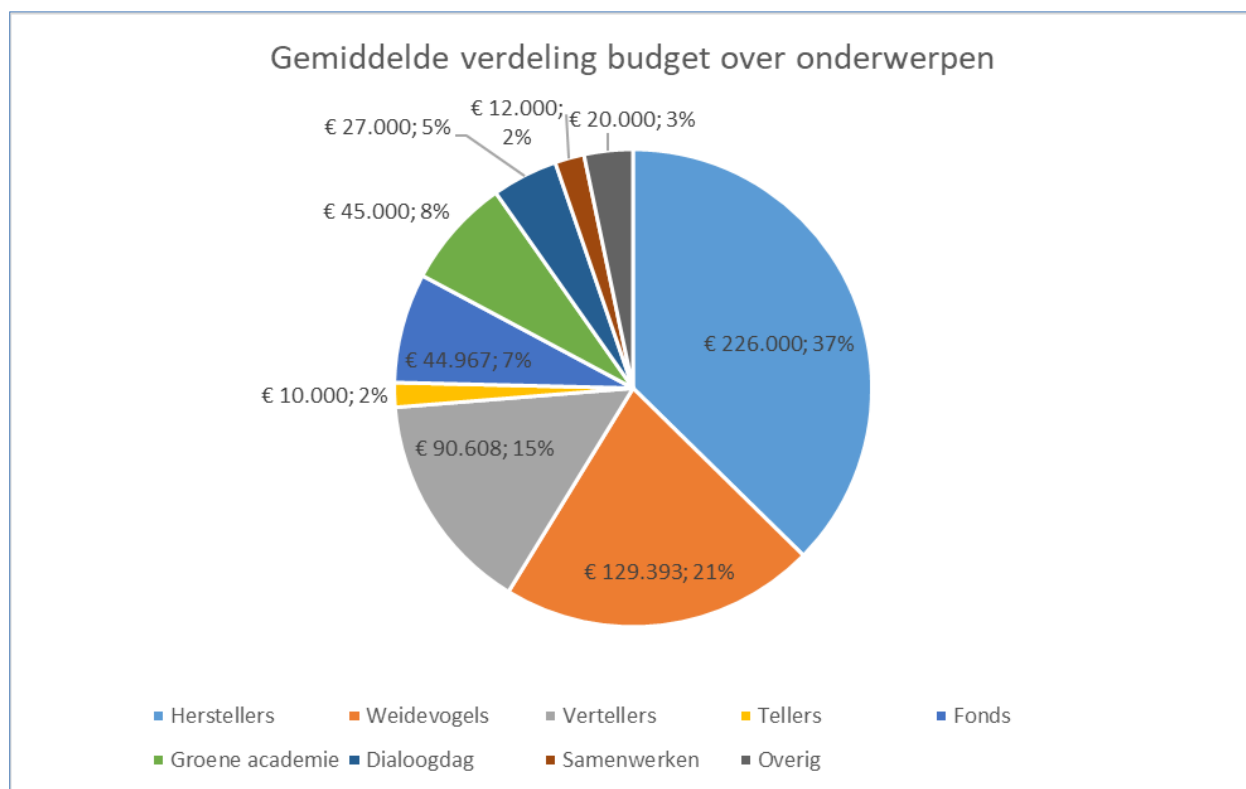
3.3 Verdeling middelen over activiteiten

Figuur 5 en 6 geven een beeld van de verdeling van het budget over de activiteiten, waarbij de activiteiten zoveel mogelijk zijn gebundeld naar de verschillende doelgroepen binnen betrekken bij groen (herstellers, vertellers en teller). De weidevogelvrijwilligers zijn apart gehouden, omdat dit een grote subgroep is. Zij worden in de onderzoeksperiode tot de tellers gerekend, maar doen ook aan actieve soortenbescherming en voeren beheerwerkzaamheden uit.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Figuur 5: Verdeling van het budget voor Betrekken bij Groen over de verschillende activiteiten

Figuur 6: Gemiddelde verdeling van het budget in de periode 2014 tot en met 2017 over de verschillende doelgroepen en activiteiten

Uit figuur 5 blijkt allereerst dat de verdeling van het budget in de loop van de jaren weinig verandert. Figuur 6 laat zien dat het grootste deel van het budget besteed wordt aan ondersteuning en opleiding van de herstellende (gemiddeld 37%), gevolgd door ondersteuning en opleiding van weidevogelvrijwilligers (21%) en vertellers (15%). De eerste twee, samen 58% van het budget, worden in hoofdzaak uitgevoerd door Landschap Noord-Holland, de laatste door IVN. Voor de doelgroep tellers is slechts 2% van het budget uitgegeven. In hoofdstuk 2 is geconstateerd dat dit op dit moment de enige doelgroep is waar een actueel tekort aan vrijwilligers is en dat daarom een grotere inspanning binnen het programma voor deze doelgroep gewenst is.

De resterende 25% van het budget wordt dan verdeeld over de andere activiteiten. Het grootste deel wordt besteed aan het Betrekken bij Groenfonds (7%, hoofduitvoerder LNH, met een jury gevormd door diverse TBO's) en de Groene Academie (hoofduitvoerder IVN, met deelname van bijna alle TBO's). De Dialogdag (uitvoerder IVN) is ook een belangrijke samenwerkingsactiviteit en vraagt 5% van het budget. Het penvoerderschap (samenwerken) vraagt 2% van het budget en wordt uitgevoerd door Landschap Noord-Holland. In totaal wordt zo ca. €129.000,- Euro uitgegeven aan samenwerkingsactiviteiten. De verdeling van het budget tussen Landschap Noord-Holland en het IVN is grofweg 70% versus 30%.

Uit de interviews is niet naar voren gekomen dat er behoefte bestaat aan een verandering in de verdeling van het budget over de uitvoerende partijen of activiteiten. De continuïteit van de uitgevoerde activiteiten is ook gebaat bij weinig verandering.

3.4 Conclusies omvang en besteding van de subsidie

Uit het voorgaande kan het volgende worden geconcludeerd:

- a. Het beschikbare subsidiebudget voor het programma Betrekken bij Groen wordt ieder jaar volledig benut. De activiteiten worden in het algemeen conform het vooraf opgestelde en door de provincie goedgekeurde werkplan uitgevoerd.
- b. De verdeling van het budget over de verschillende activiteiten en de bijbehorende typen vrijwilligers varieert weinig over de jaren. Het grootste deel van het budget (58%) gaat naar herstellende en weidevogelvrijwilligers, gevolgd door de vertellers (15%). Het budget voor de tellers is in de onderzoeksperiode beperkt tot 2%.
- c. Landschap Noord-Holland en IVN Noord-Holland blijven de belangrijkste uitvoerders van het programma. Grofweg 70% van het budget gaat naar LNH versus 30% naar het IVN.
- d. Bij aanvang van de subsidie werd €100.000,- extra toegekend voor samenwerking, bovenop de bestaande boekjaarsubsidies van IVN en LNH. Op dit moment wordt in totaal ca. €129.000,- uitgegeven aan samenwerkingsactiviteiten.
- e. In de verdeling van het budget over de verschillende deelnemende organisaties vinden over de jaren geen veranderingen plaats. Deze stabiliteit is bevorderlijk voor de continuïteit van de aangeboden activiteiten.

***Algemene conclusie:** De besteding van het subsidiebudget voor het programma Betrekken bij Groen vindt plaats conform gemaakte afspraken. Er is voldoende aandacht voor samenwerking bij de besteding van de subsidiegelden. Het budget voor de tellers is in de onderzoeksperiode beperkt tot 2%.*

4 Output en effecten

In dit hoofdstuk worden de prestaties van het programma nader uitgewerkt. Daarmee wordt invulling gegeven aan stap 4 van de subsidie-evaluatie (Behaalde prestaties onderzoeken). Uitgangspunt bij de bespreking van de prestaties zijn de indicatoren die zijn vastgesteld in paragraaf 2.4.2.

4.1 Outputindicatoren

01. Tevredenheid vrijwilligers over de ondersteuning

Bijlage 5 bevat de samenvatting van het tevredenheidsonderzoek onder vrijwilligers door Movisie (Hanzon et al., 2017). De conclusie van dit onderzoek is dat de vrijwilligers binnen Betrekken bij Groen over het algemeen tevreden zijn en een 7,6 als gemiddeld rapportcijfer geven voor het vrijwilligerswerk. De vrijwilligers zijn het meest tevreden over hun werkzaamheden (rapportcijfer 8,0) en samenwerking (een 7,7) wat ook in de top 3 van meest positief gewaardeerde aspecten van het vrijwilligerswerk tot uitdrukking komt. Voor ontwikkelmogelijkheden geven de vrijwilligers relatief het laagste rapportcijfer (6,9). In de top 3 van verbeterpunten staan naast mogelijkheden voor training en scholing ook de onderwerpen samenwerking en communicatie tussen vrijwilligers en beroepskrachten en communicatie vanuit de organisatie over veranderingen en ontwikkelingen.

02. Realisatie en waardering Groene Academie

Het doel van het Meerjarenbeleidsplan Betrekken bij Groen 2014 om een gezamenlijke opleidingsfaciliteit te realiseren is behaald. Diverse geïnterviewden vinden dit één van de belangrijkste resultaten van de samenwerking. Deelname aan de Groene Academie is vrijwillig en vindt plaats naar eigen behoefte van de TBO's. In de praktijk betekent dit dat alle TBO's op één na (Natuurmonumenten) deelnemen. Natuurmonumenten heeft een eigen academie, waarvoor landelijk beleid wordt gevoerd.

De website van de Groene Academie is op 27 maart 2015 online gegaan. In dat jaar werden gemiddeld 15 tot 20 cursussen per maand aangeboden. In 2016 en 2017 bedroeg dat aantal 18 per maand. In 2017 lag de focus op de technische doorontwikkeling van de site, een communicatiecampagne en een kwaliteitsslag over het cursusaanbod. Het is niet mogelijk de inhoud van het aanbod aan het eind van de onderzoeksperiode te bekijken. Op het moment van dit onderzoek (1 april 2019) werden 60 cursussen en workshops aangeboden op de Groene Academie, 14 thema-excursies en 8 lezingen. Een grove schatting van de verdeling over het aanbod voor herstellen, vertellen, tellen en overige meer algemene kennis en vaardigheden ziet er als volgt uit: ongeveer 30% van de activiteiten is direct gerelateerd aan herstellen, ca. 10% aan vertellen en ca.10% aan tellen. Het overig aanbod (50%) betreft meer algemene kennis over natuur of niet specifieke vaardigheden voor vrijwilligers, zoals eten uit de natuur, natuurfotografie of tuinieren in de moestuin. Onder het cursusaanbod voor herstellende en vertellers bevinden zich ook een aantal specifieke trainingen gericht op omgaan met jongeren.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Sinds de site online is zijn er 90.000 unieke bezoekers geweest²⁰. In de zomer van 2018 is een benchmarkonderzoek uitgevoerd door een marketingbureau om te bepalen of de bezoekersaantallen van de Groene Academie hoog genoeg zijn ten opzichte van vergelijkbare sites. De uitkomst van dit onderzoek was positief, het aantal bezoekers (ongeveer 1.700 per maand) ligt iets hoger dan normaal voor vergelijkbare sites. Ook de tijd die bezoekers op de site doorbrengen is redelijk hoog. Er zit over het geheel een stijging in het aantal bezoekers.

Er bestaat geen overzicht van het totaal aantal cursisten dat via de Groene Academie een cursus heeft gevonden, omdat opgave niet via de site van de Groene Academie verloopt. In de praktijk is het lastig gebleken om aan cursisten te vragen of zij hun cursus via de Groene Academie hebben gevonden of via een andere weg. Vaak weten ze dat niet meer precies. De algemene indruk is dat er per cursus regelmatig wel één of enkele mensen via de Groene Academie bij de cursus terecht zijn gekomen. Sommige organisaties, bv. LNH, houden een overzicht bij van alle cursussen die door de vrijwilligers gevolgd worden. Maar er bestaat geen totaaloverzicht van alle gevolgde cursussen bij alle organisaties. Op de Groene Academie staat ook aanbod van kleine zelfstandige bedrijven. Er is geen zicht op het aantal cursisten dat zij hebben.

In de interviews is opgemerkt dat het niet zozeer gaat om het aantal cursussen dat gevolgd wordt. Vanuit het oogpunt van tevredenheid van de vrijwilligers is het vooral belangrijk dat de juiste cursussen gevolgd kunnen worden, dat wil zeggen: dat er beter wordt aangesloten bij de vraag. Hieraan wordt met de Groene Academie voldaan (zie hieronder).

De geïnterviewden vinden in het algemeen dat het aanbod van opleidingen voor vrijwilligers door de samenwerking in de Groene Academie is verbeterd. Verbeteringen die zij benoemen zijn:

- Er zijn meer cursussen zichtbaar voor vrijwilligers (die zien nu ook de cursussen van andere organisaties)
- Er zijn meer nieuwe of breder aangeboden cursussen, bijvoorbeeld:
 - EHBO voor educatievrijwilligers
 - workshops rond het thema natuur en gezondheid (ook toegankelijk voor mensen uit gezondheidszorg of mantelzorgers)
 - cursus storytelling (voorheen alleen voor IVN'ers, nu ook toegankelijk voor een breder publiek)
 - monitoringcursus voor nieuwe weidevogelvrijwilligers

Ook voor de toekomst wordt die verbreding doorgezet. Een voorbeeld is de cursus excursievaardigheden voor niet-NME-vrijwilligers (herstellers), bv. voor het begeleiden van open dagen in een gebied (start 2019)

- Er is meer structuur in het cursusaanbod. Er zijn nu ook meer langdurige cursussen of vervolg/verdiepingscursussen.
- Het cursusaanbod is meer vraaggericht. De TBO's bespreken op welke locaties behoefte is aan specifieke cursussen. Daarmee wordt dan bij de organisatie van een cursus rekening gehouden. Hierdoor zijn er meer cursussen die doorgang vinden en hoeven er minder te worden gecancelled.

²⁰ Een tussenstand per einde van de onderzoeksperiode is niet bekend.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

- De samenwerking leidt tot innovatie: Zo is een link gelegd met e-learning modules die in een ander kader zijn ontwikkeld. Vrijwilligers kunnen dan eerst thuis de basiskennis opdoen, om daarna in de cursus verdieping te krijgen.

In het TBO-V is besproken of er ook feedback van vrijwilligers bekend is over de Groene Academie. Eén TBO geeft aan veel positieve reacties te krijgen op het aanbod van de Groene Academie. De vrijwilligerscoördinator van deze TBO stuurt het aanbod gericht via de mail aan specifieke vrijwilligers. Een andere TBO geeft aan dat mensen vooral waarderen dat er meer regionaal aanbod is, waardoor de vrijwilligers minder ver hoeven te reizen om een cursus te kunnen volgen. Mensen vinden het ook leuk om met vrijwilligers uit andere regio's of van andere organisaties een cursus te volgen. De opzet brengt zo ook nieuwe contacten tot stand onder de vrijwilligers. Op termijn zal uit een herhaling van het tevredenheidsonderzoek onder vrijwilligers moeten blijken of de tevredenheid onder vrijwilligers over het cursusaanbod inderdaad is gestegen.

In de interviewronde werd door enkele geïnterviewden naar voren gebracht dat zij het aanbod op de Groene Academie wel wat breder georiënteerd zouden willen zien. Het aanbod is in hun beleving nu erg gericht op 'donkergroene' natuur, dat wil zeggen gericht op kennis van planten, dieren en ecologie of het onderhoud van natuur. Alternatieve, meer 'lichtgroene' onderwerpen die genoemd worden zijn:

- Recreatie: gastheerschap, eventueel gecombineerd met beperkte toezichttaken.
- Cultureel erfgoed, cultuurhistorie en landschap, wel gelinkt aan groen (bijvoorbeeld Oer-IJ-gebied, Stelling van Amsterdam).
- Milieuaspecten in relatie tot natuur (bijvoorbeeld vermesting).
- Actiegerichte vaardigheden: bijvoorbeeld hoe werkt participatie, hoe werkt de omgevingswet?

De kwaliteitscriteria voor cursussen die geschikt zijn om op de Groene Academie te plaatsen, worden regelmatig besproken in het TBO-V. Een cursus moet voldoende inhoud bieden over de natuur of natuurbeleving. Cursussen waarbij de natuur alleen als decor dient, dragen niet bij aan groen vrijwilligerswerk en worden niet geplaatst. Cursussen en lezingen die inspireren voor groen vrijwilligerswerk worden wel als passend beoordeeld. Ideeën voor nieuwe cursussen worden o.a. opgehaald tijdens bijeenkomsten zoals de Dialoogdag en Kenniscafé's en tijdens contacten met de eigen vrijwilligersgroepen. Daarnaast komen er ook verzoeken voor cursussen over specifieke onderwerpen binnen in de mailbox van de Groene Academie.

De Groene Academie bevat ook een onderdeel waarop vrijwilligerswerk wordt aangeboden. Deze wervingsoptie blijkt in de praktijk een behoefte te vervullen. Er staan meestal zo'n 40 vacatures online, die soms ertoe leiden dat de benodigde vrijwilliger wordt gevonden.

03. Realisatie gemeenschappelijk gereedschappendepot

In het werkplan Betrekken bij Groen voor 2014 is €20.000,- gereserveerd voor een onderzoek naar de mogelijkheid om de efficiëntie te bevorderen door het gereedschappendepot van Landschap Noord-Holland uit te breiden en beschikbaar te stellen aan alle TBO-partners. Het idee hiervoor was geopperd door de provincie. In eerste instantie is door LNH onderzocht hoe de overige TBO's tegenover het idee stonden. Daarbij is gevraagd of de TBO's verwachtten of:

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

- a. samenwerking bij de inkoop de gereedschapskosten voor vrijwilligersgroepen zouden kunnen verlagen en of
- b. een gedeeld depot de coördinatie van vrijwilligerswerk bij de TBO's zou kunnen vereenvoudigen.

Daarnaast heeft LNH gekeken of en hoe zowel de interne efficiëntie als de externe toegankelijkheid van het gereedschappendepot kan worden vergroot.

Het gezamenlijke inkopen van gereedschappen blijkt in de praktijk moeilijk te realiseren door de diversiteit in benodigde gereedschappen. Ook speelt mee dat door inkoop bij lokale partijen soms hogere kortingen bedongen kunnen worden (sponsoringrelatie). De animo bij de TBO's voor een centraal gereedschappendepot bleek vanuit praktische overwegingen beperkt. Op elk terrein waar gewerkt wordt, hoort een opslagplaats voor gereedschappen die regelmatig gebruikt worden aanwezig te zijn. Het is gewoonweg praktisch om zo weinig mogelijk te hoeven sjouwen met gereedschappen. Het centrale gereedschappendepot is er voor de bijzondere gevallen. De optie om te werken met een kleiner aantal decentrale depots, waar vrijwilligersgroepen zelf het gereedschap kunnen ophalen, is ook onderzocht, maar ook dit bleek een stap te ver voor alle betrokkenen. Het zou ook een flinke investering vragen (o.a. in geschikte sloten/sleutels e.d.).

Het resultaat van het onderzoek is dat TBO's vanaf 2015 een beroep kunnen doen op het gereedschappendepot voor:

- grote aantallen van de 10 meest gebruikte artikelen (beugelzagen, takkenscharen, hooiharken, hooivorken, grepen, etc.)
- machines voor vrijwilligers (motorkettingzagen, bosmaaiers, maaibalken, lastpakker)
- seizoensgebonden gereedschappen (lieren, ladders, baggerbeugels, etc.)

Het onderzoek naar de interne efficiency van het gereedschappendepot heeft een groot aantal maatregelen opgeleverd, die vanaf 2014 zijn ingevoerd. De uitvoering van deze maatregelen heeft ertoe geleid dat het depot inmiddels meer groepen kan bedienen en meer materialen uitleent, tegen dezelfde kosten. Het assortiment is beter toegesneden op de vraag en er wordt strakker gepland. Het depot levert nog steeds een hoog serviceniveau, waarbij de gereedschappen bij de groepen worden afgeleverd. Dit heeft als belangrijk voordeel dat er persoonlijk contact is met alle groepen en dat bij aflevering de benodigde veiligheidsadviezen kunnen worden doorgenomen.

Op dit moment is geen verdere actie voor aanpassingen aan het gereedschappendepot voorzien. De activiteiten worden gecontinueerd inclusief de bereikte efficiencyverbeteringen.

04. Beoordeling meerwaarde samenwerking door deelnemers programma

Tijdens de interviewronde is alle gesprekspartners expliciet gevraagd of zij vonden dat de samenwerking een meerwaarde had en zo ja, waaruit die meerwaarde voor hen dan vooral bestond. De geïnterviewden zijn in het algemeen positief over de samenwerking. Zij geven daarbij aan dat zij vooral waardevol vinden dat:

- er tijdens overleggen een actieve uitwisseling van kennis en 'best practices' plaatsvindt. Bijvoorbeeld over praktische zaken zoals hoe vrijwilligerswerk verzekeringstechnisch in elkaar

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

zit, hoe je de EHBO regelt als vrijwilligers met elkaar in het veld zijn, hoe je vrijwilligers faciliteert met opleidingen, bedrijfskleding e.d.

- er gekoppeld aan Betrekken bij Groen een structuur van TBO-overleggen is ingericht. Dit faciliteert de samenwerking en helpt de organisaties om gezamenlijk snel te schakelen.
- de samenwerking in een programma het mogelijk maakt om meerjarige leercycli op innovatieve onderwerpen te plannen. Theoretische verkenningen en daarop gebaseerde pilots kunnen dan de tijd krijgen die ze nodig hebben, in plaats van dat ze binnen één jaar snel moeten worden uitgevoerd.
- de betrokken IVN- en LNH-medewerkers inmiddels samen een organisatie-overstijgend Betrekken-bij-Groenteam vormen.
- er geleidelijk aan ook steeds meer echte co-creatie is ontstaan tussen alle TBO's in de vorm van samen beleidslijnen en werkplannen bespreken en gezamenlijk een nieuw meerjarenplan opstellen. Ook zijn er inmiddels werkgroepen waarin meerdere TBO's actief zijn.
- de Groene Academie de vrijwilligers van alle TBO's toegang biedt tot alle opleidingen van de verschillende aanbieders, waarbij ook de kwaliteit van die opleidingen door de samenwerking is verbeterd.
- de Dialoogdag vrijwilligers de mogelijkheid biedt om met elkaar, met professionals van de TBO's, maar ook rechtstreeks met provinciale medewerkers van gedachten te wisselen. Ook hecht men er waarde aan dat de Dialoogdag inmiddels op locatie bij verschillende beheerders georganiseerd wordt, waardoor de betrokkenheid van de organisaties en hun vrijwilligers nog meer vergroot wordt.
- er een gezamenlijk tevredenheidsonderzoek onder de vrijwilligers is uitgevoerd.
- er gezamenlijk wordt nagedacht over het werven van nieuwe doelgroepen, wat o.a. heeft geleid tot een gezamenlijk plan voor het benaderen van jongeren.
- er gezamenlijk wordt nagedacht over het betrekken van de tellers bij het programma
- ook de provincie in de samenwerking een actieve rol op zich neemt.

Er zijn ook enkele kritische kanttekeningen bij de samenwerking. Zo heeft één geïnterviewde de indruk dat er niet méér wordt samengewerkt dan vroeger, maar dat het toch vooral LNH en IVN zijn die de kar trekken. Het budget ervaart deze persoon dan ook als hún geld. De voortrekkersrol van LNH en IVN wordt door iedereen wel als logisch gezien, gezien hun rol ten aanzien van de inzet van vrijwilligers. Maar het is wel een aandachtspunt dat de andere partners zich ook voldoende blijven herkennen in de inhoud van het programma, bv. via de breedte van het cursusaanbod.

Een ander kritisch punt dat naar voren is gekomen is dat sommige trajecten erg lang duren om tot uitvoering te komen. Specifiek werd hier bedoeld op het traject gericht op het beter betrekken van de tellers bij het programma. Dit blijkt complexe materie, waardoor een gericht actieplan nog steeds niet van de grond is gekomen. Inmiddels wordt hiermee voortgang gemaakt en is dit thema ook landelijk opgepakt in het kader van de Kracht van de Groene Vrijwilliger (zie verder indicator O5 onderdeel tellers).

Een verschil van inzicht dat tijdens enkele gesprekken naar voren kwam betreft de vraag waaraan de groene vrijwilligers zich het meest gebonden voelen: de organisatie waar zij lid van zijn óf hun

werkzaamheden en/of het gebied waar zij werken. Hoe men hier tegenaan kijkt is van invloed op de waarde die samenwerking kan opleveren. Als de werkzaamheden of het gebied voor een vrijwilliger belangrijker zijn, kunnen vrijwilligers van alle organisaties gemakkelijker gezamenlijk als één achterban benaderd worden. In het andere geval is de herkenbaarheid van de organisatie in de communicatie belangrijker. Het lijkt erop dat met name voor de meer landelijk georganiseerde organisaties (Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten) de herkenbaarheid van de eigen organisatie belangrijker wordt geacht. In de interviews wordt enkele malen geconstateerd dat het soms ook lastig is om deze organisaties goed betrokken te krijgen. Dit is een permanent aandachtspunt vanuit de programmaorganisatie.

Tenslotte is in de interviews nog gevraagd of men vond dat er nog partijen misten in de samenwerking. Naar aanleiding van die vraag is opgemerkt dat het in algemene zin belangrijk is dat het programma goed open staat voor aansluiting van nieuwe partijen. Het programma moet mee blijven bewegen met eventuele ontwikkelingen in de buitenwereld, met name IVN en LNH moeten de blik naar buiten blijven houden. De volgende partijen zijn genoemd om nog eens nader met elkaar te bespreken:

- de soortenorganisaties (met het oog op het belang van de tellers)
- de agrarische natuurverenigingen (met het oog op hun rol voor de weidevogelvrijwilligers)
- de wildbeheereenheden (met het oog op hun vaak aanwezige actieve betrokkenheid bij natuur)
- de gemeenten (in verband met regionale samenhang en de relatie van sommige groene activiteiten met sociale doelen)
- recreatieondernemers en eigenaren van vakantieparken (met het oog op de toenemende interesse voor de relatie tussen recreatie en natuur bij deze partijen).

Besproken kan worden of meer betrokkenheid van deze partijen gewenst is, welke meerwaarde dat kan hebben en eventueel hoe deze betrokkenheid dan vormgegeven zou kunnen worden.

05. Kwalitatieve beschrijving resultaten werven en opleiden nieuwe vrijwilligers met diverse leeftijden en achtergronden

Jongeren

In 2016 is een begin gemaakt met deskresearch en het uitwisselen van ervaringen tussen TBO's over het betrekken van jongeren. In maart 2017 is een klankbordgroepbijeenkomst gehouden waarin tips werden verzameld. Op basis daarvan zijn de volgende middelen ontwikkeld:

- Een factsheet 'Jongeren en natuur' voor IVN-afdelingen. Deze is verspreid onder alle IVN-afdelingen.
- Een training 'Jongeren en natuur'. De training wordt aangeboden via de Woesteland-academie, ook als in-company-training voor de TBO's.
- Een voorstel voor uitwerking van zichtbaarheid van natuur(organisaties) op jongerenfestivals in²¹.

Er wordt niet gemonitord of deze activiteiten ook leiden tot aanmelding van meer jongeren als vrijwilliger.

In het nieuwe Meerjarenplan 2018-2020 zijn jongeren opnieuw als speerpunt opgenomen.

²¹ Dit voorstel is in 2018 verder uitgewerkt en heeft o.a. geleid tot de 'Voluntree', een boomvormige stand op festivals waar jongeren kunnen testen welk type vrijwilligerswerk bij hen past.

Inwoners met migratieachtergrond

In 2016 is een verkenning uitgevoerd naar de wijze waarop nieuwe doelgroepen (meer) betrokken kunnen worden bij de groene leefomgeving. De focus lag daarbij op verzoek van de provincie²² op burgers met een migratieachtergrond. Uit het jaarverslag over 2016 blijkt dat het accent hierbij is gelegd op vluchtelingen/migranten. Uit de reactie van de Stuurgroep Betrekken bij Groen (zie bijlage 1) blijkt dat de provincie specifiek heeft gevraagd om het accent op deze relatief kleine subgroep te leggen. Onder de TBO's is allereerst onderzoek gedaan naar het huidige aanbod voor, ervaring met en de interesses van deze doelgroep. Dit is aangevuld met het verzamelen van de beschikbare kennis over de natuurbeleving van deze doelgroep. Vervolgens is een pilot uitgevoerd in de regio Zuid-Kennemerland, in samenwerking met de lokale IVN-afdeling, Nationaal Park Zuid-Kennemerland, Stem in de Stad, de Wereldtuin en Vluchtelingenwerk Nederland. In de pilot, bestaande uit 3 excursies naar verschillende gebieden, werd ervaring opgedaan met betrekken van vluchtelingen en migranten bij natuur. De ervaringen zijn gedeeld met alle TBO's en geïnteresseerde andere organisaties. Tenslotte is een factsheet opgesteld die beschikbaar is voor alle IVN-afdelingen en TBO's in Noord-Holland en IVN-afdelingen in het hele land over hoe het beste met deze doelgroep kan worden omgegaan. Er wordt niet gerapporteerd over aantallen deelnemende inwoners met migratieachtergrond, als vrijwilliger dan wel bij excursies, zodat er geen zicht is op het effect van deze actie. In de interviews is wel genoemd dat er in de praktijk wordt samengewerkt met Vluchtelingenwerk en de gemeente om statushouders te betrekken bij groen vrijwilligerswerk, maar dat het hierbij om kleine aantallen gaat. Eén geïnterviewde noemt de sociale impact van dit vrijwilligerswerk relatief groot. De 'groene' opbrengst bestaat vooral uit deelname aan educatieve activiteiten en niet uit actief vrijwilligerswerk.

De uitgevoerde pilot heeft geen vervolg gekregen. De doelgroep inwoners met migratieachtergrond komt na 2016 niet meer terug in het provinciale programma van wensen, werkplannen of jaarverslagen.

Overige doelgroepen

In 2014 en 2015 werd een apart educatief traject aangeboden voor *recreatieondernemers*, gericht op het optreden als 'gastheren/vrouwen' voor specifieke gebieden. Deze cursussen zijn aangeboden in het Oer-IJ gebied (aantal deelnemers niet bekend), de Buitenplaatsen in Kennemerland (23 deelnemers) en in Amstelland (22 deelnemers). De cursussen werden deels gefinancierd vanuit cofinanciering. In 2016 gaf de provincie in haar programma van wensen aan dat dit traject niet verder meer vanuit Betrekken bij Groen financieel zal worden ondersteund. De provincie vond het project niet passen in het programma omdat zij de doelgroep recreatieondernemers niet meer als vrijwilligers zag. Aanvankelijk was dit wel zo omdat de ondernemers de cursussen in hun vrije tijd doen. Vanuit het IVN worden nu alleen in de twee nationale parken nog steeds cursussen gastheerschap gegeven aan ondernemers.

In de interviews zijn ook nog enkele andere typen vrijwilligers genoemd, die op dit moment nog buiten de scope van het programma vallen.

- In één interview kwam naar voren dat vrijwilligerswerk soms ook wordt ingezet in het kader van *re-integratie of loopbaanbegeleiding*. Dat vraagt wel afstemming met de vrijwilligersgroep waarin zo iemand mee moet draaien. Voor deze doelgroep wordt contact onderhouden met de

²² In het programma van wensen 2016.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

vrijwilligerscentrale en vluchtelingenwerk (als het om statushouders gaat). Deze doelgroep vraagt veel begeleiding, het gaat om kleine aantallen en men blijft vaak kort. Gemeenten zouden eventueel een ondersteunende rol kunnen vervullen bij de voorselectie (is iemand geschikt voor dit type vrijwilligerswerk).

- Eén geïnterviewde ziet de *actieve gebruikers van natuurgebieden*, zoals hardlopers en mountainbikers, als mogelijke groep van nieuwe vrijwilligers. Als deze mensen actief worden aangesproken zijn ze wellicht best bereid iets te doen in hun gebied, bijvoorbeeld twee keer per jaar na de hardlooptraining plastic opruimen langs hun route. In recreatiegebied Spaarnwoude onderhouden mountainbikers al hun eigen parcours.
- Ook *bewoners van woonwijken die grenzen aan natuurgebieden* worden als potentieel nieuwe vrijwilligers genoemd. In het werkgebied van het Goois Natuurreservaat zijn diverse buurtverenigingen die actief zijn in de naastgelegen natuurgebieden.

De genoemde voorbeelden geven aan dat de TBO's creatief nadenken over mogelijkheden om nieuwe vrijwilligers te trekken. Ook over andere soorten vrijwilligerswerk wordt nagedacht. Eén geïnterviewde geeft aan vrijwilligers te willen gaan aantrekken om mee te denken met de organisatie, in een soort klankbordgroep. Dit is een ander soort vrijwilligerswerk, die voortkomt uit de wens om meer maatschappelijk draagvlak te creëren.

06. Resultaten Betrekken bij Groenfonds

Jaarlijks kunnen organisaties een aanvraag indienen voor een bijdrage uit het Betrekken bij Groenfonds. In totaal is ieder jaar €45.000 Euro beschikbaar in het fonds. Een jury bestaande uit vertegenwoordigers van verschillende natuurorganisaties verzorgt de selectie uit de ingediende aanvragen. De projecten moeten als hoofddoelstelling hebben om meer mensen te betrekken bij natuur en landschap. Subdoelen van het fonds zijn het bevorderen van de biodiversiteit, het bevorderen van innovatie en het bevorderen van de samenwerking tussen TBO's, vrijwilligersgroepen en/of externe organisaties. Projecten moeten zich richten op het organiseren, coördineren, faciliteren, stimuleren, ondersteunen of waarderen van vrijwilligerswerk in soorten-, natuur- en landschapsbeheer, natuureducatie of -inrichting.

Tabel 4 geeft een globaal overzicht van de resultaten van het Groenfonds samengevat per jaar op basis van de ingediende jaarverslagen. De diversiteit aan uitgevoerde projecten is groot. Ter illustratie geeft bijlage 6 een overzicht van de uitgevoerde projecten in 2014 (het eerste jaar van de onderzoeksperiode).

Tabel 4 Samenvatting resultaten Groenfonds over de onderzoeksperiode in termen van aantal projecten, betrokken mensen en organisaties

	2014	2015	2016	2017	Totaal 2014-2017
Aantal aanvragen	25	Niet gerapporteerd in jaarverslag	45	20	Meer dan 90
Aantal projecten gehonoreerd	13	14	13	12	52

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Aantal projecten gerealiseerd	11	9 (3 afronding in 2016)	10 (2 afronding in 2017)	9 (3 afronding in 2018)	47
Aantal betrokken vrijwilligers	200	154	122	174	650
Aantal bereikte mensen	9.100*	616	950 en 3.000 door publiciteit en bezoekersdagen	1.222	14.888
Aantal samenwerkende partijen	121	76	35	26	258 ²³

*waaronder 6.500 deelnemers aan Dag van de Duurzaamheid en 1.621 deelnemers aan de Natuurwerkdag.

Het budget voor het Betrekken bij Groenfonds wordt ieder jaar grotendeels uitgeput. Er worden altijd meer projecten ingediend dan er kunnen worden gehonoreerd. In totaal zijn in de onderzoeksperiode 47 projecten gerealiseerd, uitgevoerd door 650 vrijwilligers. Het bereik van de activiteiten verschilt sterk per jaar. Dit hangt samen met de aard van de gehonoreerde projecten. Uit het feit dat ieder jaar ruim voldoende projecten worden ingediend blijkt dat het fonds in een behoefte voorziet. De geïnterviewden zijn zonder uitzondering positief over het fonds (zie quotes in kader).

“Bij particulieren kun je zo met een klein bedrag veel rendement en effect bereiken. Het is een echt stimuleringsfonds.”

“Het fonds is een bron van innovatieve ideeën en nieuwe relaties.”

“Het is een stimulans om projecten financieel rond te krijgen.”

“Er ontstaan via het fonds nieuwe samenwerkingen tussen organisaties en vrijwilligers.”

“Het is goed om lokale groepen iets te geven waardoor ze iets kunnen realiseren wat anders geen doorgang kan vinden. Dat werkt heel erg motiverend.”

“Als je ziet wat initiatieven kunnen waarmaken met maar een heel kleine bijdrage, dan vind ik dit instrument heel waardevol. De projecten inspireren ook weer anderen.”

Het fonds zou volgens één geïnterviewde nog wel beter kunnen worden benut door na afronding van projecten beter te kijken of de uitgevoerde ideeën ook elders kunnen worden toegepast. Door het Groenfonds bij de Dialoogdag te betrekken komen de deelnemers aan de Grondfondsprojecten nu al wel in aanraking met het bredere netwerk van Betrekken bij Groen. Maar de brede leereffecten zouden nog meer expliciet aandacht kunnen krijgen.

²³ Het is niet nagegaan om hoeveel unieke organisaties het hier gaat.

07. Kwalitatieve beschrijving van betrekken van bedrijven en maatschappelijke organisaties bij activiteiten TBO's

Het Betrekken bij Groenfonds is dé plaats waar binnen het programma doelgericht gestuurd wordt op het tot stand brengen van samenwerkingen met andere partijen. Maar de TBO's werken hier ook in meer algemene zin aan.

Maatschappelijke organisaties als samenwerkingspartners

In de interviews zijn de volgende partijen uit de non-profitsector en vanuit georganiseerde burgers genoemd als partners waarmee de TBO's in de onderzoeksperiode hebben samengewerkt:

- Zorgverzekeraar (in het kader van het project Gezond natuurwandelen, inmiddels onderdeel van de aanpak Groen Kapitaal)
- Sociale werkvoorziening
- Vluchtelingenwerk, Stem in de stad (lokale organisatie voor vluchtelingenwerk)
- Maatschappelijke jongerenorganisaties
- Vrijwilligerscentrale
- Middelbare scholen (maatschappelijke stages voor jongeren)
- Buurtverenigingen van aangrenzende natuurgebieden
- Verenigingen actief binnen een gebied (bv. mountainbikevereniging die eigen parcours onderhoudt, scouting)

Bedrijven

Uit de interviews blijkt dat de samenwerking met bedrijven op enkele uitzonderingen na meestal eenmalig is. Het blijkt moeilijk tot blijvende samenwerkingen te komen. Het is in alle gevallen maatwerk, het bedrijf moet er ook wat aan hebben. De samenwerking met bedrijven bestaat in de praktijk uit vrijwilligerswerk tijdens bedrijfsuitjes en van het werken op bedrijfslocaties tijdens de natuurwerkdag. Vrijwilligerswerk voegt voor bedrijven iets toe aan een uitje, omdat het aspect zingeving tijdens uitjes tegenwoordig belangrijk is. Maar bedrijven hebben in de praktijk vaak veel en soms ook moeilijk vervulbare eisen aan de invulling van het vrijwilligerswerk. Het complexe eisenpakket en de beschikbaarheid van capaciteit voor het begeleiden van de uitjes, op de specifiek gewenste datum, vormen vaak de bottleneck bij de totstandkoming van bedrijfsuitjes. De opbrengst voor de TBO's bestaat uit een bijdrage aan het draagvlak voor natuur, de kans om mensen van wat jongere leeftijd bewust te maken van natuur, en soms uit een 'haakje' voor contact in de toekomst als er sponsoring nodig is. Het werk dat een dergelijke onervaren groep verricht is minder relevant als opbrengst van de samenwerking.

Festivalorganisaties vormen een aparte categorie bedrijfsrelaties voor die groene gebieden waar regelmatig festivals gehouden worden. Soms worden jongeren een aantal maanden voor het festival ingeschakeld voor vrijwilligerswerk in het gebied, met gratis kaartjes als beloning. Dit helpt het bewustzijn over de omgeving waar zo'n festival plaatsvindt te vergroten en biedt jongeren een kennismaking met vrijwilligerswerk in de natuur.

PWN heeft een vaste relatie met Tata Steel via een klein natuurgebiedje op het bedrijfsterrein. Tata levert zelf een vrijwilligersgroep die het gebied beheert, PWN zorgt voor de begeleiding hiervan. Landschap

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Noord-Holland heeft zogenaamde 'bedrijfsvrienden'. Dit zijn vaste sponsors, die bv. recht hebben op gratis vergaderen op locaties van LNH of (korting op) een bedrijfsdag. De beheereenheden van LNH hebben daarnaast vaak contacten met bedrijven bij hen in de buurt.

Tenslotte wordt in het kader van de Groene Academie samengewerkt met diverse kleine bedrijven die natuurcursussen aanbieden. Dit heeft als belangrijke meerwaarde dat er meer ideeën van buiten de TBO's worden aangedragen.

4.2 Effectindicatoren

E1. Aantal actieve vrijwilligers

In bijlage 4 zijn de beperkingen van de beschikbare cijfers over de aantallen actieve vrijwilligers uiteengezet. Tabel 5 geeft een overzicht van de cijfers over het aantal actieve vrijwilligers die over de onderzoeksperiode in de jaarrapportages zijn gerapporteerd. Ter informatie zijn ook de cijfers over 2018 toegevoegd, die tijdens de loop van het onderzoek beschikbaar kwamen.

Tabel 5: Aantal actieve vrijwilligers in onderzoeksperiode

	2014 ^a	2015 ^b	2016	2017	2018 ^c
Herstellers	3.300	5.000	4.975	4.064	5.712
Vertellers	2.446	2.500	2.663	2.753	3.339
Tellers & bescherming weidevogels	985	2.000	2.538	2.264	3.019 ^d
Overig			879	288	449
Totaal structureel	6.731	9.500	11.055	9.369	12.519
Eenmalig (natuurwerkdag)	1.621	3.000	3.135	3.346	1.586
Totaal structureel plus eenmalig	8.352	12.500	14.190	12.715	14.105

a)Aantal herstellende betreft alleen LNH. Aantal tellers & weidevogels betreft alleen weidevogelvrijwilligers. Geen cijfers voor categorie overig beschikbaar. Natuurwerkdag cijfers gerapporteerd in kader Betrekken bij Groenfonds.

b)Cijfers in werkplan 2017, geen cijfers aanwezig in jaarrapportage over 2015.

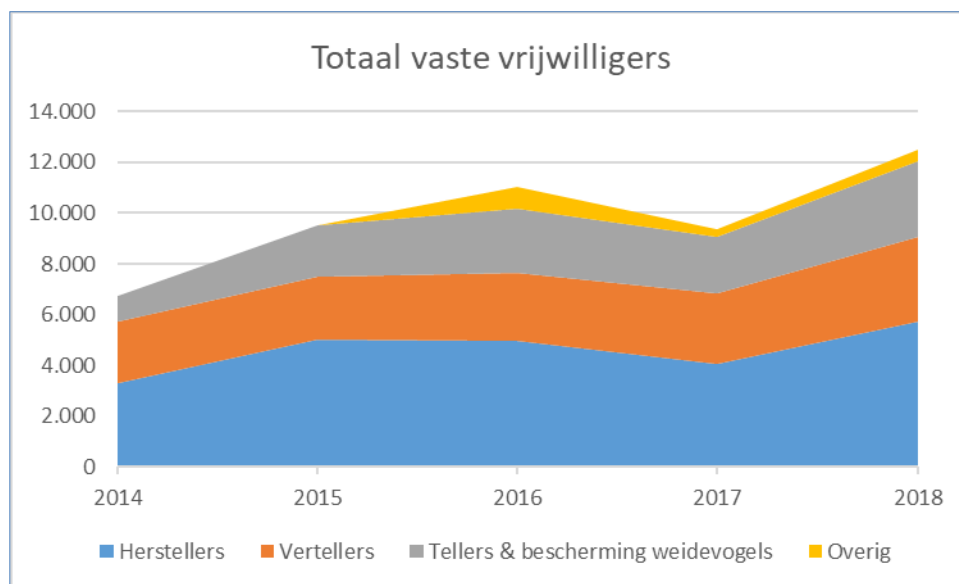
c)Ter informatie, 2018 behoort niet tot de onderzoeksperiode

d)Deze categorie wordt in de jaarrapportage 2018 aangeduid met de term 'Onderzoek, monitoring en bescherming'.

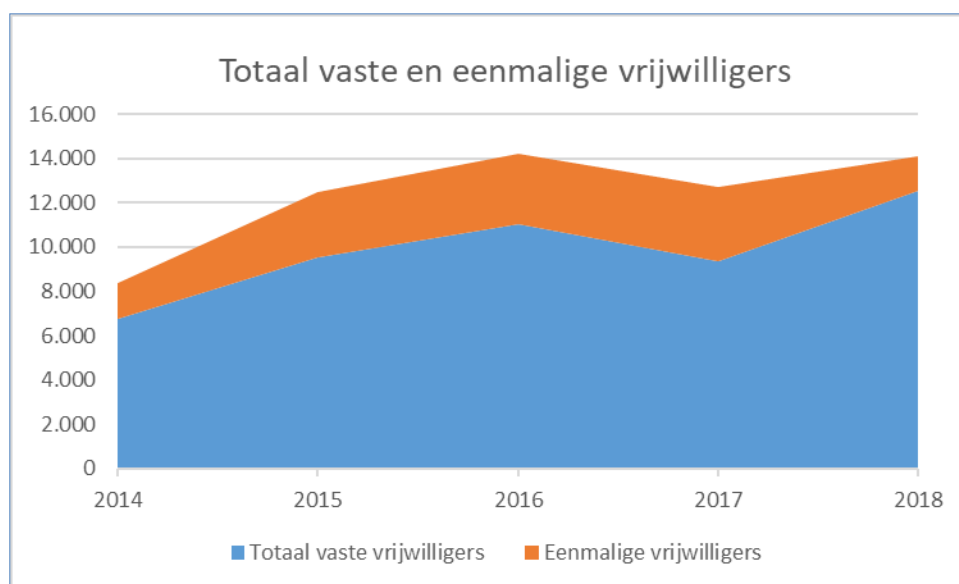
In de jaarrapportages worden de aantallen vrijwilligers weergegeven uitgesplitst in herstellende, vertellers en tellers. De weidevogelvrijwilligers worden bij de tellers meegenomen. In de jaarrapportage over 2018 worden andere termen gebruikt, namelijk 'onderzoek, monitoring en bescherming'.

Figuur 7 en 8 geven de informatie uit tabel 5 grafisch weer:

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Figuur 7: Samenstelling totaal aantal structurele vrijwilligers.

Figuur 8: Aantal vaste en eenmalige vrijwilligers

Gegeven de onzekerheden in de cijfers, kan niets worden gezegd over een toename of afname van het aantal actieve vrijwilligers gedurende de onderzoeksperiode. Wel kan voorzichtig worden geconcludeerd dat het aantal actieve vrijwilligers stabiel lijkt.

Het gemiddeld aantal gerapporteerde *structureel* actieve vrijwilligers over de onderzoeksperiode is 9.164. Het *totaal* aantal actieve vrijwilligers (dus inclusief eenmalige) is gemiddeld 11.939. Wanneer deze aantallen gerelateerd wordt aan het beschikbare subsidiebudget komt dit neer op circa €66,- respectievelijk €51,- per vrijwilliger per jaar vanuit het provinciale subsidiebudget. De TBO's besteden zelf ook middelen aan vrijwilligersondersteuning vanuit hun eigen begroting.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

De cijfers over de tellers worden gecombineerd met die voor de weidevogelvrijwilligers. Nu de tellers als aparte doelgroep extra aandacht krijgen zou het goed zijn expliciet aandacht te besteden aan de definiëring van deze groep en hoe de voortgang voor het werven van extra tellers gemeten kan worden.

E2. Bereik van educatieve activiteiten

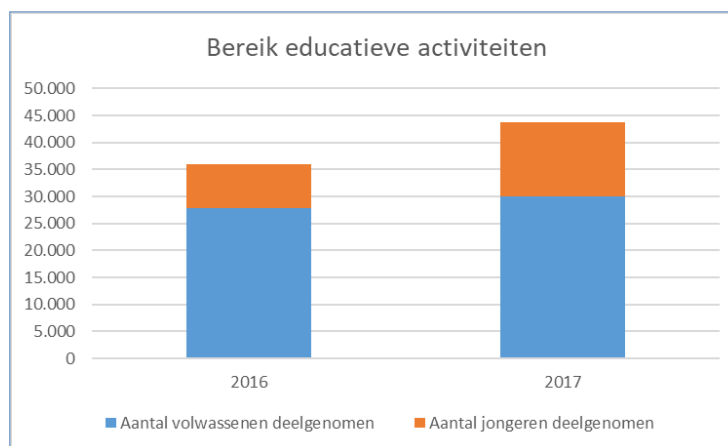
Door het IVN worden jaarlijks bereikmetingen uitgevoerd waarmee wordt ingeschat hoeveel mensen zijn bereikt met de uitgevoerde educatieve activiteiten. De bereikmeting heeft betrekking op het publiek dat de vrijwilligers bereiken via excursies, workshops, kinderactiviteiten, etc.

De vrijwilligersconsulent vraagt de besturen van de tien IVN-afdelingen om de bereikmeting in te vullen. Dit wordt niet door alle afdelingen gedaan, omdat het veel werk is voor de afdelingen (sommige afdelingen hebben wel 20 werkgroepen). Volgens de vrijwilligersconsulent zijn de cijfers die wel worden ingediend in het algemeen secuur ingevuld en betrouwbaar. De cijfers uit de bereikmeting worden door de vrijwilligersconsulent gecorrigeerd voor de ontbrekende afdelingen door middel van een correctiefactor. Deze factor houdt rekening met de grootte van de ontbrekende afdelingen en de grootte van de door deze afdelingen georganiseerde activiteiten (sommige afdelingen hebben door hun ligging veel grotere aantallen mensen op excursies dan andere). Voor de onderzoeksperiode zijn bereikmetingen beschikbaar over 2016 en 2017. De resultaten hiervan zijn weergegeven in tabel 8 en figuur 9.

Tabel 8: Resultaten bereikmeting vertellers voor 2016 en 2017

	2016		2017	
	Gerapporteerd	Geschat totaal*	Gerapporteerd	Geschat totaal*
Aantal activiteiten voor volwassenen	725	1.667	814	1.667
Aantal volwassenen deelgenomen	12.122	27.880	11.804	30.082
Aantal activiteiten voor jongeren	203	467	214	467
Aantal jongeren deelgenomen	3.545	8.153	5.383	13.718
Totaal aantal deelnemers	15.667	36.033	17.187	43.800

*Correctiefactor 2,3

Figuur 9: Bereik educatieve activiteiten in 2016 en 2017

Uit tabel 8 blijkt dat in 2016 en 2017 in totaal bijna 80.000 mensen zijn bereikt met educatieve activiteiten uitgevoerd door groene vrijwilligers. Per educatieve vrijwilliger worden gemiddeld over 2016 en 2017 14,7 mensen bereikt. Overigens is niet bekend of het gaat om unieke deelnemers, ongetwijfeld zal er sprake zijn van mensen die aan meerdere activiteiten of in meerdere jaren hebben deelgenomen. Het aantal unieke personen dat is bereikt ligt dan lager. Het aandeel jongeren onder het totaal aantal bereikte mensen bedroeg in 2016 21% en in 2017 30%.

4.3 Conclusies en aanbevelingen

Op basis van de beschrijvingen in de voorgaande paragrafen, worden in deze paragraaf conclusies getrokken over de prestaties van het programma. Deze conclusies zijn weergegeven in onderstaande tabel 7 aan de hand van de bijbehorende indicatoren. Met kleuren is aangegeven of de uitkomst voor de betreffende indicator als goed tot ruim voldoende (groen), voldoende (geel) of onvoldoende (grijs) beoordeeld wordt. Het gaat hierbij om een kwalitatieve beoordeling door de onderzoeker. Er zijn geen absolute grenswaarden voor deze beoordeling te formuleren. Soms is een deel van een activiteit anders beoordeeld dan het geheel. Dit deel is dan anders gekleurd, de hoofdkleur van het vak telt als totaalbeoordeling voor de indicator. Als er geen kleur aanwezig is, dan betekent dit dat beoordeling niet goed mogelijk is. Bij sommige indicatoren zijn aanbevelingen opgenomen.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Tabel 7: Overzicht prestaties programma Betrekken bij Groen

Indicator	Beoordeling	Aanbevelingen
Operationeel doel 1: Mogelijkheden voor betrokkenheid natuur vergroten		
<i>Doel 1a: Ondersteuning bestaande vrijwilligers</i>		
O1. Tevredenheid vrijwilligers over ondersteuning	De tevredenheid van vrijwilligers over de ondersteuning is ruim voldoende . Gemiddeld geven vrijwilligers hun werk een rapportcijfer 7,6.	Het is belangrijk om het tevredenheids-onderzoek regelmatig te herhalen. Het nieuwe Meerjarenplan 2018-2020 gaat uit van een nieuw tevredenheids-onderzoek in 2020. Daarom wordt hiervoor geen aanbeveling geformuleerd.
<i>Doel 1b: Efficiency bevorderen</i>		
O2. Realisatie en waardering van Groene Academie	De gezamenlijke opleidingsfaciliteit Groene Academie is goed gerealiseerd. De TBO's waarderen de Groene Academie als een belangrijk resultaat van de samenwerking in het programma Betrekken bij Groen en vinden dat het aanbod van cursussen voor vrijwilligers erdoor verbeterd is.	Aanbeveling Programma 2: Onderzoek welke behoefte er bij de deelnemende organisaties en de vrijwilligers is aan inhoudelijke verbreding van het cursusaanbod via de Groene Academie met o.a. meer 'lichtgroene' cursussen. Vul het aanbod zo nodig aan. Een bredere invulling van het cursusaanbod doet recht aan de diversiteit van de TBO's. Daarnaast kan hiermee een bredere doelgroep worden aangesproken, waarvan een deel mogelijk in een later stadium te interesseren is voor meer 'donkergroen' vrijwilligerswerk.
O3. Realisatie gemeenschappelijk gereedschappendepot	Het gemeenschappelijk gereedschappendepot is niet gerealiseerd . Uit onderzoek blijkt dat het gezamenlijk inkopen van gereedschap en/of het gebruiken van een gemeenschappelijk depot voor alle gereedschappen niet haalbaar en zinvol is . Wel kunnen alle TBO's vanaf 2015 voor specifieke gereedschappen gebruik maken van het gereedschappendepot van LNH. De interne efficiency van dit depot is daarnaast vergroot .	
O4. Kwalitatieve beoordeling meerwaarde samenwerking door deelnemers	De deelnemende organisaties zijn in het algemeen tevreden over de samenwerking en vinden dat deze een goede meerwaarde voor hen biedt.	
Operationeel doel 2: Behouden, vergroten en verbreden van groep van groene vrijwilligers		
<i>Doel 2a: Werven en opleiden nieuwe vrijwilligers met diverse achtergronden</i>		
O5. Kwalitatieve beschrijving resultaten werven en opleiden nieuwe vrijwilligers met diverse leeftijden en	Er is een eerste begin gemaakt met het doelgericht aantrekken van nieuwe vrijwilligers met andere leeftijden en achtergronden dan de gebruikelijke vrijwilligers (hoogopgeleid, 55-plus en	Aanbeveling Programma 3: Schenk bij het werven van nieuwe groepen vrijwilligers naast jongeren ook aandacht aan de doelgroep (post)moderne volwassenen.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Indicator	Beoordeling	Aanbevelingen
achtergronden	man), in de vorm van extra aandacht voor jonge vrijwilligers. De motivatie van de provincie voor het benoemen van inwoners met migratieachtergrond, en dan specifiek vluchtelingen/asielzoekers, als speerpunt voor verbreding van de doelgroep is niet duidelijk. De activiteit gericht op vluchtelingen/ statushouders heeft waarschijnlijk vooral geresulteerd in meer deelname van deze groep aan educatieve activiteiten in 2016, maar niet in de werving van nieuwe actieve vrijwilligers. De pilot heeft dan ook terecht geen vervolg gekregen.	In het nieuwe meerjarenplan 2018-2020 worden de jongeren als speerpunt benoemd voor het verbreden van de groep vrijwilligers. De (post)moderne volwassenen (35 t/m 54 jaar) worden in het meerjaren-programma niet genoemd. Zij vormen volgens het onderzoek van Motivaction echter nog altijd een derde van de groep potentiële nieuwe vrijwilligers. Bovendien zullen zij eerder beschikbaar zijn voor meer structureel vrijwilligerswerk (tot nu toe gebruikelijker bij gepensioneerden) dan de doelgroep jongeren. De volwassenen vragen een andere benadering dan jongeren.
<i>Doel 2b: Betrekken van meer mensen en organisaties bij projecten</i>		
O6. Aantal betrokken mensen en organisaties bij projecten van het Betrekken bij Groenfonds	Het beschikbare budget voor het Betrekken bij Groenfonds wordt meestal volledig benut. Het aantal aanvragen overtreft altijd het beschikbare budget. Over de onderzoeksperiode zijn in totaal 52 projecten uitgevoerd. Bij deze projecten zijn 650 vrijwilligers, bijna 15.000 mensen en 258 organisaties betrokken geweest.	Aanbeveling Provincie 3: <i>Overweeg hoe het potentieel van het Betrekken bij Groenfonds beter kan worden benut.</i> Dit kan in de eerste plaats door verhoging van het beschikbare budget. Daarnaast is het aan te bevelen te zorgen voor een betere inbedding in de beweging Groen Kapitaal en een actieve aansluiting bij het regionale werken en andere beleidsvelden van de provincie. Aanbeveling Programma 4: <i>Werk uit hoe het leereffect van de uitgevoerde projecten van het Betrekken bij Groenfonds voor andere vrijwilligers, locaties en situaties vergroot zou kunnen worden.</i>
O7. Kwalitatieve beschrijving van betrekken van bedrijven en maatschappelijke organisaties bij activiteiten TBO's	De TBO's werken samen met diverse maatschappelijke organisaties. Het blijkt moeilijk een structurele samenwerking met bedrijven te realiseren. Bedrijfsuitjes vormen in de praktijk de belangrijkste vorm van samenwerking en bieden een kans om de doelgroep volwassenen te bereiken en lokale binding tot stand te brengen.	Aanbeveling Programma 5: <i>Onderzoek als TBO's gezamenlijk hoe de huidige inefficiënties bij het organiseren van bedrijfsuitjes verminderd kunnen worden, zodat deze vorm van samenwerking beter kan worden benut.</i> Dit kan bijvoorbeeld door proactief te communiceren over voorwaarden voor deze activiteiten of specifieke arrangementen samen te stellen (eventueel gekoppeld aan data of perioden die niet strijdig zijn met natuurdoelen en waarvoor voldoende vrijwilligers beschikbaar zijn).

Effect: zoveel mogelijk mensen in de provincie Noord-Holland de mogelijkheid bieden actief betrokken te zijn bij het groen		
E1. Aantal actieve vrijwilligers	Gezien de onzekerheden in de cijfers kunnen geen harde conclusies worden getrokken over de toe- of afname van het aantal vrijwilligers. Wel kan voorzichtig worden geconcludeerd dat het aantal actieve vrijwilligers stabiel lijkt. Het gemiddeld aantal gerapporteerde structureel actieve vrijwilligers over de onderzoeksperiode is 9.164. Het totaal aantal actieve vrijwilligers (structurele plus eenmalige) is gemiddeld over de onderzoeksperiode ca. 11.939. Ook andere maatschappelijke factoren zijn van invloed op de bereidheid van mensen tot het doen van (groen) vrijwilligerswerk. Het is daarom niet mogelijk veranderingen in het aantal groene vrijwilligers uitsluitend aan het programma Betrekken bij Groen toe te schrijven. De voortgang ten aanzien van het betrekken van tellers bij het programma is tot nu toe zeer beperkt. In de onderzoeksperiode werd slechts 2% van het budget expliciet aan het meer betrekken van deze doelgroep besteed.	Aanbeveling Programma 6: <i>Geef een sterkere impuls aan de activiteiten gericht op (o.a. het werven en opleiden van) de tellers</i> Uit de interviews komt naar voren dat het bij de ontwikkeling van de aantallen vrijwilligers juist de tellers zijn waarover men zich zorgen maakt. Met het oog op de toekomst is het daarom belangrijk de inspanning voor deze doelgroep te vergroten. In het nieuwe meerjarenplan wordt dit ook onderkend, maar de voorgenomen (financiële) inspanning in het werkplan van 2018 blijft nog steeds zeer beperkt ten opzichte van de andere activiteiten. Het meerjarenplan geeft geen inzicht in de voorgenomen financiële inspanning op dit onderwerp voor de daaropvolgende jaren. Afhankelijk van hoe uiteindelijk besloten wordt deze doelgroep te betrekken en ondersteunen, kan de inspanning voor de tellers leiden tot een permanente extra taak binnen het programma. Als dit het geval is zal met de provincie besproken moeten worden of dit binnen het huidige budget moet worden opgelost en zo ja, ten koste van welke andere activiteiten dat dan zou moeten gebeuren, of dat een uitbreiding van het budget voor het programma nodig is.
E2. Bereik van educatieve activiteiten	Uit de beschikbare bereikmetingen over 2016 en 2017 blijkt dat jaarlijks respectievelijk circa 36.000 en 44.000 mensen zijn bereikt met educatieve activiteiten in het kader van het programma Betrekken bij Groen. Dit is een veelvoud van het aantal actieve vrijwilligers. Per educatieve vrijwilliger werden in 2016/2017 gemiddeld bijna 15 mensen bereikt (niet gecontroleerd op unieke deelnemers). Continuering van de bereikmeting is belangrijk als effectmeting. De kwaliteit van deze meting kan wellicht nog beter.	Aanbeveling Programma 7: <i>Onderzoek hoe de respons van vrijwilligers-afdelingen op het verzoek om gegevens voor de bereikmeting aan te leveren, kan worden verhoogd.</i>

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Conclusie:

De subsidie draagt bij aan het vergroten van de mogelijkheden voor betrokkenheid bij natuur in de provincie Noord-Holland. Op het niveau van de operationele doelen wordt het doelbereik van de subsidie voor vier van de zeven indicatoren als goed of ruim voldoende en voor de overige indicatoren als voldoende beoordeeld.

De oorzaken voor de beoordeling 'voldoende' in plaats van 'goed tot ruim voldoende' liggen erin:

- a. Dat het realiseren van een gemeenschappelijk gereedschappendepot niet zinvol en haalbaar bleek vanwege praktische redenen. De interne efficiency van het depot is wel verhoogd.*
- b. Dat met de daadwerkelijke uitvoering van het werven van jongeren pas recent een begin is gemaakt. Om in de toekomst uitspraken te kunnen doen over of het lukt jongere vrijwilligers te werven, moet nog wel nagedacht worden over hoe het resultaat van deze activiteit bepaald kan worden.*
- c. Dat de invulling van de activiteit gericht op het werven van meer vrijwilligers met migratieachtergrond niet goed aansloot bij de doelstelling om meer actieve vrijwilligers te werven. Dat ligt vooral aan de focus van de activiteit op de kleine subgroep van vluchtelingen/asielzoekers. Aan de pilot in 2016 is geen vervolg gegeven. Omdat de burgers met migratieachtergrond zich vooral concentreren in het stedelijk gebied en het programma zich tot nu toe vooral richt op het buitengebied, ligt het ook niet voor de hand deze doelgroep in de toekomst opnieuw te selecteren als aparte speerpunt (tenzij op dit punt een verschuiving in de focus van het programma zou plaatsvinden).*
- d. Dat het moeilijk blijkt meer structurele relaties met bedrijven aan te gaan.*

Het effect van de subsidie in termen van het aantal mensen dat is bereikt met educatieve activiteiten wordt als goed beoordeeld. Het aantal vrijwilligers lijkt stabiel en is mogelijk zelfs gestegen, maar de kwaliteit van de beschikbare cijfers om dit te bepalen moet nog verder worden verbeterd om betrouwbaarder uitspraken hierover te kunnen doen.

5 Doelbereik en doeltreffendheid

Dit hoofdstuk geeft invulling aan stap 5 en 6 van de subsidie-evaluatie. Bij stap 5 wordt de mate van doelbereiking onderzocht (paragraaf 5.1). In stap 6 wordt de mate van doeltreffendheid beoordeeld (paragraaf 5.2). De in deze paragraaf geformuleerde conclusies zijn gebaseerd op de beschrijving van de prestaties in het voorgaande hoofdstuk.

5.1 Doelbereik

Beoordeling doelbereik: het doelbereik van het programma is goed

Het beoogde effect van het programma is dat zoveel mogelijk mensen in de provincie Noord-Holland actief betrokken kunnen zijn bij het groen. Dit effect wordt beoordeeld aan de hand van twee indicatoren: het aantal vrijwilligers en het bereik van de educatieve activiteiten.

Het bereik van de educatieve activiteiten wordt als *goed* beoordeeld, zowel op grond van het totaal aantal bereikte mensen als het aantal bereikte mensen per educatieve vrijwilliger. Een beperking bij deze beoordeling is wel dat niet bekend is hoeveel unieke deelnemers er zijn. Het bereikte resultaat in termen van het aantal bereikte unieke personen kan daarom lager liggen.

De resultaten van de indicator ‘aantal vrijwilligers’ worden als *goed* beoordeeld. Het aantal vrijwilligers is waarschijnlijk in ieder geval gelijk gebleven, en mogelijk zelfs toegenomen. Overigens is deze indicator vooral opgenomen vanwege de informatieve waarde ervan, om trends in het aantal vrijwilligers te kunnen waarnemen, en niet om het programma op af te rekenen. Er zijn teveel andere factoren die ook van invloed zijn op het aantal vrijwilligers. Op dit moment is de signalerende functie van de indicator beperkt, door de beperkte betrouwbaarheid van de beschikbare getallen.

Beoordeling impact: Het programma levert een bijdrage aan de figuurlijke toegankelijkheid van de groene leefomgeving. Het is aannemelijk dat het programma een bijdrage levert aan biodiversiteit en kenmerkende landschappen. De bijdrage van het programma aan de letterlijke toegankelijkheid van de groene leefomgeving is verwaarloosbaar.

De figuurlijke toegankelijkheid van natuurgebieden betreft het vergroten van de kennis van planten, dieren en ecologie in groene gebieden. Hieraan levert het programma een bijdrage door middel van het organiseren van excursies en educatie. Hiermee worden jaarlijks naar schatting 36.000 tot 44.000 mensen bereikt.

Op basis van wetenschappelijke literatuur en praktijkervaring van de TBO's is het aannemelijk dat het bevorderen van de mogelijkheid voor actieve betrokkenheid bij natuur via het programma Betrekken bij Groen bijdraagt aan het behouden en vergroten van biodiversiteit en het beschermen van kenmerkende landschappen. Dit is nader onderbouwd in paragraaf 2.3.1.

Werkzaamheden voor het toegankelijk maken en houden van de groene leefomgeving in letterlijke zin vormen slechts een zeer klein deel van het groene vrijwilligerswerk. De bijdrage van het programma hieraan is dan ook verwaarloosbaar.

Overigens is de bijdrage van het programma Betrekken bij Groen aan de provinciale doelen op het gebied van biodiversiteit, kenmerkende landschappen en toegankelijkheid van natuur waarschijnlijk eerder een nevendoelelstelling van het programma dan een hoofddoelelstelling. Dit is in het beleid niet helemaal duidelijk geformuleerd.

5.2 Doeltreffendheid

Voor een positieve beoordeeling van de doeltreffendheid van een subsidie, moet er aan drie voorwaarden zijn voldaan:

- Er moet sprake zijn van (tenminste gedeeltelijk) doelbereik;
- De subsidie moet noodzakelijk (of minimaal bevorderlijk) zijn voor dat doelbereik;
- En er moet (idealiter) een causaal verband zijn tussen het doelbereik en de subsidie.

In het voorgaande is geconstateerd dat op effectniveau het doelbereik van de subsidie als goed beoordeeld kan worden. Op impactniveau wordt het doelbereik wat betreft de bijdrage aan de figuurlijke toegankelijkheid van de natuur als goed beoordeeld. Voor de overige doelen op impactniveau is een bijdrage van het programma aannemelijk.

Externe factoren die de mate van doelbereik beïnvloeden zijn:

- de vele maatschappelijke factoren die van invloed zijn op de bereidheid van mensen om vrijwilligerswerk te verrichten;
- de inhoud van het natuurbeleid van provincie en TBO's en de wijze waarop dit wordt gecommuniceerd;
- de vele andere factoren die van invloed zijn op de ontwikkeling van biodiversiteit en de tijd die verstrijkt tussen het nemen van maatregelen en het effect daarvan op de biodiversiteit;
- het ruimtelijk beleid van provincie en gemeenten en de invloed daarvan op het landschap.

Voor het realiseren van het doelbereik is een budget voor het programma Betrekken bij Groen noodzakelijk. Omdat de provincie op dit moment verreweg de belangrijkste financier is van het programma, kan het programma zonder deze subsidie niet op het gewenste niveau functioneren. De uitvoerende partijen financieren op dit moment 5 tot 10% van het programma. Zonder subsidie is er onvoldoende budget beschikbaar bij de betrokken organisaties om de activiteiten op dit niveau uit te voeren. Vanuit dit opzicht is de subsidie noodzakelijk voor het doelbereik en is er een direct causaal verband tussen doelbereik en subsidie. Wel is het zo dat diverse TBO's buiten het programma Betrekken bij Groen ook andere activiteiten van vrijwilligers ondersteunen. Dit geldt met name voor IVN en LNH. Dit betreft dan echter meestal vrijwilligerswerk met doelen die niet binnen het programma passen, zoals burgerinitiatieven binnen bebouwd gebied. In de interviews is de verwachting uitgesproken dat bij TBO's waarbij de budgetten onder druk staan, de ondersteuning van vrijwilligerswerk gemakkelijk kan wegvallen wanneer het programma Betrekken bij Groen niet gecontinueerd zou worden. Voor de organisaties waarin ondersteuning van vrijwilligerswerk tot de kern van hun werkzaamheden behoort (IVN en LNH) geldt dat continuïteit van de financiering een voorwaarde is voor het in stand houden van de opgebouwde infrastructuur voor ondersteuning.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Conclusie: *De doeltreffendheid van de subsidie gemeten aan draagvlak voor en betrokkenheid bij natuur wordt beoordeeld als ruim voldoende: het programma Betrekken bij Groen functioneert goed, maar er is ook nog ruimte voor verbetering.*

De doeltreffendheid van de subsidie ten aanzien van het behouden en verbeteren van biodiversiteit en de instandhouding van kenmerkende landschappen is aannemelijk.

De doeltreffendheid van de subsidie ten aanzien van de figuurlijke toegankelijkheid van de groene leefomgeving is goed. Activiteiten die bijdragen aan de letterlijke toegankelijkheid van het groen maken slechts zeer beperkt deel uit van het programma en worden in ander verband uitgevoerd.

6 Conclusies en aanbevelingen

1. *De doeltreffendheid van de subsidie wordt beoordeeld als ruim voldoende. Het programma Betrekken bij Groen functioneert goed, maar er is ook nog ruimte voor verbetering.*

De subsidie draagt bij aan het vergroten van de mogelijkheden voor betrokkenheid bij natuur in de provincie Noord-Holland. Op operationeel niveau worden de uitgevoerde activiteiten voor vier van de zeven opgestelde prestatie-indicatoren als goed of ruim voldoende beoordeeld en voor de overige indicatoren als voldoende. Het effect van de subsidie in termen van het aantal mensen dat is bereikt met educatieve activiteiten wordt als goed beoordeeld. Het aantal vrijwilligers lijkt stabiel en is mogelijk zelfs gestegen, maar de kwaliteit van de beschikbare cijfers om dit te bepalen moet nog verder worden verbeterd om betrouwbaarder uitspraken hierover te kunnen doen. Het is aannemelijk dat de subsidie ook een positieve bijdrage levert aan het behoud en verbeteren van biodiversiteit, het beschermen van kenmerkende landschappen en het figuurlijk toegankelijk maken en houden van de groene leefomgeving via educatieve activiteiten. De vormgeving van de subsidie, waarin samenwerking tussen de TBO's en het opstellen van gezamenlijke plannen verplicht is gesteld, heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de bereikte resultaten.

Verbetering van de doeltreffendheid van het programma vraagt van de provincie vooral een kritische reflectie op het beleidskader van het programma. Het beleidskader is op dit moment niet voldoende scherp en consistent geformuleerd. Dit betreft de onderbouwing, de doelen van het programma en de wijze waarop de resultaten van het programma zullen worden beoordeeld. Ook een scherpere uitwerking van de rol van de provincie in relatie tot de doelstellingen voor dit beleidsonderwerp is belangrijk.

Aan de zijde van de TBO's vraagt verbetering vooral een kritische blik op de activiteiten gericht op het werven van nieuwe vrijwilligers en een goede uitwerking van de monitoring van het programma. Wat de monitoring betreft geldt dat het aantal vrijwilligers een belangrijke graadmeter blijft voor de mate van actieve betrokkenheid van de Noord-Hollandse burgers bij natuur. Daarom is het belangrijk te investeren in een verbetering van de wijze waarop dit getal bepaald wordt. Ook bij de meting van het bereik van de educatieve activiteiten is nog ruimte voor verbetering.

Aanbeveling Provincie 1: Zorg voor een meer expliciete onderbouwing van de doelen en aannames in het beleid voor Betrekken bij Groen. Ga daarbij met de betrokken partijen de discussie aan hoe belangrijk de verschillende doelen zijn en waarop je het programma nu echt wilt beoordelen. Leg daarbij de link met de rollen van de betrokken partijen en de wijze van sturing door de provincie.

Aanbeveling Provincie 2: Verzoek de uitvoerders van het meerjarenplan om een werkbaar en goed onderbouwd plan voor monitoring en evaluatie van het programma op te stellen. Vraag hen daarin om, aansluitend bij het type doelstellingen van het programma, goed aandacht te besteden aan gezamenlijk leren.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Aanbeveling TBO's 1: Werk een goede systematiek uit voor het bepalen van het aantal vrijwilligers die voor alle partijen werkbaar is. Maak concrete werkafspraken hoe deze indicator jaarlijks te bepalen.

Aanbeveling TBO's 2: Onderzoek hoe de respons van vrijwilligersafdelingen op het verzoek om gegevens voor de bereikmeting aan te leveren, kan worden verhoogd.

2. *Acties die in het kader van het programma Betrekken bij Groen zijn uitgevoerd dragen ruim voldoende bij aan wat mensen nodig hebben om als vrijwilliger betrokken te zijn bij hun groene leefomgeving.*

Uit het in 2017 uitgevoerde tevredenheidsonderzoek onder de groene vrijwilligers blijkt dat zij hun vrijwilligerswerk gemiddeld een ruime voldoende (7,6) geven. Een aandachtspunt dat uit het onderzoek naar voren komt zijn de ontwikkelmogelijkheden, in de vorm van training en scholing. In het programma is hiervoor ruimschoots aandacht, via de opbouw van de Groene Academie. Deze is in maart 2015 online gegaan. Uit het onderzoek komt naar voren dat de TBO's in het algemeen vinden dat door de Groene Academie het aanbod van opleidingsmogelijkheden voor vrijwilligers is verbeterd. Het aanbod sluit ook beter aan bij de vraag, doordat afstemming op de vraag expliciet een aandachtspunt is. Sommige deelnemende organisaties hebben behoefte aan inhoudelijke verbreding van het cursusaanbod.

Aanbeveling TBO's 3: Onderzoek welke behoefte er bij de deelnemende organisaties en de vrijwilligers is aan inhoudelijke verbreding van het cursusaanbod via de Groene Academie met o.a. meer 'lichtgroene' cursussen. Vul het aanbod zo nodig aan.

3. *Acties die in het kader van het programma Betrekken bij Groen zijn uitgevoerd dragen voldoende bij aan het behouden, vergroten en verbreden van de groep mensen die zich vrijwillig inzet voor natuur en landschap, maar er moet ook nog veel ontwikkeld worden.*

Voor het behouden van vrijwilligers is vooral belangrijk dat de huidige vrijwilligers tevreden zijn over hun vrijwilligerswerk en dat is het geval. De uitstroom van vrijwilligers is gering.

Bij het vergroten van het aantal vrijwilligers is er veel aandacht voor het trekken van jongeren. Om het vrijwilligerswerk voor hen aantrekkelijker te maken is een begin gemaakt met het nadenken over hoe meer verschillende soorten vrijwilligerswerk gerealiseerd kunnen worden. Dit betreft o.a. meer eenmalige activiteiten en meer flexibiliteit bij de deelname aan het vrijwilligerswerk. Ook voor de potentiële doelgroep volwassenen (35-54 jaar) zijn dit belangrijke punten. Dit is allemaal nog wel in ontwikkeling en zal de komende tijd nog de nodige aandacht vragen. De activiteiten in Noord-Holland kunnen daarbij naar verwachting ook profiteren van geplande landelijke campagnes vanuit het programma De kracht van de groene vrijwilliger.

Een belangrijke doelgroep voor de toekomst vormen de tellers. De inspanningen voor het werven van nieuwe tellers komen tot nu toe maar langzaam op gang en het hieraan bestede budget is nog zeer beperkt ten opzichte van het budget voor de andere typen vrijwilligers.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Het betrekken van andere organisaties bij het programma gebeurt vooral via het Betrekken bij Groenfonds. Dit programma wordt jaarlijks overtekend. Zowel aan de voorkant (de omvang van het beschikbare budget) als aan de achterkant (het uitdragen en leren van de resultaten van projecten) zijn er nog verbetermogelijkheden.

Het opbouwen van een structurele relatie met bedrijven blijkt moeilijk, maar voor eenmalige activiteiten is wel belangstelling. Bij het organiseren daarvan lopen de TBO's tegen praktische problemen aan, waarvoor nog niet in gezamenlijkheid naar een oplossing gezocht is.

Aanbeveling Provincie 3: Overweeg hoe het potentieel van het Betrekken bij Groenfonds beter benut kan worden.

Aanbeveling TBO's 4: Schenk bij het werven van nieuwe groepen vrijwilligers naast jongeren ook aandacht aan de doelgroep volwassenen.

Aanbeveling TBO's 5: Geef een sterkere impuls aan de activiteiten gericht op het werven en opleiden van de tellers.

Aanbeveling TBO's 6: Werk uit hoe het leereffect van de uitgevoerde projecten van het Betrekken bij Groenfonds voor andere vrijwilligers, locaties en situaties vergroot zou kunnen worden.

Aanbeveling TBO's 7: Onderzoek als TBO's gezamenlijk hoe de huidige inefficiënties bij het organiseren van bedrijfsuitjes verminderd kunnen worden, zodat deze vorm van samenwerking beter kan worden benut.

4. *De samenwerking in het programma draagt bij aan een meer samenhangende, efficiëntere aanpak van de ondersteuning van vrijwilligers.*

De grootste winst zit hier in de coördinatie van het cursusaanbod via de Groene Academie en de meer vraaggestuurde aanpak die daarbij inmiddels wordt gehanteerd. Daarnaast worden voor alle TBO's belangrijke thema's zoals het betrekken van jongeren en het werven van nieuwe tellers nu gezamenlijk aangepakt. Daarmee wordt dubbel werk voorkomen.

5. *Het is aannemelijk dat de samenwerking in het programma leidt tot een betere kwaliteit van acties.*

Ten behoeve van de uitvoering van het programma is een overlegstructuur ingericht, die ervoor zorgt dat de TBO's elkaar op verschillende niveaus regelmatig treffen rond het thema vrijwilligers. Hierdoor vindt veel kennisuitwisseling plaats. In het TBO-V leert men van elkaars expertise en 'best practices'. Een voorbeeld is de uitwisseling van kennis over zelfstandige beheergroepen en vrijwillige coördinatoren. Deze werkwijzen zijn niet bij alle TBO's gebruikelijk. Men probeert hierin actief van elkaar te leren, o.a. door werkbezoeken. Het is aannemelijk dat door deze uitwisseling van kennis en ervaringen de kwaliteit van de ondersteuning op termijn verbetert.

6. *Voor de deelnemende partijen wegen de proceskosten van de samenwerking op tegen de opbrengst daarvan.*

De betrokkenen zijn in het algemeen positief over de meerwaarde van de samenwerking. Er zijn in de interviews geen signalen ontvangen dat de samenwerking teveel inspanning zou vergen. Ook het

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

budget voor het penvoederschap is bescheiden (2% van het totaal). Wel moet de diversiteit van de verschillende deelnemers in de samenwerking goed in het oog worden gehouden. Sommige deelnemers hebben behoefte aan een verbreding van het cursusaanbod met meer 'lichtgroene' onderwerpen, zoals landschap en cultuurhistorie, milieuaspecten van natuur, recreatie en actiegerichtte vaardigheden voor natuurvrijwilligers.

7. *De acties uit het programma sluiten inhoudelijk en geografisch waarschijnlijk goed aan bij de provinciale doelen voor natuur en landschap.*

Het is op basis van wetenschappelijke inzichten aannemelijk dat zelf actief werken in de natuur of deelnemen aan natuureducatieve activiteiten de betrokkenheid van mensen bij natuur en het draagvlak voor natuur en natuurbeleid vergroot.

Het is ook aannemelijk dat de door 'herstellers' uitgevoerde beheerwerkzaamheden bijdragen aan het behouden of vergroten van de biodiversiteit en het behoud van kenmerkende landschappen. Wat betreft het toegankelijk maken en houden van de groene leefomgeving is het programma vooral in figuurlijke zin relevant, doordat de activiteiten van de 'vertellers' inwoners in staat stellen de groene leefomgeving beter te begrijpen en beleven.

Geografisch sluiten de acties uit het programma goed aan bij de provinciale doelen, doordat de beheerwerkzaamheden plaatsvinden in het buitengebied en natuurgebieden van TBO's.

Werkzaamheden binnen bebouwd gebied zijn inmiddels buiten het programma geplaatst of afgestoten. De spreiding van de samenwerkende organisaties over de provincie is goed. Er zijn geen grote tekorten aan vrijwilligers in bepaalde gebieden.

Bijlage 1 Reactie Stuurgroep Betrekken bij Groen

Provincie Noord-Holland
Gedeputeerde Staten
t.a.v. dhr. G. Biermann
Postbus 3007
2001 DA Haarlem

Amsterdam, 29 augustus 2019

Betreft: reactie Stuurgroep Betrekken bij Groen op Evaluatierapport PNH
Behandeld door: Petra Schut IVN
Ons kenmerk: 19-117

Geacht college,

Hartelijk dank voor de evaluatie van de Subsidie Betrekken bij Groen. Er is duidelijk veel werk verzet om alle informatie te verwerken in deze rapportage.

In reactie op dit evaluatierapport kan ik u meedelen dat de Stuurgroep Betrekken bij Groen verheugd is over de positieve beoordeling van het programma en de conclusies en aanbevelingen op de volgende twee punten na onderschrijft.

1. Op het onderdeel uit de evaluatie 'behouden, vergroten en verbreden van de groep mensen die zich vrijwillig inzet voor natuur en landschap' (p. 6) hebben wij een toevoeging:
We werken met de Terreinbeherende Organisaties vanuit een meerjarenbeleidsplan doelgericht aan verbreding van het doelgroepenbeleid. De focus ligt op het meer toegankelijk maken van groen vrijwilligerswerk voor een bredere groep vrijwilligers, naast de stabiele en belangrijke groep vrijwilligers die al betrokken zijn. U kunt hierbij denken aan jongere vrijwilligers en vrijwilligers die zich op meer flexibele basis willen inzetten voor de Noord-Hollandse natuur. Binnen dit meerjarenbeleid is op verzoek van Gedeputeerde Staten ook eenmalig aandacht uitgegaan naar het betrekken van specifiek vluchtelingen en statushouders bij groen vrijwilligerswerk.
2. Verder heeft de actieve betrokkenheid van de zogenoemde "Tellers" onze aandacht. In het huidige meerjarenprogramma en daaruit afgeleide werkplan staat dit voor 2019 op de planning. Hiervoor is in 2018 een plan van aanpak opgesteld, welke de afgelopen periode is aangescherpt met de

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

informatiebehoefte van de terreinbeheerders, de daarvoor geschikte onderzoeksmethode en welke type vrijwilligers dit kunnen uitvoeren, zowel op provinciaal niveau als landelijk.

Bij het opstellen van het werkplan Betrekken bij Groen 2020 zullen we de aanbevelingen uit de evaluatie gebruiken bij het uitwerken van de plannen. U ontvangt dit voorstel van ons dit najaar.

Ik hoop u met deze brief voldoende te hebben geïnformeerd. Mocht u nog aanvullende vragen hebben dan beantwoord ik die graag.

Met vriendelijke groet,

Petra Schut
voorzitter Stuurgroep Betrekken bij Groen

Bijlage 2 Onderzoeksvragen en thema's interviews

De uitvoering van het project vindt plaats conform de 'Handreiking Evaluatie Doeltreffendheid Provinciale Subsidies' van de Randstedelijke Rekenkamer. De daarbij te doorlopen stappen met bijbehorende onderzoeksvragen zijn:

Stap 1: Beleidskader reconstrueren en beoordelen

In welke mate is het beleidskader waarbinnen de subsidie wordt verstrekt voldoende scherp en consistent geformuleerd?

- Wat zijn beoogde effecten, (beleids)doelen, activiteiten en prestaties?
- Wat zijn onderliggende aannames en veronderstellingen?
- In welke mate is er een logische samenhang tussen beoogde effecten, geformuleerde (beleids)doelen, activiteiten en prestaties?
- Hoe ziet de beleidslogica er uit in welke mate is deze logisch en compleet? Van welke werkingsmechanismen is uitgegaan?
- In welke mate zijn beoogde effecten, geformuleerde (beleids)doelen, activiteiten en prestaties *smart* geformuleerd?
- Welke stakeholders zijn actief in relatie tot de subsidie en wat zijn hun respectievelijke rollen? Het gaat daarbij zowel om de provincie intern (beleid en uitvoering) als subsidieontvanger en andere betrokkenen.

Stap 2: Beschikte middelen onderzoeken

- Waaraan zijn welke beschikbare middelen door het programma Betrekken bij Groen in de periode 2014 tot en met 2017 besteed? Hoe zijn de middelen verdeeld over deelprogramma's en activiteiten?

Stap 3: Uitgevoerde activiteiten onderzoeken

- Welke activiteiten zijn binnen het programma Betrekken bij Groen uitgevoerd in de periode 2014 tot en met 2017?
- In hoeverre voldeden deze aan de afspraken, vereisten en voorwaarden uit de uitvoeringsregeling?
- Welke verklaringen zijn er voor afwijkingen (het gaat hierbij niet om rechtmatigheid, maar bv. om onderliggende werkingsmechanismen van de subsidie)?

Stap 4: Behaalde prestaties onderzoeken

- Welke prestaties zijn met de uitgevoerde activiteiten in het programma Betrekken bij Groen behaald in de periode 2014 tot en met 2017?

Stap 5: Mate van doelbereiking onderzoeken

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

- Voor welke beoogde doelen en prestaties kan het doelbereik kwantitatief en/of kwalitatief worden vastgesteld?
- In hoeverre zijn deze beoogde provinciale doelen gerealiseerd?

Stap 6: Mate van doeltreffendheid beoordelen

In hoeverre zijn de provinciale doelen en beoogde effecten gerealiseerd dankzij de subsidie aan het programma Betrekken bij Groen en de in het kader daarvan uitgevoerde activiteiten en geleverde prestaties?

- In hoeverre was de subsidie *bevorderlijk* voor realisatie van de doelen?
- In hoeverre was de subsidie *noodzakelijk* voor realisatie van de doelen?
- Welke externe factoren (maatschappelijke, economische, ruimtelijke en natuurlijke ontwikkelingen), context, inzet van eventuele andere provinciale, gemeentelijke en rijksinstrumenten in relatie tot natuurbeleid of aanpalende beleidsterreinen hebben bij het doelbereik een rol gespeeld?

Thema's bij interviews

Voor het onderzoek zijn acht interviews uitgevoerd met externe partijen en drie met betrokkenen bij de provincie. De vraagstelling bij deze interviews verschilde afhankelijk van de betrokkenheid en verantwoordelijkheden van de gesprekspartner. Wel is voor de meeste gesprekken met de externe partijen (behalve voor dat de vertegenwoordiger van SoortenNL, omdat die nog geen deelnemer is in de samenwerking) een vaste lijst met aandachtspunten gehanteerd. Deze bestond uit de volgende punten:

1. Historie ontstaan van het programma (voor zover de geïnterviewde daarbij betrokken was geweest)
2. Bespreken realisatie van de doelen in het Meerjarenbeleidsplan Betrekken bij Groen 2014
 - Groei aantal vrijwilligers
 - Groene Academie als gezamenlijke opleidings- en trainingsfaciliteit
 - Gemeenschappelijk gereedschappendepot
 - Aantrekken van jonge(re) vrijwilligers
 - Samenwerking met andere maatschappelijke partners
3. Meerwaarde van de samenwerking in het programma
4. Natuurwegwijzer
5. Groenfonds
6. Dialoogdag
7. Betrekken bij Groen in de toekomst

Met IVN en LNH is dieper ingegaan op de stand van zaken van die onderwerpen waarvoor zij de hoofduitvoerder zijn.

Bijlage 3 Overzicht bronnen

Documenten

- Meerjarenbeleidsplan Betrekken bij Groen 2014
- Programma van wensen 2015, 2016 en 2018 van Provincie Noord-Holland
- Subsidieaanvraag en Werkplan Betrekken bij Groen 2014 tot en met 2017
- Subsidiebeschikking voor subsidie Betrekken bij Groen 2014 tot en met 2017 van provincie Noord-Holland
- Jaarverslag subsidie Betrekken bij Groen 2014 t/m 2017
- Brief aan PS over voortgang programma 2014
- Meerjarenplan Betrekken bij Groen 2018-2020
- Jaarverslag subsidie Betrekken bij Groen 2018
- Subsidievaststelling 2014 t/m 2017 door Provincie Noord-Holland

Literatuur

Beleidsdocumenten

- Provincie Noord-Holland (2013), Agenda Groen 'Licht op Groen'.
- Provincie Noord-Holland (2018), Programma Natuurontwikkeling 2019-2023.
- Provincie Noord-Holland (2019), Biodiversiteit in Noord-Holland.

Onderzoeken in kader van Kracht van de Groene Vrijwilliger

- Instituut voor Publieke Waarden (2018), Reclaim nature - over de waarde van de groene vrijwilliger.
- Motivaction (2018), De groene vrijwilliger van de toekomst.
- R.C.M. Creemers en R. Laan (2018), Benchmark Groene Vrijwilligers, RAVON.
- W. Ganzevoort & R. van den Born (2017), Motivaties groene vrijwilligers, Institute for Science in Society, Radboud Universiteit.

Overig

- Anker Solutions/BKB, Verkenning Omgevingsvisie - Publieksonderzoek Provincie Noord-Holland, februari 2017.
- Buijs A.E. e.a. (2016), Betekenis groene burgerinitiatieven voor natuurbeheer, tijdschrift Landschap 2016/3.
- De Boer T.A. (2007), Literatuuronderzoek naar gebruik en beleving van natuur van niet-westerse allochtonen in Nederland t.b.v. Nationale Parken, Alterra-rapport 1601.
- Ganzevoort W. en R. van den Born (2019), The thrill of discovery: significant nature experiences among biodiversity citizen scientists, Radboud Universiteit, Ecopsychology maart 2019.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

- Hanzon C., M. van der Meulen en B. Panhuijzen (2017), Vrijwilligersonderzoek Betrekken bij Groen 2017, Movisie.
- Kooijman B. (2011), Cultuurverschil nekt allochtone vrijwilliger, website Binnenlands Bestuur (<https://www.binnenlandsbestuur.nl>)
- Muilwijk M. en H. Bleumink (redactie) (2011), De winst van vrijwilligerswerk in landschapsbeheer, een quickscan naar de sociaal maatschappelijk, ecologisch, recreatieve, educatieve en economische effecten van vrijwilligerswerk in landschapsbeheer in Noord-Holland.
- Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (2013), Advies Onbeperkt houdbaar, Naar een robuust natuurbeleid.
- Stichting Veldwerk Nederland en Universiteit Utrecht (2006), Hoe duurzaam is NME?
- Van der Steen M., J. Scherpenisse en M. van Twist (2015), Sedimentatie in sturing, NSOB.

Websites

<https://platform.groenkapitaal.nl/>

<https://www.degroeneacademie.nl/>

<https://www.landschapnoordholland.nl/projecten/programma-betrekken-bij-groen>

Geïnterviewden

1. Landschap Noord-Holland, mw. T. Falentijn, penvoerder programma Betrekken bij Groen (gesprek bijgewoond door mw. N. Kwikkel, programmamanager Betrekken bij Groen)
2. IVN Noord-Holland, mw. P. Schut, voorzitter Stuurgroep Betrekken bij Groen
3. IVN Noord-Holland, mw. M. Gielstra, TBO-V overleg
4. IVN Noord-Holland, mw. C. Iliç, TBO-B overleg
5. Natuur- en Milieufederatie Noord-Holland, dhr. S. Akkerman, lid Stuurgroep Betrekken bij Groen
6. Goois Natuurreservaat, dhr. J. Vlaanderen, TBO-V overleg
7. Recreatie Noord-Holland, dhr. M. Omvlee, TBO-V overleg
8. SoortenNL, dhr. S. Turnhout
9. Provincie Noord-Holland, dhr. M. Lubbers, voormalig beleidsadviseur Betrekken bij Groen
10. Provincie Noord-Holland, mw. R. Wiersma, voormalig beleidsadviseur Betrekken bij Groen
11. Provincie Noord-Holland, dhr. G. Bierman, voorzitter landelijke stuurgroep Kracht van de Groene Vrijwilliger

Overige bronnen

- Bijwonen interview mw. A. Slettum, beleidsadviseur Betrekken bij Groen Provincie Noord-Holland. Interview uitgevoerd door Planbureau voor de Leefomgeving in kader van casusonderzoek voor Lerende evaluatie Natuurpact, 26 november 2018.
- Conceptverslag bevindingen casusonderzoek PBL, versie ter review voor de geïnterviewden, 7 maart 2019.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

- Bijwonen groepsreview casusonderzoek PBL, 9 april 2019.
- Bespreking van tussenresultaten evaluatie in overleg TBO-V, 20 maart 2019.

Bijlage 4 Mogelijke indicatoren voor de evaluatie van het programma

Indicatoren voor het meten van doelbereik van de subsidie voor Betrekken bij Groen kunnen worden bepaald op het niveau van output, effect en impact. In onderstaande tabel 1 worden mogelijke indicatoren per niveau weergegeven. Een aantal van de voorgestelde indicatoren kan eenvoudig bepaald worden op basis van de resultaten van de jaarverslagen van het programma Betrekken bij Groen en de interviews die in het kader van dit evaluatieonderzoek zijn uitgevoerd. Andere indicatoren verdienen nog een nadere beschouwing. Deze zijn cursief aangegeven in de tabel en worden onder de tabel nader besproken. In paragraaf 2.4.2 is de keuze uit de indicatoren weergegeven waarmee in deze evaluatie verder gewerkt wordt.

Tabel 1: Theoretisch mogelijke indicatoren voor bepalen doelbereik op het niveau van output, resultaat en impact

Niveau	Doel	Mogelijke indicatoren
Output Directe resultaten van de activiteiten in het kader van het werkplan Betrekken bij Groen	Activiteiten: 1. Ondersteunen groene vrijwilligers a. Ondersteuning aanbieden voor bestaande vrijwilligers om hun werk mogelijk of aantrekkelijker te maken en zo bestaande vrijwilligers te behouden b. Efficiency bevorderen, zodat meer mensen kunnen worden betrokken of een betere kwaliteit van ondersteuning kan worden geleverd voor hetzelfde budget 2. Behouden, vergroten en verbreden van groep van groene vrijwilligers a. Werven en opleiden van nieuwe vrijwilligers met diverse leeftijden en achtergronden b. Betrekken van meer mensen en organisaties bij projecten	1. <i>Tevredenheid vrijwilligers over ondersteuning</i> 2. <i>Uitstroom vrijwilligers</i> 3. Realisatie en waardering van Groene Academie 4. Realisatie gemeenschappelijk gereedschappendepot 5. Kwalitatieve beoordeling meerwaarde samenwerking door deelnemers 6. <i>Instroom nieuwe vrijwilligers</i> 7. <i>Leeftijdsopbouw vrijwilligers</i> 8. Kwalitatieve beschrijving resultaten werven en opleiden nieuwe vrijwilligers met diverse leeftijden en achtergronden 9. Aantal betrokken mensen en organisaties bij projecten van het Betrekken bij Groenfonds 10. Kwalitatieve beschrijving van betrekken van bedrijven en maatschappelijke organisaties bij activiteiten TBO's

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

<i>Effect</i> Directe resultaten van de activiteiten in termen van effecten voor de stakeholders of maatschappij	Zoveel mogelijk mensen in de provincie Noord-Holland de mogelijkheid bieden actief betrokken te zijn bij het groen	11. <i>Aantal actieve vrijwilligers</i> 12. <i>Bereik van educatieve activiteiten</i> 13. <i>Geografische spreiding van beheeractiviteiten en educatieve activiteiten</i>
<i>Impact</i> Invloed op de hoofddoelstellingen van het natuurbeleid	Behoud van draagvlak voor natuur en natuurbeleid Bijdrage aan vergroten biodiversiteit Bijdrage aan behoud kenmerkende landschappen Bijdrage aan toegankelijk maken en houden van de groene leefomgeving	14. <i>Draagvlak voor natuur en natuurbeleid bij inwoners van Noord-Holland</i> 15. <i>Aantal FTE werk verzet in beheerwerkzaamheden en soortenbescherming</i> 16. <i>Geografische spreiding beheeractiviteiten</i> 17. <i>Inschatting bijdrage werkzaamheden in gebieden aan biodiversiteit</i> 18. <i>Aantal FTE werk verzet in beheerwerkzaamheden</i> 19. <i>Geografische spreiding beheeractiviteiten</i> 20. <i>Inschatting bijdrage werkzaamheden in gebieden aan kenmerkende landschappen</i> 21. <i>Bereik van educatieve activiteiten (figuurlijke toegankelijkheid, zie 12)</i> 22. <i>Inschatting bijdrage werkzaamheden in gebieden aan behoud en kwaliteit recreatieve routes (letterlijke toegankelijkheid)</i>

Bespreking haalbaarheid indicatoren

Indicator 1: Tevredenheid vrijwilligers over ondersteuning

Het idee achter deze indicator is dat tevredenheid van vrijwilligers bijdraagt aan het behouden van vrijwilligers. In 2017 heeft het bureau Movisie in opdracht van het programma Betrekken bij Groen een onderzoek gedaan naar hoe vrijwilligers de ondersteuning van hun organisatie ervaren en welke verbeterpunten er zijn om als organisatie aantrekkelijk voor vrijwilligers te zijn en te blijven (Hanzon et al., 2017). Movisie heeft in het kader van dit onderzoek een vragenlijst ontwikkeld in samenspraak met de TBO's. De vrijwilligers van de 8 deelnemende organisaties aan Betrekken bij Groen zijn door de eigen

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

organisatie uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. 981 van hen hebben meegedaan door op internet de vragenlijst in te vullen²⁴.

De resultaten van het onderzoek zullen worden gebruikt als indicator voor de tevredenheid van de vrijwilligers over de ondersteuning.

Conclusie: opnemen als indicator

Indicatoren 2,6 en 11: Aantal vrijwilligers, uitstroom en instroom

Deze indicatoren hangen met elkaar samen. Het actuele aantal vrijwilligers wordt bepaald door verhouding tussen de uitstroom van bestaande vrijwilligers en de instroom van nieuwe vrijwilligers.

Indicator 11, aantal vrijwilligers: Het huidige aantal groene vrijwilligers is over een periode van tientallen jaren opgebouwd. Er zijn diverse factoren van invloed op de bereidheid van mensen om groen vrijwilligerswerk te doen. Maatschappelijke factoren die van invloed zijn op het aantal vrijwilligers zijn o.a. de houding van de samenleving ten opzichte van vrijwilligerswerk, de maatschappelijke aandacht voor het probleem waar het vrijwilligerswerk zich op richt, de hoeveelheid tijd die mensen hebben voor vrijwilligerswerk en het beroep dat op hen wordt gedaan voor andere vormen van vrijwilligerswerk. Verder zijn o.a. van invloed de bekendheid van de organisaties die het vrijwilligerswerk ondersteunen en de wijze waarop mensen benaderd worden voor het uitvoeren van vrijwilligerswerk. De invloed van het programma Betrekken bij Groen op het aantal vrijwilligers moet dus gezien worden als slechts één van de factoren.

Indicator 2, Uitstroom: Deze indicator zou gemeten kunnen worden om te bepalen of het lukt bestaande vrijwilligers te behouden. Slechts 3% van de respondenten in het eerder genoemde Radboud-onderzoek (Ganzevoort et al., 2017) geeft aan geregeld te overwegen om te stoppen met groen vrijwilligerswerk. De belangrijkste redenen om te stoppen die in het onderzoek genoemd worden zijn ouderdom en ziekte, geen tijd meer en het krijgen van een betaalde baan. Andere, minder vaak genoemde, redenen voor vertrek zijn gebrek aan waardering, sfeer in de groep en onenigheid. Dit zijn factoren waarop het programma Betrekken bij Groen geen of slechts beperkt invloed kan uitoefenen. Gebrek aan ondersteuning is een factor die genoemd wordt waarop het programma wél invloed kan uitoefenen. Dit is 70 keer genoemd als reden voor vertrek, vergelijkbaar met sfeer in de groep en onenigheid.

Indicator 6, Instroom: Deze indicator zou gemeten kunnen worden om te bepalen of het lukt nieuwe vrijwilligers te werven. De instroom van vrijwilligers is deels afhankelijk van factoren als de economische situatie (vraag naar arbeid) en de vraag naar vrijwilligerswerk voor andere domeinen, zoals (mantel)zorg, sport en cultuur. Het beleid van het rijk en gemeenten is hierop ook van invloed. In de interviews werd door enkele respondenten aangegeven dat er op dit moment voldoende instroom is van nieuwe vrijwilligers, o.a. doordat er veel babyboomers die nog in relatief goede gezondheid zijn met pensioen gaan. Wel is sprake van te weinig instroom van nieuwe tellers. Daarnaast werd in de interviews naar voren gebracht dat de algemene aandacht die er op dit moment is voor de achteruitgang van de

²⁴ Op basis van het aantal vrijwilligers bij Betrekken bij Groen vanuit de deelnemende organisaties (10549, bron: cijfers TBO 2016) is dit een respons van 9,3%. Omdat de vragenlijst via organisaties zelf is verspreid is niet te achterhalen of alle vrijwilligers ook zijn uitgenodigd en bereikt. Dit cijfer betreft dus een voorzichtige indicatie.

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

biodiversiteit en klimaatverandering mogelijk in positieve zin van invloed is op de bereidheid van mensen om zelf actief bij te dragen aan natuur.

Het programma kan invloed uitoefenen op de instroom via het faciliteren van de werving van vrijwilligers en het verspreiden van kennis over de juiste wijze om dit voor verschillende doelgroepen te doen. De mogelijkheid tot instroom wordt deels beperkt doordat voor vrijwilligers die beheerwerkzaamheden willen uitvoeren de opnamecapaciteit van organisaties begrensd is. Het inwerken van nieuwe beheervrijwilligers vraagt veel professionele capaciteit. Ook bij zelfstandige beheergroepen geldt dat in eerste instantie een tijdsinvestering in professionele begeleiding nodig is, voor een groep zelfstandig aan de slag kan. Bij de vertellers verzorgen de vrijwilligers zelf de opleiding van nieuwe aanwas.

Een ontwikkeling die van belang is en sommige geïnterviewden zorgen baart, is het afnemende aantal uren dat nieuw instromende vrijwilligers beschikbaar zijn. Er is een trend dat vrijwilligers minder uren en/of minder frequent actief willen zijn. Hierdoor zijn meer vrijwilligers nodig én moeten meer vrijwilligers worden ingewerkt om de aanwezige klussen te klaren. Deze trend is vooral zichtbaar bij jonge(re) vrijwilligers. Zij binden zich ook vaak minder lang als vrijwilliger voor een specifieke plek of organisatie en stromen daardoor ook sneller uit.

Resumerend: voor alle drie besproken indicatoren geldt dat zij slechts ten dele door het programma beïnvloed kunnen worden. Het apart bijhouden van instroom of uitstroom lijkt mede hierdoor weinig toegevoegde waarde te hebben. Daarom wordt voorgesteld uit te blijven gaan van uitsluitend het totaal aantal vrijwilligers als indicator. Met het oog op de doelstellingen voor het werven van meer tellers, is het waardevol deze indicator te splitsen in typen vrijwilligers, waarbij de tellers als aparte categorie worden onderscheiden.

De vraag is vervolgens of over het aantal vrijwilligers goede gegevens beschikbaar zijn. Dit blijkt enigszins problematisch. Het landelijk onderzoek 'Benchmark Groene Vrijwilligers (Creemers et al., 2018)' zegt hierover het volgende: *"De organisaties registreren slechts wat (hoogst) noodzakelijk is voor interne sturing. Bij koepelorganisatie LandschappenNL is geen vrijwilligersadministratie aanwezig. Wel worden metagegevens van de provinciale organisaties verzameld. Het IVN heeft een ledenadministratie waarin een deel van de vrijwilligers is aangegeven met functie voor de lokale afdeling. Periodiek worden er via enquêtes gegevens opgevraagd. Terreinbeherende organisaties kennen vaak alleen de coördinator van vrijwilligersgroepen."* Ook op het niveau van de provincie Noord-Holland worden gegevens over aantallen vrijwilligers en wijzigingen daarin door de TBO's niet compleet en op gelijksoortige wijze bijgehouden. De beschikbare cijfers over het aantal vrijwilligers in de verschillende jaarverslagen over Betrekken bij Groen zijn daarom beperkt betrouwbaar. Complicerende factoren zijn het aanleveren van de benodigde data door een groot aantal vrijwilligersgroepen en lokale afdelingen, dubbeltelling van vrijwilligers (veel vrijwilligers (71% in het Radboudonderzoek) zijn betrokken bij meer dan één vorm van groen vrijwilligerswerk) en de grote verschillen in mate van activiteit van vrijwilligers (van één dag per jaar tot meerdere uren per week).

Conclusie: De TBO's zijn het erover eens dat het een belangrijke maat is voor de mate van betrokkenheid van burgers bij natuur. De trend in de ontwikkeling van het aantal vrijwilligers is daarbij minstens zo

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

belangrijk als het absolute aantal. Daarom wordt voorgesteld het aantal vrijwilligers als indicator te hanteren, ondanks de onzekerheidsmarges die daarbij op dit moment gelden. Voor de toekomst zou geprobeerd moeten worden tot betere cijfers te komen. De samenwerkende organisaties zouden hierover eenduidige, voor iedereen werkbare afspraken moeten maken en ook de vrijwilligersgroepen en afdelingen ervan moeten zien te overtuigen dat dit belangrijke informatie is om aan te leveren.

Indicator 7: Leeftijdsopbouw vrijwilligers

Gegeven het feit dat er geen goed overzicht is van alle vrijwilligers, is het ook niet goed mogelijk de leeftijdsopbouw van het vrijwilligersbestand uit de beschikbare administraties af te leiden. Een alternatief is het schatten van de leeftijdsopbouw van vrijwilligers met behulp van een enquête. Een dergelijke enquête is op landelijke schaal uitgevoerd in het kader van het in paragraaf 2.3.1. genoemde onderzoek van de Radboud Universiteit. Er is geen aanleiding om te veronderstellen dat de situatie in Noord-Holland afwijkt van het landelijke beeld dat in dit onderzoek is bepaald. Het lijkt daarom niet zinvol om in aanvulling op dit landelijke onderzoek veel inspanning te plegen op het preciezer in beeld krijgen van de leeftijdsopbouw van de vrijwilligers in Noord-Holland. Een herhaling van het landelijke Radboudonderzoek op langere termijn zou informatie kunnen geven over eventuele trends in de leeftijdsopbouw van groene vrijwilligers. Dit zou bijvoorbeeld kunnen plaatsvinden in het kader van (een evaluatie van) het landelijke programma Kracht van de Groene Vrijwilliger. Het zou hierbij nog onderzocht kunnen worden of een aparte analyse van de respondenten uit Noord-Holland in de landelijke enquête mogelijk is. Daarbij is een belangrijke vraag of het aantal respondenten uit de provincie Noord-Holland in het eerste onderzoek (ca. 8 á 9% van het totaal van 3.775 respondenten) voldoende is om conclusies op te baseren.

Conclusie: niet opnemen als indicator.

Indicator 14: Draagvlak voor natuur bij inwoners van Noord-Holland

Deze indicator is in theorie te bepalen met behulp van een gerichte enquête. De definiëring van wat precies wordt verstaan onder 'draagvlak voor natuur' zou daarbij wel een aandachtspunt zijn. Vooral nog wordt een dergelijke enquête niet uitgevoerd en ook niet overwogen²⁵. Dat het uitvoeren van groen vrijwilligerswerk bijdraagt aan het draagvlak voor natuur is wel aannemelijk op basis van wetenschappelijk onderzoek (zie paragraaf 2.3.1).

Conclusie: niet opnemen als indicator

Indicatoren 15 en 18: Aantal FTE werk verzet voor beheerwerkzaamheden en soortenbescherming

In diverse stukken en jaarverslagen van het programma Betrekken bij Groen zijn inschattingen opgenomen van het aantal FTE's werk dat is verzet door de groene vrijwilligers. Ter informatie zijn ook de gegevens uit 2018 bijgevoegd (behoort niet tot de onderzoeksperiode). Over 2014 en 2015 is geen uitsplitsing in de FTE's per type vrijwilliger gemaakt.

²⁵ De provincie heeft wel een beeld van de waardering voor de Noord-Hollandse natuurgebieden bij de inwoners van Noord-Holland. Dit beeld is verkregen via een in 2016 in opdracht van de provincie en de beheerders van natuur- en recreatiegebieden uitgevoerd bezoekersonderzoek. Dit onderzoek is uitgevoerd onder de bezoekers van alle grote natuur- en recreatiegebieden in de provincie. Te downloaden op https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Toerisme_recreatie/Nieuwsbrief_Recre_ren_in_2050/Bezoekersonderzoek_natuur_en_recreatiegebieden_Noord_Holland

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

Tabel 2 Schatting aantal FTE's werk verricht door groene vrijwilligers in Noord-Holland

Aantal FTE	2014*	2015**	2016	2017	2018
Totaal	530	480	509	493	366
Herstellers			216	192	207
Vertellers			58	225	90
Tellers (incl. weidevogelvrijwilligers)			220	51	45
Overig			15	25	24

* In brief PS september 2014 (474911/474932))

** In werkplan 2017

Uit de interviews in het kader van deze evaluatie blijkt dat deze getallen niet erg betrouwbaar zijn. Het aantal gewerkte FTE's moet verzameld worden uit veel verschillende bronnen. Daarnaast is de vertaling van gewerkte uren naar professionele FTE's moeilijk eenduidig te bepalen, omdat de kwaliteit van het geleverde werk sterk kan variëren: wegen de gewerkte uren van een eenmalige vrijwilliger even zwaar als die van een vrijwilliger die al 20 jaar enkele uren per week hetzelfde gebied beheert? In de praktijk probeert men de onzekerheden te ondervangen door uit te gaan van kentallen voor bepaalde typen vrijwilligers en werkzaamheden. Via zo'n kental wordt dan voor 3.000 vrijwilligers die eenmalig actief zijn op de natuurwerkdag uit gegaan van een bijdrage van 11 FTE. Maar ook onder de vaste vrijwilligers kan de hoeveelheid werk die verricht wordt variëren. Gecombineerd met het onbetrouwbare getal voor het aantal vrijwilligers, is de waarde van de schatting van het aantal verrichte FTE's beperkt. Dit blijkt ook uit tabel 2, waarin de waarden tussen de jaren bij met name de vertellers en tellers sterk verschillen.

In de interviews wordt bovendien naar voren gebracht dat het bij het groene vrijwilligerswerk uiteindelijk niet gaat om de FTE's die dat oplevert. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat vrijwilligers professionele FTE's vervangen. De vrijwilligers doen werk dat anders niet gedaan zou worden: ze werken bv. in gebieden die moeilijk toegankelijk zijn met professionele machines of doen werkzaamheden op een kwalitatief andere manier die met professionals te duur zou zijn.

Conclusie: niet opnemen als indicator

Indicatoren 13, 16 en 19. Geografische spreiding van beheer- en educatieve activiteiten

In haar programma van wensen van 2016 vraagt de provincie aan de uitvoerders van het programma Betrekken bij Groen om ook te rapporteren over de geografische spreiding van de uitgevoerde activiteiten. Welke aspecten voor de provincie belangrijk zijn bij het rapporteren van deze geografische spreiding en wat precies het doel is van het rapporteren hiervan, wordt niet nader toegelicht. In de interviews is gevraagd welke geografische informatie op dit moment beschikbaar is. Daaruit komt het volgende naar voren:

- De activiteiten van de vertellers worden in hoofdzaak uitgevoerd door de 10 IVN-afdelingen in Noord-Holland. Deze zijn in de hele provincie actief. Alleen in de kop van Noord-Holland (regio

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

rondom Den Helder) is sprake van beperkte activiteiten. Gegevens op meer detailniveau zijn niet centraal beschikbaar.

- Alle beheeractiviteiten in het kader van het programma vinden plaats in het buitengebied. Dit sluit aan bij de focus van het natuurbeleid van de provincie op het buitengebied. Hierop is de laatste jaren bewust gestuurd. Veel van het vrijwillige beheerwerk onder begeleiding gebeurt op de terreinen van de beheerders, die bijna allemaal tot het natuurnetwerk NNN behoren. Daarnaast wordt er gewerkt aan boeren natuur (met name weidevogels) in agrarisch gebied. De zelfstandige groepen beheervrijwilligers werken naar een grove schatting van de penvoerder van het programma op de volgende locaties:

- Eénderde is actief in natuurgebieden van de TBO's.
- Eénderde is actief bij gemeenten buitende bebouwde kom (bv. ecologische zones, mits een substantieel gebied (>0,5 ha))
- Eénderde is actief bij particulieren (bv. landgoederen, kampeerterreinen, abdijen (Egmond en Heemstede) en op enkele terreinen van waterschappen en provincie.

Meer nauwkeurige cijfers over de spreiding van alle vrijwillige beheeractiviteiten zijn niet bekend. Diverse organisaties houden wel gegevens bij²⁶, maar de beschikbare informatie is gefragmenteerd en niet eenduidig beschikbaar.

Zolang niet duidelijk is wat voor de provincie het doel is van een meer precies beeld van de locatie van activiteiten, kan heel goed worden volstaan met het algemene beeld van de spreiding zoals hierboven geschetst. In het programma van wensen voor 2018 is de vraag naar de geografische spreiding niet meer opgenomen.

Conclusie: niet opnemen als indicator.

Indicator 17 en 20: Inschatting bijdrage werkzaamheden in gebieden aan biodiversiteit en landschap

De provincie volgt de ontwikkeling van biodiversiteit via een provinciale variant van de Living Planet Index (LPI) (Provincie Noord-Holland, 2019). De LPI is een veel gebruikte graadmeter voor de mondiale biodiversiteit. Het CBS berekent sinds 2015 volgens de LPI-systematiek een Nederlandse editie en op verzoek ook provinciale LPI's. Aan de hand van de LPI Noord-Holland volgt de provincie de ontwikkeling van de biodiversiteit in onze provincie. Naast de provinciale LPI heeft het CBS ook de LPI voor de voornaamste landschapstypen in Noord-Holland berekend. Zo kan de provincie inzoomen op specifieke gebieden. De LPI geeft een beeld van de trends op hoofdlijnen. Deze trends worden waar mogelijk aangevuld met conclusies uit de provinciale meetnetten van het Netwerk Ecologische Monitoring, in dit geval het Landelijk Meetnet Flora (LMF). De plots die deel uitmaken van het Noord-Hollandse LMF worden eens per drie jaar geïnventariseerd op aanwezige plantensoorten. Door de veranderingen in soortensamenstelling in de plots te analyseren kan het CBS conclusies trekken over de ontwikkeling van de diversiteit en de abiotische omstandigheden (zoals beschikbaarheid van water en

²⁶ Ter illustratie: Natuurorganisaties zoals LNH leggen hun beheeractiviteiten vast via het systeem CMSI. Deze gegevens worden naar de Provincie gecommuniceerd i.v.m. de verantwoording voor de natuurbeheersubsidie. Vanuit Landschapsbeheer worden vanwege de landschapselementenregeling (LER) de beheerde landschapselementen bijgehouden van vrijwilligersgroepen die niet op TBO-terreinen actief zijn. Echter de respons van de vrijwilligersgroepen is zodanig klein (1/3) dat er geen goed overzicht is van wat er nu daadwerkelijk beheerd wordt. LNH werkt eraan om de respons te verhogen naar 2/3 of meer en om tot een eenduidiger verwerking van de gegevens te komen.

nutriënten). Om van specifieke gebieden of onderwerpen te weten hoe het gaat met de natuur zijn aanvullende monitorings- en onderzoeksprojecten nodig. Deze worden bijvoorbeeld uitgevoerd voor gerealiseerde projecten zoals natuurbruggen of natuurvriendelijke oevers. Ook worden onderzoeken uitgevoerd als onderlegger voor beleidsverbetering en instrumentbepaling.

Het beeld van dat de provinciale monitoring levert van de ontwikkeling van de biodiversiteit is niet specifiek genoeg om de bijdrage van vrijwilligerswerk aan biodiversiteit te kunnen beoordelen. Vrijwilligerswerk richt zich op afgebakende gebieden, waarin het soms aanvullend wordt uitgevoerd op reguliere onderhoudswerkzaamheden door de TBO's. Om een reële inschatting te maken van de bijdrage van de vrijwilligersactiviteiten aan de biodiversiteit is informatie nodig over: *hoeveel* van *welk type* beheerwerkzaamheden *waar* is uitgevoerd, op *welk oppervlak*. Op grond van dergelijke gegevens zou een deskundige in theorie een inschatting kunnen maken van het te verwachten positieve effect op de biodiversiteit van deze maatregelen. Waarbij dan nog de kanttekening hoort dat de effecten van maatregelen dikwijls pas na jaren tot uitdrukking komen in veranderingen in de biodiversiteit. De betrokken organisaties houden in de praktijk niet een dergelijke uitgebreide administratie van de werkzaamheden door vrijwilligers bij. Het is ook gecompliceerd om dit eenduidig te doen. Wanneer de gegevens aangeleverd moeten worden door beheervrijwilligers is dit nog een extra belemmering, omdat administratieve werkzaamheden door veel van hen als belastend worden ervaren. De respons op verzoeken om dergelijke informatie is daardoor vaak slecht. Een kwantitatieve indicator voor de bijdrage aan biodiversiteit zou op dit moment dus niet verder komen dan een zeer grove, theoretische schatting. Een betere schatting zal een grote administratieve inspanning vergen, waarvan het de vraag is of deze wel proportioneel is gezien het doel van het beleid voor ondersteuning van vrijwilligers. In het kader van het landelijke programma De kracht van de groene vrijwilliger wordt op dit moment onderzocht of het mogelijk is met moderne middelen (zoals de Arbo-app) met een redelijke inspanning toch tot inschattingen te komen.

Voor de bijdrage van het groene vrijwilligerswerk aan het behoud van kenmerkende landschappen geldt een vergelijkbaar verhaal, al is het schatten van de effecten hiervoor iets eenvoudiger omdat de werkzaamheden direct effect hebben op het behoud van het landschap. Er hoeven geen doorvertalingen gemaakt te worden naar mogelijke effecten op de biodiversiteit. Ook een goede kwantitatieve inschatting van de bijdrage van groen vrijwilligerswerk aan kenmerkende landschappen is op dit moment dus niet haalbaar.

In paragraaf 2.3.1 is aangegeven dat een positieve bijdrage van beheeractiviteiten van groene vrijwilligers aan de doelen voor biodiversiteit en kenmerkende landschappen wel aannemelijk is. Deze aannemelijkheid zou verder kunnen worden onderbouwd door het uitvoeren van meer casestudies.
Conclusie: geen indicator opnemen.

Indicatoren 21 en 22: Bijdrage aan toegankelijk maken en houden van de groene leefomgeving (figuurlijke en letterlijke toegankelijkheid)

Onder de figuurlijke toegankelijkheid en beleefbaarheid van gebieden wordt verstaan dat mensen in een gebied informatie krijgen aangereikt waardoor zij beter weten wat ze zien en het gebied beter leren begrijpen. Een maat hiervoor is het aantal mensen dat in contact komt met een gebied via een excursie of

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

een andere educatieve activiteit. Dit aantal mensen wordt gemeten in de vorm van het zogenaamde 'bereik' van educatieve activiteiten van de vertellers. Het IVN houdt dit bereik jaarlijks bij. Het bereik is opgenomen als effectindicator.

De TBO's voeren in het algemeen ook werkzaamheden uit voor recreatieve routes, waarmee het groen letterlijk toegankelijk en 'beleefbaar' wordt. Deze werkzaamheden vallen buiten de scope van het programma Betrekken bij Groen. Het controleren van de bewegwijzering van recreatieve routes of het beheer van voorzieningen als mountainbikeroutes wordt soms uitgevoerd door vrijwilligers. Dit vormt slechts een zeer klein deel van het uitgevoerde vrijwilligerswerk.

Conclusie: Geen indicator opnemen voor letterlijke toegankelijkheid. Figuurlijke toegankelijkheid meenemen op het niveau van effect.

Bijlage 5 Samenvatting Vrijwilligersonderzoek

Belangrijkste resultaten van het Vrijwilligersonderzoek van Betrekken bij Groen naar thema:

Thema (vraagcluster)	Gemiddeld rapportcijfer (1-10)
Tevredenheid over de werkzaamheden	8,0
Motivatie voor het vrijwilligerswerk	8,1
Tevredenheid over de begeleiding	7,5
Tevredenheid over de waardering	7,4
Tevredenheid over de samenwerking	7,7
Tevredenheid over de randvoorwaarden en faciliteiten	7,2
Tevredenheid over de ontwikkelmogelijkheden	6,9
Algehele tevredenheid over het vrijwilligerswerk binnen de organisatie	7,6

Top 3 van uitspraken over vrijwilligerswerk waarmee relatief de meeste vrijwilligers van Betrekken bij Groen het (helemaal) eens zijn

	Aantal genoemd (n)	Percentage genoemd (%)
Ik doe mijn vrijwilligerswerk met plezier	836	96%
Mijn werkzaamheden als vrijwilliger passen	831	93%

Evaluatie subsidie betrekken bij groen

goed bij mijn eigen interesses		
Er is een prettige manier van samenwerken tussen de vrijwilligers onderling	733	93%
Er heerst een goede sfeer binnen mijn groep / team / afdeling	723	93%

Top 3 van verbeterpunten volgens vrijwilligers van Betrekken bij Groen

	Aantal genoemd (n)	Percentage genoemd (% van n=827)
Communicatie vanuit de organisatie over veranderingen en ontwikkelingen	166	20%
Samenwerking en communicatie tussen vrijwilligers en beroepskrachten	153	19%
Mogelijkheden voor training en scholing voor vrijwilligers	148	18%

Conclusies in hoofdlijnen

- Het globale **profiel** van de gemiddelde vrijwilliger binnen Betrekken bij Groen is een mannelijke hoger opgeleide vrijwilliger tussen de 50 en 75 jaar oud die 1 tot 15 jaar actief is met een inzet van één tot acht uur per week, óf meerdere keren per jaar. Vrijwilligers komen vooral terecht bij hun organisatie via persoonlijk contact met familie, vrienden of bekenden, via een medewerker of via een vrijwilliger (62%).
- De vrijwilligers binnen Betrekken bij Groen zijn over het **algemeen** tevreden en geven een 7,6 als gemiddeld rapportcijfer voor het vrijwilligerswerk. Bijna alle vrijwilligers (96%) doen het vrijwilligerswerk met plezier en vindt de resultaten die gerealiseerd worden zelf ook belangrijk (92%). Bovendien raadt 93% van de vrijwilligers het doen van vrijwilligerswerk bij de organisatie waar zij actief zijn, aan anderen aan.
- De **verwachtingen** die vrijwilligers vooraf over hun vrijwilligerswerk hadden komen goed overeen met het werkelijke vrijwilligerswerk. De meest genoemde **motieven** om vrijwilligerswerk te doen zijn 'ik wil iets doen voor de natuur / maatschappij' en 'ik vind het werk leuk en interessant'.
- De vrijwilligers zijn het meest tevreden over hun **werkzaamheden** (rapportcijfer 8,0) en samenwerking (een 7,7) wat ook in de top 3 van meest positief gewaardeerde aspecten van het vrijwilligerswerk tot uitdrukking komt.
- Voor **ontwikkelmogelijkheden** geven de vrijwilligers relatief het laagste rapportcijfer (6,9). De vrijwilligers die behoefte hebben aan een cursus of training, geven aan vooral geïnteresseerd te zijn in de onderwerpen planten of dieren herkennen en natuurbeheer / natuursystemen.
- In de top 3 van **verbeterpunten** staan naast mogelijkheden voor training en scholing ook de onderwerpen samenwerking en communicatie tussen vrijwilligers en beroepskrachten en communicatie vanuit de organisatie over veranderingen en ontwikkelingen. Dit laatste aspect komt ook in het thema randvoorwaarden terug als aandachtspunt.
- Als het gaat om **begeleiding** zijn vrijwilligers vooral erg tevreden over de waardering die zij ontvangen en de bereikbaarheid van de contactpersoon als zij deze nodig hebben. Ze vinden het over het algemeen duidelijk waarvoor ze terecht kunnen bij hun contactpersoon. De mogelijkheden voor scholing en training en informatieve bijeenkomsten en lezingavonden vinden de vrijwilligers het meest belangrijk als vormen van waardering. Kortingen en kerstattenties worden slechts door ruim een derde belangrijk gevonden (beide 37%).
- Vrijwilligers waarderen de **samenwerking** met andere vrijwilligers waar ze mee werken erg positief. Samenwerking krijgt één van de hoogste rapportcijfers (7,7) van vrijwilligers. Het overgrote deel van de vrijwilligers vindt dat zij de ruimte hebben om hun mening te geven (90%).
- Een ruime meerderheid van de vrijwilligers is tevreden over de **randvoorwaarden en faciliteiten** om de eigen werkzaamheden te kunnen uitvoeren. De meest gebruikte informatiebronnen zijn de nieuwsbrief voor vrijwilligers en het magazine voor medewerkers en vrijwilligers. Een derde gebruikt minimaal af en toe de Groene Academie.

Bijlage 6 Illustratie variatie projecten Betrekken bij Groenfonds (projecten 2014)

Project	Omschrijving
1. Dag van de Bij	Lokale milieugroepen Groen Bak en Transition Towns en natuurvrijwilligers organiseren samen een Dag van de Bij.
2. Batman Hoppend	Vrijwilligers worden opgeleid om met een batlogger les te geven over vleermuizen aan scholieren.
3. Infoschuur Gooi	Zeven organisaties werken samen om meer bezoekers te ontvangen in de Infoschuur. Het fonds financiert materialen waarmee vrijwilligers de bezoekers kunnen ontvangen.
4. Museumspoorlijn	Mediacampagne voor werving vrijwilligers, organisatie werkdagen
5. Abdijtuin Egmond	Tuinonderhoudscursus als werving voor nieuwe vrijwilligers
6. Oer-IJ ontsluiten	Aanjaagsubsidie: Plan van Aanpak voor 'Het verborgen landschap ontsluiten'.
7. Vrijwilligersgroep de Kluut	Bewoners bij natuurgebied de Kluut nemen het initiatief om deel te nemen in het beheer van het gebied van Recreatieschap Spaarnwoude. Het recreatieschap faciliteert.
8. Schaapskooi Bergen	Vier partijen richten een schaapskooi op die met behulp van vrijwilligers een informatiepunt is voor bezoekers van de duinen in Bergen.
9. Dag van de Duurzaamheid	Drie lokale vrijwilligersorganisaties organiseren samen een Dag van de Duurzaamheid.
10. Ambassadeurs Oer-IJ	Ondernemers in de recreatiesector worden opgeleid tot ambassadeurs van het Oer-IJgebied.
11. Natuurwerkdag Noord-Holland	Op verschillende locaties verspreid door Noord-Holland worden mensen uitgenodigd om een dagje te werken in de natuur, bij Natuurorganisaties of bij Vrijwilligersgroepen.